

ISSN 0255-674X
E-ISSN 2718-0042

Journal of Linguistics

Dilbilim Dergisi

ISSUE SAYI 37
YEAR YIL 2021

Dizinler / Indexing and Abstracting

SOBIAD

Index Islamicus Online

Academic Journals Index-Ajindex

MLA International Bibliography

MELA-Middle East Librarians Association

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Turkey

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Manager

Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, Türkiye
Istanbul University, Faculty of Literature, Istanbul, Turkey

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü
Ordu Cad. No: 6, Laleli, Fatih 34459, İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 455 57 00 / 15960
E-mail: jol@istanbul.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,
Fatih / İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Baskı / Printed by

İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tic. Ltd. Şti.
2. Matbaacılar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu,
İstanbul, Türkiye
www.ilbeymatbaa.com.tr
Sertifika No: 17845

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Yayın dili Türkçe, İngilizce ve Fransızca'dır.
The publication languages of the journal are Turkish, English and French.

Nisan ve Ekim aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.
This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in April and October.

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT BOARD

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Hayati Develi – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – develi@istanbul.edu.tr

Baş Editör Yardımcıları / Co-Editor-in-Chief

Doç. Dr. Murat Elmalı – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – [melmal@istanbul.edu.tr](mailto:melmali@istanbul.edu.tr)

Yazı Kurulu Üyeleri / Editorial Management Board Members

Prof. Dr. Hayati DEVELİ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – develi@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Nedret KILIÇERİ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye
– nedret.oztokat@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Nurcan DELEN KARAAĞAÇ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye
– nurcan.karaagac@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Murat ELMALI – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – [melmal@istanbul.edu.tr](mailto:melmali@istanbul.edu.tr)

Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– mehmet.gurlek@istanbul.edu.tr

Alan Editörü / Section Editor

Doç. Dr. Murat Elmalı – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – [melmal@istanbul.edu.tr](mailto:melmali@istanbul.edu.tr)

Editöryal Asistanlar/ Editorial Assistants

Arş. Gör. Abdullah TOPRAKSOY – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– abdullah.topraksoy@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Yasin TAŞDEMİR – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye
– yasin.tasdemir@istanbul.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Elizabeth Mary EARL – İstanbul University, Department of Foreign Languages, İstanbul, Türkiye – elizabeth.earl@istanbul.edu.tr

Alan James NEWSON – İstanbul University, Department of Foreign Languages, İstanbul, Türkiye – alan.newson@istanbul.edu.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Anaid DONABÉDIAN – Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Laboratoire Structure et Dynamique des Langues, Paris, Fransa – adonadebian@inalco.fr

Prof. Dr. Hayati DEVELİ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – develi@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Heather NEWELL – Université du Québec à Montréal, Faculty of Social Sciences, Department of Linguistics, Montreal, Kanada – newell.heather@uqam.ca

Prof. Dr. İclâl ERGENÇ – Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Dilbilim Bölümü, Ankara, Türkiye – iergenc@humanity.ankara.edu.tr

Prof. Dr. Eva A. CSATO – Uppsala University, Faculty of Languages, Department of Linguistics and Philology, Uppsala, İsveç – eva.csato@lingfil.uu.se

Prof. Dr. Kâmil İŞERİ – Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İzmir, Türkiye – kamil.iseri@deu.edu.tr

Prof. Dr. Nedret KILIÇERİ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye – nedret.oztokat@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Nurcan DELEN KARAAĞAÇ – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye – nurcan.karaagac@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Selçuk İŞSEVER – Ankara Üniversitesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Dilbilim Bölümü, Ankara, Türkiye – issever@humanity.ankara.edu.tr

Prof. Dr. Şigaru YAMADA – Tokyo University, Tokyo, Japonya

Prof. Dr. Yeşim AKSAN – Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dilbilimi Bölümü, Mersin, Türkiye – yaksan@mersin.edu.tr

Doç. Dr. Murat ELMALI – İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, İstanbul, Türkiye – melmali@istanbul.edu.tr

Doç. Dr. Soner AKŞEHİRLİ – Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İzmir, Türkiye – soner.aksehirlirli@ege.edu.tr

Dr. Stefano CANALIS – Boğaziçi Üniversitesi, Faculty of Arts and Sciences, Department of Linguistics, İstanbul, Türkiye – stefano.canalis@boun.edu.tr

Doç. Dr. Thomas SCHOENEMANN – Indiana University, College of Arts and Sciences, Department of Anthropology, Indiana, ABD – toms@indiana.edu

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- Tatar Terminolojisinin Gelişimi
Development of Tatar Terminology
Alina MINSAFINA 1
- Down Sendromunun Kavramsal Metaforların Zihinde İşlenme Sürecine Etkisi
The Impact of Down Syndrome on the Mental Processing of Conceptual Metaphors
Bertuğ SAKIN, Sümeyra ÖZKAN, Volkan YONARKOL 11
- Bir Dilsel Çevre İncelemesi: Van'ın Merkez İpekyolu İlçesine Bağlı Cumhuriyet Caddesi
A Linguistic Landscape Study: Cumhuriyet Street in the İpekyolu District of Van
Bilge Merve KARADAĞ 25
- Lexical Associations in the L1 Turkish Mental Lexicon: Can L1 Lexical Intuition and a Representative Corpus Guide Teaching of Turkish as a Foreign Language Materials?
Hakan CANGIR..... 45
- Erişilebilirlik için Yalın Türkçe
Plain Turkish for Accessibility
Mine GÜVEN 67
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afgan Öğrencilerin Sözcük Öğrenme Stratejileri
Vocabulary Learning Strategies Utilized By Afghan Students Who Learn Turkish as a Foreign Language
Nabila NAZARI, Mehmet GÜRLEK 89

Çeviri / Translation

- Dilbilim Tarihinde Unutulmuş Bir Kaynak: Husserl'in Mantıksal Araştırmaları
A Forgotten Source in the History of Linguistics: Husserl's Logical Investigations
Simone AURORA, Çeviren: Tuba YILMAZ 105

Editörden

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilimi Bölümü tarafından yayınlanan, kuramsal ve uygulamalı dilbilim ile ilgili konuları inceleyerek alana ilişkin bilgiye katkıda bulunan makaleler içeren *Dilbilim Dergisi*, 37. sayısıyla okurlarının karşısına çıkıyor.

Derginin bu sayısında dilbilimin gerek kuramsal gerekse uygulamalı alanlarını esas alan beş makale yer almaktadır. “*Tatar Terminolojisinin Gelişimi*” başlıklı makalede Tatar edebi dilinde terminolojinin gelişim süreci ele alınmaktadır. “*Down Sendromunun Kavramsal Metaforların Zihinde İşlenmesi Sürecine Etkisi*” başlıklı çalışma ise kavramsal metaforların zihinde işlenmesi sürecini, Down sendromu özelinde ele alınmak amaçlanmaktadır. “*Bir Dilsel Çevre İncelemesi: Van’ın Merkez İlçesine Bağlı Cumhuriyet Caddesi*” adlı makale, araştırma Van’ın merkez İlçesine bağlı olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan özel ve devlet işaretlerini dilsel çevre teorileri çerçevesinde analiz etmektedir. “*Lexical Associations in the L1 Turkish Mental Lexicon: Can L1 Lexical Intuition and a Representative Corpus Guide Teaching of Turkish as a Foreign Language Materials?*” adlı çalışmada, anadili olarak Türkçe konuşurların zihinsel sözlükçeleri ile Türkçe Ulusal Derlem sözcük sıklığı ve sözcük profili açısından kıyaslanmakta ve böylelikle Türkçe öğretimi için hedef kelime belirlenmesinin mümkün olup olmadığını tartışılmaktadır. “*Erişilebilirlik için Yalın Türkçe*” adlı çalışma, eğitim ve kitle iletişim ortamından rastgele seçilmiş yazılı ve sözlü metinleri okunabilirlik açısından karşılaştırarak erişilebilir Türkçe metinlerin temel özelliklerini saptamayı hedeflemektedir. “*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afgan Öğrencilerin Sözcük Öğrenme Stratejileri*” çalışma, 2019-2020 öğretim yılında Kabil Üniversitesi ve Yunus Emre Enstitüsünde öğrenim gören Afgan öğrencilerin sözcük öğrenme stratejilerini incelemektedir. Son olarak “*Dilbilim Tarihinde Unutulmuş Bir Kaynak: Husserl’in Mantıksal Araştırmaları*” adlı çeviride Husserl’in Mantıksal Araştırmalar adlı ilk başyapıtının dilbilim tarihi içerisindeki konumu ve rolü yeniden değerlendirilmekte ve ağırlıklı olarak eserin üçüncü ve dördüncü bölümlerini ele alınmaktadır.

Dergimizin 37. sayısına bilimsel yazılarıyla destek veren değerli araştırmacılara, bu çalışmalarını titizlikle değerlendiren hakemlere ve yayın sürecini takip eden Yayın Kuruluna teşekkür ederim.

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Editör

Tatar Terminolojisinin Gelişimi*

Development of Tatar Terminology

Alina MINSAFINA**

*Bu çalışma, yazarın Çağdaş Türk Dillerinde Ortak Terminoloji Geliştirme İmkân ve Yöntemleri başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** (Öğr. Gör. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: A.M. 0000-0001-6413-8429

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Alina MINSAFINA,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
İstanbul, Türkiye
E-posta: minsafina@yandex.com

Başvuru/Submitted: 03.11.2021

Kabul/Accepted: 27.01.2022

Atıf/Citation: Minsafina, A. (2021). Tatar terminolojisinin gelişimi. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 1-10.
<https://doi.org/10.26650/jol.2021.1018814>

öz

Bu çalışmanın amacı, Tatar edebi dilinde terminolojinin gelişim sürecini göstermektedir. Terim, *herhangi bir bilim alanında tek anlama sahip olan (monosemantik) ve bu bilim alanının diğer terimlerine uygun olan, kavramı net ve kısa bir şekilde adlandıran sözcük veya söz öbeğidir*. Tatarcada terimleri yaratama çabalarını ve ilk bilimsel terimlerin ortaya çıkışını, 12-13. yüzyıllara ait bilimsel risaleler, edebi eserler, emirler, diplomatik mektuplar gibi kaynaklarda görmek mümkündür. Genel olarak, 19. yüzyıla kadar yeni terimler, yeni keşiflerle ortaya çıkmış, bilim dallarının biçimlenmesiyle gelişmiştir. Tatarcada, Arapçadan ve az miktarda Farsçadan alıntılanan terimlerin mevcut olduğu görülmektedir. 19. yüzyılın sonunda dilde Latince ve Grekçe kökenli söz varlığının oluşması ile terminolojiye de Batı kökenli terimler girmeye başlamıştır. Ekim Devrimi'nden sonra modern Tataristan Cumhuriyeti toprakları SSCB bünyesine girerek Sovyetler Birliği'nde yürütülen terim standartlaştırma çalışmalarına dahil edilmiştir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra Tataristan'da Tatarcanın Rusça ile birlikte devlet dili olarak kabul edilmesiyle Tatarcanın sosyal, kültürel ve bilimsel fonksiyonu genişletilmiştir. Bu durum, ilgili alanlarda terminolojik söz varlığının geliştirilmesini, yeni terminolojik sözlüklerin ve ders kitaplarının hazırlanmasını zorunlu kılmıştır.

Anahtar kelimeler: Terminoloji, Terim, Tatarca, Tatar Terminolojisi

ABSTRACT

This research aims to show the development of terminology in the Tatar literary language. The term term can be defined as a word or a word combination that has a single meaning in a particular field of science and names the concept clearly and concisely. The emergence of the first terms in the Tatar language can be observed in the 12–13th century. These new term are seen in sources such as scientific treatises, literary works, orders, and diplomatic letters of that period. The main driving force of this process was the adoption of Islam in 922 by the Tatars. Switching to the Arabic writing system also enabled this process to gather steam. This process included the Tatars in the Muslim civilization. From this time onward, Arabic has had a great influence, as it was the language of religion, science, and law. As a result, Arabic (and to a lesser extent Persian) became the source language for terms and abstract concepts in the Tatar language.

Keywords: Terminology, Term, Tatar Language, Tatar Terminology

EXTENDED ABSTRACT

In general, it can be said that it was not until the 19th century that the process of creating terminology was systematized. New terms emerged with different discoveries and were developed with the formation of the branches of science. The period until the 19th century is characterized by numerous terms borrowed from mainly Arabic and to a lesser extent from Persian. This “foreign” vocabulary made it difficult for ordinary people to access knowledge and information. In this context, the name Kayum Nasyry holds an important place. Nasyry, who formed the theoretical foundations of the Tatar literary language, was the first person to opine that Tatar should be used as the main source for scientific terminology. He analyzed exciting terms of botany, mathematics, chemistry, and medicine and suggested new terminology based on the Tatar language. He studied different methods of forming new terms and prepared glossaries of new terminology in his books. Many terms proposed by Nasyry are still used in modern Tatar. Taking into account the rules of the Tatar literary language, Nasyry also applied to Russian, Latin, and Greek terminology. Thus, at the end of the 19th century, Latin and Greek origin vocabulary in Russian and as a result in Tatar, which is called international today, began to enter the terminology of the Tatar language.

After the October Revolution, the territory of modern Tatarstan entered the USSR. Therefore, the Tatar language was included in the USSR language politics, one part of which was the process of creating and standardizing terminology in national languages. Even though there were efforts to replace Arabic- and Persian-derived vocabulary with native Tatar words earlier, Persian- and especially Arabic-based terms constitute 50%-60% of Tatar scientific terminology. Therefore, while creating new terms, common and understandable Persian and Arabic words were left as terms or were used during new term formation. Those words that did not fully meet the defined concept or were not adopted in Tatar were replaced by more appropriate terms (Baskakov, 1959). In addition, during this period, because of the move toward the West, new resources such as Russian, Greek, and Latin languages influenced the development of Tatar terminology. The use of the Tatar language and the expansion of its functions, as well as the emergence of new terminological vocabulary, resulted in the preparation of terminological dictionaries for various fields of science.

After the collapse of the Soviet Union, the Tatar language along with the Russian language was accepted as the official language of the Republic. As a result of the language policy adopted by the Tatarstan government, the social and cultural function of the Tatar language was expanded and the status of the language in the Republic of Tatarstan was stabilized. This led to the development of new terminology in several fields. Since 1995, terminological studies in the Republic are held in two main ways: a) the use of Tatar in all scientific fields and b) the preparation of terminological dictionaries and textbooks for schools and universities. During these studies, Tatar terminology in every field of science has become a complete system. With the initiative of the Language Law under the Tatar Higher Education project, nearly forty Tatar textbooks have been prepared.

1. Giriş

Dilin önemli fonksiyonlarından biri, bilim dili olarak işlev görmesidir. Dil, bu işlevi yerine getirebilmek için düzgün ve yeterli bir terminoloji sistemine sahip olmalıdır. Yeni keşifler ve yeni bilim alanlarının gelişmesi ile birlikte dilin terminolojisi de sürekli gelişmekte, yeni terimlerle zenginleşmektedir. Bu süreç genel olarak bilimsel çalışmaların ortaya konulması, açıklamalı ve terminolojik sözlüklerin oluşturulması, ders kitaplarının hazırlanması gibi çalışmalarla gerçekleşmektedir.

Terminoloji olmadan herhangi bir bilim dalının oluşması ve gelişmesi imkansızdır. Terimler, bilimsel keşiflerin özünü tanımlar, gelişmekte olan bilim alanlarının içeriğini yansıtır; bilim ve teknikte yaratılmış veya var olan kavramları gösterir; yeni nesne, olay ve olguları adlandırır. Sözlüklerde yapılan terim tanımlarından yola çıkarak terim'in belli bir bilim alanında kullanılmak, özel bir anlama sahip olmak, belli bir (tek) kavramı karşılamak, sözcük anlamı sınırlı olmak gibi özelliklerinden bahsedilebilir (Korkmaz, 1992, s. 149; Hatipoğlu, 1982, s. 118; Topaloğlu, 1989, s. 143; İmer, Kocaman, Özsoy, 2011, s. 240).

Rus dilbiliminde terminoloji sorunlarını ilk gündeme getiren Grigoriy Vinokur'a göre *terimler, özel sözcükler olmayıp özel işlevde kullanılan sözcüklerdir* (Vinokur, 1939, s. 3-5). Böylece, her bir terim ilk olarak dilin genel söz varlığına giren bir sözcüktür. Terimin dilin özel söz varlığına girmesi, terimin işlevsel özellikleri ile açıklanan ikincil bir fonksiyondur. Terimlerin asıl işlevleri olarak *adlandırma, bilgi aktarma, genelleştirme ve sınırlama* gösterilebilir. Bu işlevlere dayanarak terimleri terim olmayan sözcüklerden ayıran özellikler; a) bir kavramı belirtmek, b) özel bilim alanına girmek, c) amaca yönelik olarak oluşmak, d) bağlam dışında kullanılmamak olarak sıralanabilir. Bununla birlikte terimin anlamı kesinlik ve doğruluğa sahip olmalı; terimin kendisi ise adlandırma ve üslup bakımından tarafsız olmalıdır. Bu durumda, belli bir kavramın net ve kesin adlandırılması için kullanılan özel leksik birime (sözcük veya söz öbeği) terim diyebiliriz. Bu tanımla genişletecek olursak terimi, *herhangi bir bilim alanında tek anlama sahip olan (monosemantik) ve bu bilim alanının diğer terimlerine uygun olan, kavramı net ve kısa bir şekilde adlandıran sözcük veya söz öbeği* şeklinde tanımlayabiliriz.

2. Tatarcada terimlerin oluşması

Genel olarak bilimin ortaya çıkması ve bunun sonucu olarak terimlerin oluşması için önemli etkenlerden biri, dilin yazı sistemine sahip olmasıdır. Dilin yazılı olarak işlenmesi edebi (yazı/standart) dilin oluşması ile sonuçlanmaktadır. Yazı dilinde soyut kavramların adlandırılması ve böylece dilin söz varlığı açısından genişlemesi, bilgilerin aktarılmasını sağlar ve bilim dallarının biçimlenmesine neden olur. Bilim dallarının biçimlenmesi ve bunların daha sonraki gelişimi, dilde terminoloji sisteminin oluşmasına neden olur.

Göktürk alfabesini ve Eski Uygur yazısını kullanan Türkler, İslamiyet'in kabul edilmesinden sonra Arap yazı sistemine geçmişlerdir. Modern Tataristan topraklarında İslam 922 yılında kabul edilmiştir. Bu zamandan itibaren Arap yazısına geçmekle birlikte Arapçanın bir dil

olarak da etkisi büyüktür. Arapça din, bilim ve yasa dili olmuştur. Bununla birlikte Arapça İslam medeniyetinin bilim ve kültür birikimine yol açmıştır; Tatarların bu medeniyetin bir parçası olmasını kolaylaştırmıştır. Çeşitli bilim dallarında ve sanat kollarında eserlerin ortaya konulması, Farsça ve özellikle Arapça yazılmış pek çok eserin Tatarcaya çevrilmesi, Tatarcanın Arapça ile yakın temasta bulunmasını sağlamıştır. Sonuç olarak da Tatarca kendi bünyesine Arapçadan pek çok sözcük dahil etmiştir. Bu süreçte Tatarca söz varlığına terim ve soyut kavramların kazandırılmasında Arapça ve sınırlı ölçüde Farsça kaynak dil rolünü üstlenmiştir. Faseev, Arapçadan *ğıylem*¹ [гыӱлем] – *ilm, bilim*; *fän* [фән] – *fen, bilim*; *ğaläm* [галәм] – *alem*; *sarıfe-näxü* [сарыфе-нәхү] – *gramer*; *mantıyq* [мантыйк] – *mantık* gibi terimlerin, Farsçadan ise *läşkär* [ләшкәр] – *ordu*; *säüdä* [сәүдә] – *ticaret*; *atna* [атна] – *hafta* gibi terimlerin Tatarcaya girdiğini söyler. Bununla birlikte doğa, askerî ve sosyal terimlerin birçoğu Türkçe köklere dayanmaktaydı: *ilçe* [илче] – *elçi*; *tel* [тел] – *dil*; *altun/altın* [алтун/алтын] – *altın*; *kömeş* [көмеш] – *gümüş*; *timer* [тимер] – *demir*; *tänkä/dänkä* [тәнкә/дәнкә] – *para*; *yarmaq* [ярмак] – *ruble* (Faseev, 1961, s. 19).

Tatarcanın 19. yüzyıl öncesi gelişim sürecinde terminolojinin kendiliğinden gelişmesi çok yaygındı. Yeni terimler yeni keşiflerle ortaya çıkmış, bilim dallarının biçimlenmesiyle gelişmiştir. Terimbilimi henüz dilbiliminin bir dalı olarak biçimlenmediği için yeni terimler sistematik olarak türetilmezdi. Yeni terime ihtiyaç duyulduğunda genel söz varlığında mevcut sözcüklere baş vurulup onlara yeni anlam yüklenmiştir; yeni anlama sahip olan bu sözcükler terim olarak kullanılmıştır. Bu dönem içinde Tatarca bol miktarda Arapça kökenli terim benimsemiş ve çok az Türkçe kökenli sözcük terim olarak kullanılmıştır.

3. Kayyûm Nâsırî'nin katkısı

19. yüzyılın sonuna gelindiğinde Tatarcada, Arapçadan ve az miktarda Farsçadan alıntılanan pek çok fen bilimleri ve sosyal bilimler teriminin mevcut olduğu görülmektedir. Bu durum, sıradan bir insanın bilgiye ulaşmasını zorlaştırmıştı. Aynı dönemde Rusya'da ve buna bağlı olarak Rusya'nın bir parçası olan modern Tataristan topraklarında Doğudan Batıya yönelme gözlenmektedir. Sanayi devrimi, Batı'nın bilgi ve teknoloji kaynağı olarak tercih edilmesini zorunlu kılmıştır. Rusçada ve Rusça aracılığıyla Tatarcada; Latince ve Grekçe kökenli söz varlığının oluşması ile terminolojiye de Batı kökenli terimler girmeye başlamıştır. Öteki taraftan da Tatarcadaki Arapça kökenli terimlere Tatarca karşılıkların bulunması için çalışmalar yürütülmüştür.

Arapça kökenli terimlere Tatarca karşılıkların bulunması çalışmaları bakımından Kayyûm Nâsırî oldukça önemli bir isimdir. Tatar edebi dilinin teorik temellerini oluşturan Kayyûm Nâsırî, terminolojinin gelişimi için Tatarca'yı ana kaynak olarak kullanmak gerektiğini söyleyen ilk kişiydi.

Kayyûm Nâsırî'nin bitkiler, matematik, kimya, tıp terimleri ve bu terimleri oluşturma yöntemleri ile ilgili çalışmaları bulunmaktadır. Nâsırî, o dönemde kullanılan Arapça ve Farsça kökenli terimlerin

1 Tatarca örneklerin Latince yazılışı için 2012 yılı Tatarca Latin alfabesi kullanılmıştır. Alfabe için bk.: Prilojenije k Zakonu RT "Ob ispolzovanii tatarskogo yazıka kak gosudarstvennogo yazıka Respubliki Tatarstan" ot 12 yanvaryä 2013 goda N 1-3RT. Erişim adresi: <https://cdnimg.rg.ru/pril/73/99/43/pril.pdf>

Tatarcanın söz varlığı ile veya geniş kitlelerin anladığı ve kullandığı Arapça-Farsça kelimeler ile değiştirmek gerektiğini söylemiş, birçok öneri ve tavsiyede bulunmuş ve kitaplarında sözlükçeler hazırlamıştır. (Ramazanova, t. y.). Örneğin, *yoldız çäçäk* [йолдыз чәчәк] – yıldızpatı; *kitarxanä* [китарханә] – kütüphane, *ofıq* [офык] – ufuk; *orlıq* [орлык] – tohum, *tane*; *atlı ğaskär* [атлы гаскәр] – süvari, *qoyırqlı yoldız* [койрыклы йолдыз] – kıvrıklı yıldız; *tarqalı* [таркалы]- dağılma, *kisäklär* [кисәкләр] – parçacıklar gibi terimler Nâsırî tarafından teklif edilmiş olup modern Tatarcada hâlâ kullanılmaktadır. Terminoloji çalışmalarında Nâsırî, Tatar edebi dilinin kurallarını ve gelişme eğilimini göz önünde bulundurarak öz Tatarca kelimelerle birlikte Rusçaya veya Rusça aracılığıyla Latince ve Grekçe kökenli kelimelere de başvurmuştur: *telegraf* [телеграф] – telegraf; *fotografiya* [фотография] – fotoğraf; *barometr* [барометр] – barometre. Bununla birlikte yeni terimler için açıklamalar da verilmiştir, örneğin, elmas için *meşhur kıymetli madendir*, muz için *bir ağaçtır* açıklaması mevcuttur. Rusçada mevcut olan bilimsel terimlere henüz Tatarca karşılık bulunmadığı durumlarda bu terimler açıklama yoluyla verilmiştir: *amfibi* – kurudaki ve sudaki hayvanat; *arkeoloji* – asar-ı kadime hakkında bir fendir; *jeoloji* – yer hakkında bir fendir. (Nâsırî, 1904).

20. yüzyılın başlarında Tatar terminolojisinin gelişmesi devam etmiştir. Bu dönemde asıl terim kaynağı Rusça sosyal-politik söz varlığı olmuştur (*duma* [дума] – meclis; *partiya* [партия] – parti; *ministr* [министр] – bakan; *sotsializm* [социализм] – sosyalizm; *kommunizm* [коммунизм] – komünizm vs.). Bunun yanında *şura* [шұра], *säyäsät* [сәясәт], *xakimiyät* [хакимият], *inqıylab* [инкыйлаб], *särmaıä* [сәрмая] vs. gibi Arapça ve Farsça kökenli sözcükler de kullanılmaya devam etmiştir. Türk dili kökenli söz varlığı temelinde yapılmış terimler de dile daha hızlı girmeye başlamıştır (*köräs* [көрәш] – mücadele; *tormıš* [тормыш] – hayat, eşçe [эшче] – işçi, *iğençe* [игенче] – ikinci, *irek* [ирек] – özgürlük vs.). (Faseev, 1959).

4. Sovyetler Birliği döneminde terim çalışmaları

Ekim Devrimi'nden sonra SSCB bünyesinde modern Tataristan Cumhuriyeti'nin teşkiliyle Tatarca da Sovyetler Birliği'nde yürütülen terim standartlaştırma çalışmalarına dâhil edilmiştir. Çok uluslu SSCB'de terim çalışmaları çok yönlü ve kapsamlı olmuştur. SSCB halklarının çeşitli bilim ve kültür alanlarının terminolojilerini geliştirme ve düzene sokma işlemleri Sovyet dilbiliminin teorik ve uygulamalı sorunlarından biriydi.

Baskakov'a göre Sovyetler Birliği'ne dahil olan farklı millet ve halkların dillerini eğitim dili statülerine göre üç farklı gruba ayırmak mümkündür: 1. Bütün eğitim kademelerinde kullanılan diller (Rusça, Ukraynaca, Beyaz Rusça, Litvanca, Letonca, Estonca); 2. Orta öğretim ile sınırlı diller (Tatarca, Çuvaşça, Mordvinler dili); 3. Sadece ilk beş, dört veya iki öğretim yılıyla sınırlı diller (Altayca, Tuvaca, Hakasça gibi). İkinci gruba giren Tatarcada tüm bilim alanları için terminolojinin geliştirilmesi zorunlu değildi. Bu dilde temel bilimsel çalışmalarda ve eğitimde kullanılacak sosyopolitik ve ilmî-teknik terminolojiye ihtiyaç duyuluyordu (Baskakov, 1959, s. 4-6).

Tatarca, eski yazı dilleri arasında önemli yere sahiptir. Bu dil, İslam biliminin geleneklerini ve sonuç olarak ilgili terminolojisini de almıştır. 20. yüzyılın başlarında Arapça ve Farsça

kökenli terimleri Tatarca kökenli sözcüklerle değiştirme çabaları gerçekleşmesine rağmen dilde Farsça ve özellikle Arapça kökenli terimler bilimsel terminolojinin %50-60 oluşturmaktaydı. (Baskakov, 1959: 22). Bundan dolayı yeni terimler yaratılırken dilde yaygın olan Farsça ve Arapça kökenli sözcükler, ifade edilecek kavrama tekabül ettiği durumlarda terim olarak bırakılmış veya yeni terim oluştururken kullanılmıştır. Belirlenen kavramı anlamca tam olarak karşılamayan veya Tatarcada benimsenmemiş yapay terim olan Arapça ve Farsça sözcükler ise daha uygun terimlerle değiştirilmiştir (Baskakov, 1959).

Sovyet öncesi dönemi terminolojisinde asıl terim kaynağı Arapça ve kısmen Farsça olup Tatarca kökenli kelimeler az kullanılmıştır. Ekim Devrimi'nden sonra Batı'ya yönelik hamlesi ve SSCB'de uygulanan dil politikası sonucunda Tatarca terminoloji için Rusça ve Grekçe-Latince dilleri gibi yeni kaynaklar ortaya çıkmıştır. Faseev'in belirttiği gibi Sovyetler Birliği'nin özellikle ilk döneminde (1917-1929) Tatar terminolojisinin gelişiminde terimler için kullanılan kaynaklara göre üç temel eğilim gözlenmektedir:

a) Arapçacılık taraftarları, terminoloji oluşturmada Arapçadan faydalanmak gerektiğini dile getirmişlerdir.

b) 1920-1923 yıllarında oluşan Tatarcılık akımı taraftarları, dile çoktan yerleşmiş olan ve kullanışlı terimleri bile Tatarca kökenli terimlerle değiştirmeye gayret etmişlerdir.

c) 1924 yılında oluşan Rusçuluk akımı Tatar edebi dilinin imkanlarını göz ardı ederek tüm terimleri Rusçadan almayı tercih etmiştir. Rusçuluk akımı, dildeki çok sayıda Arapça ve Farsça kelimenin/terimin terk edilmesinde önemli rol oynamıştır (Faseev, 1959, s. 23).

Tatarcanın kullanılması ve işlevlerin genişletilmesi, Tatarcanın leksikolojisini de etkilemiştir. Değişik bilim alanlarında Tatarca terminolojiyi geliştirme isteği ve dile yeni terimlerin girmesi sonucunda terminolojik sözlükler de hazırlanmaya başlamıştır. 1920-1930 yıllarında matematik-fizik-astronomi (1931), anatomi (1931), kimya (1931, 1934), tarım ve ormancılık (1931), matematik (1935), biyoloji (1935) gibi alanlarda terim sözlükleri yayınlanmıştır.²

1930'lu yıllardan sonra pozitif bilimler (kimya, fizik, matematik vs.) ve edebiyat alanındaki terminolojiye yoğun şekilde Batı kökenli (Latince ve Grekçe) terimler girmeye başlamıştır. 'Dil inşası' sırasında yeni dil oluşturma çabaları sonucunda Tatarcaya giren bu terimler yüzünden A. Tukay, F. Amirhan, G. Kamal, G. İbrahimov gibi yazarların temsil ettikleri klasik edebi dilden uzaklaşmıştır (Faseev, 1959, s. 23).

Terminolojik sözlüklerin hazırlanması konusunda 1970'li yıllarda da bir canlanma gözlenmektedir. Bu dönemde kimya (1978), fizik (1972, 1981), biyoloji (1972, 1985), teknik (1963), matematik (1970), tarım (1971), ekonomi (1972), astronomi (1974, 1975), coğrafya (1977) gibi alanlar için terim sözlükleri yayımlanmıştır (Ramazanova, t.y.).

2 Bu dönemde basılmış olan sözlükler ile ilgili bk.: Safina, E. İ. (2019). XIX gasırın 20-30 yıllarında latin grafikasında basılan sözlükler hem aların tatar leksikografyese üşeşe öçen ehemiyate. *Türkskoye yazıkoznaniye XXI veka: leksikologiya i leksikografiya: materialı mejdunarodnoy nauçnoy konferentsii, posvyaşçennoy 80-letiyu sozdaniya İnstitutu yazıka, literaturı i iskusstva im. G. İbragimova Akademii Nauk Respubliki Tatarstan. 10-11 sentyabrya 2019 goda* içinde (ss. 225-228). Kazan: İYALİ.

20. yüzyılın sonuna doğru Tatarcanın kullanım alanlarının genişlemesi, dil inşasının canlanması gibi etkenler terim çalışmalarını olumlu şekilde etkilemiştir. Tatarcanın bilim dili ve teknik dili olarak daha geniş bir biçimde kullanılması sonucunda terminoloji yeni kavramlar ve bu kavramları karşılayan terimler ile zenginleşmiş; bu süreç eski terminolojik sözlüklerinin yenilenmesine ve yeni sözlüklerin hazırlanmasına sebep olmuştur. Bu çalışmalar, her bilim dalı için en azından minimal sözlük hazırlama, terminolojisi sabitlemiş bilim alanları için yeni terminolojik sözlükler oluşturma ve Tatarca ders kitapları hazırlama yolunda ilerlemiştir.

5. 1990 yılından sonra terim çalışmaları

1990 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Tataristan, Rusya Federasyonu devleti sınırları içinde bir özerk cumhuriyet olarak yer almış, bu siyasî değişimler Tatarcanın statüsünü de etkilemiştir. 1992 yılında *Tataristan Cumhuriyeti Milletleri ve Dilleri Kanunu*'nun³ kabul edilmesiyle Tatarca, Rusça ile birlikte devlet dili statüsüne kavuşmuştur. Tataristan hükümetinin uyguladığı dil politikası sonucunda Tatarcanın sosyal ve kültürel fonksiyonu geliştirilmiş ve böylece dilin cumhuriyet hayatındaki durumu sabitleştirilmiştir. Bu değişimler sonucunda Tataristan'da Tatarca konuşur sayısı da artmıştır. Bahsi geçen kanunun uygulanması için Komite'nin kurulmasıyla birlikte dilin değişik yönleri geliştirecek komisyonlar da oluşturulmuştur. Terminoloji çalışmalarını takip edecek Terminolojik Komisyonu'nun⁴ hazırladığı *Tatarca Terim Oluşturma, Geliştirme ve Kullanma Kuralları*⁵ belgesi 1995 yılında onaylanmış ve faaliyete geçirilmiştir. Böylece, Tatar terminolojisinin sonraki gelişimi için hem bilimsel temel oluşturulmuş hem de finansal destek bulunmuştur.

1995 yılından itibaren Tataristan Cumhuriyetinde terim çalışmaları iki ana yoldan devam etmiştir: a) Tatarcanın tüm bilim alanlarında kullanılması ve b) bunun sonucu olarak Tatarca ders kitaplarının ve terminolojik sözlüklerin hazırlanması. Hazırlanmış olan ders kitapları eğitimde kullanılmış, bu deneyimden geçen ders kitapları daha da uygun hale getirilmiştir. Bu çalışmalar sayesinde her bilim alanındaki terminoloji tam bir sistem haline gelip kullanılmaktadır. Dil Kanunu'nun inisiyatifıyla *Tatarca Yüksek Eğitim* başlıklı proje altında kırka yakın Tatarca ders kitabı hazırlanmıştır.

Modern Tatarcada kullanılmakta olan terimlere bakılırsa, bazı kavramlar için birden fazla karşılığın bulunduğunu görmekteyiz. Örneğin, incelediğimiz fizik-matematik terminolojisinde 150 kavramı karşılamak için 161 terim, dilbilimi terminolojisinde 150 kavramı karşılamak

3 Zakon RT ot 08. 07. 1992 N 1560-XII "O yazıkah narodov Respubliki Tatarstan". Erişim adresi: <https://base.garant.ru/8119056/>

4 Sovyetler Birliği dönemi sırasında terminoloji üzerine çalışan komite ve komisyonlar için bk.: Zakiev, M.Z., Nizamov, İ. M. (1994). Terminologiya komissiyese: kiçe hem bügen. *Problemi leksikologii i terminologii tatarskogo yazıka, Vıpusk 2* içinde (ss. 30-37). Kazan: Akademiya Nauk Tatarstana.

5 Zakiev, M. Z., Nizamov, İ. M. (ed). (1995). *Pravila obrazovaniya, soverşenstvovaniya i primeneniya tatarskih terminov. Komitet pri Kabinete Ministrov RT po realizatsii Zakona RT "O yazıkah narodov RT"*. Kazan.

için 174 terim mevcuttur.⁶ Bir terim için birden fazla karşılığın bulunmasının ilk sebebi, aynı köke farklı eklerin getirilmesiyle terim türetilmesidir (*ionizatsiya* [ионизация] / *ionlaşu* [ионлашу] / *ionlaştırı* [ионлаштыру] – *iyonizasyon*). Ancak böyle örneklerin sayısı fazla değildir. Diğer bir sebebi ise, bazı kavramlar için hem yabancı kökenli, hem de Türkçe kökenli terimler kullanılmasıdır (*alfavit* [алфавит] / *älifba* [әлифба] – *alfabe*; *delabializatsiya* [делабиализация] / *irenselzäşü* [иренселзәшү] – *düzleşme*; *jenskiy rod* [женский род] / *möännäs* [мәәннәс] / *xatın-qız senese* [хатын-кыз әсенесе] – *dışilik*; *polisemiya* [полисемия] / *kürmäğnälelek* [күрмәгәнәлелек] – *çokanlamlılık*; *lingvistika* [лингвистика] / *tel beleme* [тел белеме] – *dilbilimi*). Birçok durumlarda da kavramı karşılamak için birden fazla Türkçe veya Türkçeleştirilmiş terim de kullanılmaktadır (*qalın suziq* [калын сузык] / *artqı rät suziğı* [арткы рәт сузыгы] – *kalın ünlü/art ünlü*; *kümäklek isem* [күмәклек исем] / *urtaqlıq isem* [уртаклык исем] – *cins isim*; *süzlek fondı* [сүзлек фонды] / *süzlek xəzinäse* [сүзлек хәзинәсе] – *kelime hazinesi/söz varlığı*). Bir kavramı karşılamak için birden fazla terimin bulunması durumu, Tatarcanın kaynak olarak üç dilden (öz Türkçe, Arapça-Farsça ve Latince-Grekçe veya Rusça aracılığıyla Latince-Grekçe) faydalandığı ile açıklanabilir. Yalnız öz Türkçe kökenli yalın kelime biçimindeki terimlere nadir rastlanmaktadır (*dulqın* [дулкын] – *dalga*; *tamır* [тамыр] – *kök*; *buğaz* [буғаз] – *boğaz*; *tel* [тел] – *dil*). Türkçe kökler çoğu durumlarda ek alıp bir terim olarak önümüze çıkmaktadır (*tigezlek* [тигезлек] – *eşitlik*; *aralıq* [аралык] – *aralık*; *bülü* [бүлү] – *bölme*; *sünü* [сүнү] – *sönüm*; *kürqırılıq* [күркырлык] – *çokyüzlü*; *kürroştıqlıq* [күррошмаклык] – *çokgen*; *suziq* [сузык] – *ünlü*; *kileş* [килеш] – *hal/durum*; *qalınaıu* [калынаю] – *kalınlaşma*; *taraıu* [тараю] – *daralma* vs.). Morfolojik yöntemle (kök+ek; taban+ek) yapılan terimlerde en çok kullanılan ekler, *+lıq/+lek* [+лык/+лек]; *+çı/+çe* [+чы/+че]; *+lı/+le* [+лы/+ле]; *+sız/+sez* [+сыз/+sez] isimden isim yapma ekleri ve *-ma/-mä* [-ma/-mä]; *-(ı)m/-(e)m* [-(ы)м/-(е)м]; *-(ı)ş/-(e)ş* [-(ы)ш/-(е)ш]; *-(ı)çı/-(ü)çe* [-(y)чы/-(y)че] fiilden isim yapma ekleridir.

Tatarca gelişim tarihi sürecinde uzun zaman Arapça ve kısmen Farsça gibi dillerin etkisi altında kaldığı için, modern Tatarcanın terminolojisine bu dilden giren terimleri görmek mümkündür (Arapçadan *matdä* [матдә] – *madde*; *xäräkät* [хәрәкәт] – *hareket*; *quwät* [күвәт] – *kuvvet*; *sıfat* [сыѳат] – *sıfat*; *mäğnä* [мәгәнә] – *anlatı*; *isem* [исем] – *isim*; *cömlä* [жәмлә] – *cümle*; *xäbär* [хәбәр] – *yüklem* vs.; Farsçadan *awaz* [аваз] – *ses*; *räweş* [рәвеш] – *zarf* gibi). Tatarcada kullanılan Arapça ve Farsça kökenli terimler bilim alanlarının temel kavramlarını karşılamaktadır. Arapça kelimelere de Türkçe yarım eklerinin gelmesi ile yapılan terim örnekleri mevcuttur: *nurlanış* [нурланыш] – *ışınlata*; *tämamlıq* [тәмамлык] – *nesne*; *isemläşü* [исемләшү] – *adlandırma*; *xikäyäläü* (nakloneniya) [хикәяләү (наклонения)] – *emir kipi*; *xäzerge* (zaman) [хәзерге (заман)] – *şimdiki zaman*.

6 Tatarcanın terminolojik söz varlığı üzerine yapılmış araştırma detayları için bk.: Minsafina, A. (2020). *Çağdaş Türk Dillerinde Ortak Terminoloji Geliştirme İmkân ve Yöntemleri*. (yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ol3RhOMub9tf_2IEPJyXw&no=a3aYnzmhRbeE5enY_gbaFA

Bir sonraki gelişim aşamasında Tatarca uzun zamandır Rusça etkisi altında da kalmıştır. Bundan dolayı da Rusça Tatarcanın terminolojik söz varlığına çokça terim kazandırmıştır. Bu terimlerin önemli kısmı Rusçada da terim olarak kullanılan Latince ve Eski Yunanca kökenli sözcüklerdir: *aksioma* [аксиома] – aksiyom; *abstissisa* [абсцисса] – apsis; *atmosfera* [атмосфера] – atmosfer; *diffuziya* [диффузия] – difüzyon; *dinamika* [динамика] – dinamik; *elektroliz* [электролиз] – elektroliz; *inertsiya* [инерция] – eylemsizlik; *simmetriya* [симметрия] – simetri; *teorema* [теорема] – teorem; *akustika* [акустика] – akustik; *morfem* [морфем] – morfem; *fonema* [фонема] – fonem; *etimologiya* [этимология] – etimoloji; *transliteratsiya* [транслитерация] – transliterasyon vs.

6. Sonuç

Terminoloji, Tatar edebi dili söz varlığının önemli bir parçasıdır. Terminolojinin gelişimi, Tatar halkının gelişimi ve kültürü ile bağlıdır. Tatarcanın terminolojik gelişimini, 1) 19.yüzyılın ortalarına kadar terimlerin kendiliğinden ortaya çıkması dönemi; 2) 19.yüzyılın ortasından 1917 yılına kadar Tatar edebi dilinin normalleştirme ve düzenleme dönemi; 3) Sovyetler Birliği dönemi sistemli terminoloji geliştirilmesi dönemi (1917-1992) ve 4) Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Tataristan Cumhuriyeti döneminde terminoloji gelişmesi dönemi (1992 yılından itibaren bugüne kadar) olarak kabaca dört temel döneme ayırarak incelemek mümkündür. Her bir dönem kendi özelliğe sahiptir. Çoğu durumlarda bu özellik Tatarcanın durumu ve statüsü ile ilgilidir. Devlet düzeyinde düzenli ve sistemli terminolojik çalışmalar SSCB döneminde başlamıştır. Bu dönem içinde Tatarca, diğer halkların dilleri gibi, SSCB dil inşası sınırları içinde işlenmiştir. Terminoloji üretme ve geliştirme sırasında dilin tarihi ve yapısal özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Tatar terminoloji gelişiminde bir canlanma gözlenmektedir. Rusçanın yanı sıra Tatarcanın da resmî olarak eşit devlet dili statüsüne kavuşmasıyla Tatarcanın, daha önce kullanılmamış veya az kullanılmış alanlarda yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durum, ilgili alanlarda terminolojik söz varlığının geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Yeni terimlerin ortaya çıkması yeni terminolojik sözlüklerin yayınlanması ve ilk/orta öğretim ve üniversite ders kitaplarının hazırlanması ile sonuçlanmıştır. Tatarca gelişim sırasında Arapça-Farsça ve Rusça gibi dillerin etkisi altında kaldığı için bu dillerden geçen söz varlığı terminolojiye de geçmiştir. Terim oluşturma sırasında da çoğu zaman Türkçe kökenli yapımların kullanılması gözlemlenmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- BASKAKOV, N. A. (1959), *Sovremennoye sostoyaniye terminologii v yazıkah narodov SSSR*, Moskva: Akademiya Nauk SSSR.
- FASEEV, F. S. (1961), *Sposobi obrazovaniya terminov v tatarskom literaturnom yazıke (avtoreferat dis. na soiskaniye učenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk)*, Moskva: Akademiya Nauk SSSR İstitut yazıkoznaniya.
- HATİPOĞLU, V. (1982), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- İMER, K., KOCAMAN, A., ÖZSOY, A. S. (2011), *Dilbilimi Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- KORKMAZ, Z. (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- MİNSAFİNA, A. (2020), *Çağdaş Türk Dillerinde Ortak Terminoloji Geliştirme İmkân ve Yöntemleri*, (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- NÂSİRİ, K. (1904), *Polnyy russko-tatarskiy slovar s dopolneniyem iz inostrannih slov, upotrebyaemuh v russkom yazıke kak nauçniye termini*, Kazan: Tipo-litografiya İmperatorskogo Universiteta.
- RAMAZANOVA, D. (t.y.), *Tatar terminologiyesenen kayber meselelere*, 19 Ekim 2021 tarihinde Refdb sitesi: <https://refdb.ru/look/1923424-p3.html> adresinden alındı.
- RAMAZANOVA, D. B. (Ed.), (2006), *Problemy sovrşenstvovaniya terminologii tatarskogo yazıka: material nauçno-praktičeskoj konferentsii "Problemy sovrşenstvovaniya terminologii tatarskogo yazıka" (22 aprelya 2005 goda)*, Kazan: İYALİ im. G. İbragimova.
- SAFİNA, E. İ. (2019), Türkskoye yazıkoznaniye XXI veka: leksikologiya i leksikografiya: materialı mejdunarodnoy nauçnoy konferentsii, posvyaşçennoy 80-letiyu sozdaniya İnstituta yazıka, literaturı i iskusstva im. G. İbragimova Akademii Nauk Respubliki Tatarstan. 10-11 sentyabrya 2019 goda içinde, *XIX gasırnın 20-30 yıllarında latin grafikasında basılğan süzlekler hem aların tatar leksikografiyese üseşe oçen ehemiyate* (s. 225-228), Kazan: İYALİ.
- TOPALOĞLU, A. (1989), *Dilbilgisi Terimler Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken.
- VİNOKUR, G. O. (1939), Trudı Moskovskogo instituta istorii, filosofii i literaturı, T.5 içinde, *O nekotorih yavleniyah slovoobrazovaniya v russkoy tehničeskoj terminologii* (s. 3-54), Moskova: Mosk.gos.in-t istorii, filosofii i lit-rı.
- ZAKIEV, M. Z., NIZAMOV, İ. M. (Ed.), (1995), *Pravila obrazovaniya, sovrşenstvovaniya i primeneniya tatarskih terminov. Komitet pri Kabinete Ministrov RT po realizatsii Zakona RT "O yazıkah narodov RT"*, Kazan.
- ZAKIEV, M. Z., NIZAMOV, İ. M. (1994), Problemy leksikologii i terminologii tatarskogo yazıka, Vıpusk 2 içinde, *Terminologiya komissiyese: kiçe hem bügen* (s. 30-37), Kazan: Akademiya Nauk Tatarstana.
- Zakon RT ot 08. 07. 1992 N 1560-XII "O yazıkah narodov Respubliki Tatarstan"*, 19 Ekim 2021 tarihinde Base.garant sitesi: <https://base.garant.ru/8119056/> adresinden alındı.
- Zakon RT "Ob ispolzovanii tatarskogo yazıka kak gosudarstvennogo yazıka Respubliki Tatarstan" ot 12 yanvary 2013 goda N 1-3RT*, 19 Ekim 2021 tarihinde Rossiyskaya Gazeta sitesi: <https://cdnimg.rg.ru/pril/73/99/43/pril.pdf> adresinden alındı.

Down Sendromunun Kavramsal Metaforların Zihinde İşlenme Sürecine Etkisi

The Impact of Down Syndrome on the Mental Processing of Conceptual Metaphors

Bertuğ SAKIN* , Sümeyra ÖZKAN** , Volkan YONARKOL***

* (Dr. Öğr. Üyesi), Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul, Türkiye

** (Öğr. Gör.), İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Türkçe Öğretimi ve Uygulama Merkezi, İstanbul, Türkiye

*** (Öğr. Gör.), İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul, Türkiye

ORCID: B.S. 0000-0002-2995-6079;
S.Ö. 0000-0003-0851-4578;
V.Y. 0000-0003-1173-5144

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Bertuğ SAKIN,
Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta: bertug.sakin@sbu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 27.08.2021

Kabul/Accepted: 17.12.2021

Atf/Citation: Sakin, B., Ozkan, S. ve Yonarkol, V. (2021). Down sendromunun kavramsal metaforların zihinde işlenme sürecine etkisi. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 11-23. <https://doi.org/10.26650/jol.2021.986791>

ÖZ

Down sendromlu çocuklar sağlıklı akranlarıyla aynı dönemde ilk sözcüklerini üretmeye başlarlar ve kelime dağarcıkları da buna bağlı olarak gelişim gösterir fakat Down sendromlu çocuklarda ilerleyen dönemlerde soyut içerikli ifadeleri anlama sorunları ortaya çıkmaya başlar ve bu durum insan iletişim sisteminin önemli bir parçası olan imgesel dilin büyük bir alanını kapsayan metaforların zihinde işlenmesi sürecini ciddi şekilde etkilemektedir. Bu çalışmada kavramsal metaforların zihinde işlenmesi süreci, Down sendromu özelinde ele alınmıştır. Çalışmamızın araştırma desenini nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması oluşturmaktadır. Araştırmamızda metaforların zihinde işlenmesi sürecinin Down sendromu koşulları altındaki oluşumunun derinlemesine incelenip betimlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak kavramsal metaforların zihinde işlenme biçimini incelemek üzere yapılandırılmış sorulardan faydalanılmıştır. Uygulamalarda elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda Down sendromunun, metaforların zihinde işlenmesi sürecine olumsuz yönde etki ettiği, yeni metaforların Down sendromu sebebiyle daha zor algılandığı ve bu metaforları içeren uygulamalarda Down sendromlu bireylerin daha fazla hata yaptıkları, kalıplaşmış metaforlarla yapılan uygulamalarda daha başarılı oldukları, aynı kavramsal arka plana sahip metaforlarda kalıplaşmış olanlar ile yeni üretilenler ve düz anlamlı olanlar ile bozuk yapıları birbirlerine zıt olacak şekilde hatalı işlemledikleri ve özellikle yönelim metaforlarının işlenme sürecinde de ciddi sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Down Sendromu, Alıcı Dil, İfade Edici Dil, Kavramsal Metafor, Nörodilbilim

ABSTRACT

Children with Down (DS) begin to produce their first words and develop vocabulary at the same time as their healthy peers. However, over the course of time, children with DS begin to experience problems with understanding abstract expressions, which affects their mental processing of metaphors that play an important role in human communication. In this paper, we conducted a qualitative case study to examine and describe how individuals with DS process metaphors. Specifically, we administered a series of structured questions to an individual with DS and used descriptive analysis for the responses. We determined through the research that DS has a negative effect on processing

metaphors and that individuals with DS experience more difficulty perceiving and using new metaphors than they do formulaic ones. We also detected an inverse correlation between the incorrect usage of formulaic and new metaphors and literal and malformed metaphors in individuals with DS and observed that the biggest difficulties occur in processing orientational metaphors.

Keywords: Down Syndrome, Receptive Language, Productive Language, Conceptual Metaphor, Neurolinguistics

EXTENDED ABSTRACT

Down syndrome (DS) is a genetic disorder resulting from an extra copy of the 21st chromosome. Along with various physical and cognitive problems, one of the important deficits in individuals with DS is language: DS is characterized by deficiencies in productive language and working memory, and individuals with DS have better receptive than productive language skills. One of the main areas in which receptive language skills play an important role is the mental processing of metaphors. Lakoff and Johnson determined that metaphors form naturally to meet everyday communication needs. Under their conceptual metaphor theory, people form some concepts through natural processes and daily experiences, and these concepts settle in their minds. Additionally, even if people are not aware of these concepts, their existence is made possible by the study of language.

Within the scope of this research, we discuss the mental processing of conceptual metaphors in the context of DS to answer the following research questions: How do individuals with DS process conceptual metaphors? What errors do they commit in processing metaphors? What is the role of DS in these existing errors? For our research, we conducted a single-participant case study, one of the qualitative research methods, to examine and describe how individuals with DS process metaphors. We collected our study data using a test with 69 structured questions featuring 23 linguistic metaphors produced from six conceptual metaphors, all of which were conceptual orientational metaphors. The test consisted of three stages: true-false assessment, meaning matching, and verbal narration. The vocabulary test used contextual fill-in-the-blank and picture matching questions. First, the participant was given new, formulaic, and malformed metaphors and metaphors with literal meaning and asked to assess them as true or false. Second, the participant was given a sample sentence containing a conceptual metaphor and asked to choose the option that best represented the meaning of the sentence. Third, the participant was asked open-ended questions about the meanings of a group of sample sentences and expressions that contained conceptual metaphors. We recorded and transcribed the answers to the structured study questions and performed descriptive analysis of the responses. Our study participant was a female 15-year-old native Turkish speaker named A.K. who had trisomy 21 type Down syndrome and a special education background.

We determined that DS has a negative effect on processing metaphors and that individuals with DS experience more difficulty perceiving and using new metaphors than they do formulaic ones. Both of these occur because individuals with DS have certain deficits in short-term

memory, attention, and perception in addition to different physical disorders. Individuals with DS are more exposed to formulaic metaphors in their daily lives (at home, at school, in other institutional and social environments), and thus, they can use formulaic metaphors more effectively than other types of metaphors. We also found an inverse correlation between the incorrect usage of formulaic and new metaphors and literal and malformed metaphors in individuals with DS; this could be because another cognitive disorder known to the condition is lack of generalization ability and low perceptual discrimination.

DS also particularly negatively affects the processing of abstractly structured orientational metaphors, primarily because individuals with DS cannot fully understand the other party and lack the ability to create symbols. When A.K. was asked to define and interpret the metaphorical items, she avoided giving verbal answers and preferred to use body language instead; she also tried to give answers in the context of the closest literal denotation instead of defining the metaphors. This situation can be explained by the inadequacy of productive language skills and the challenges with perceiving abstract concepts due to DS. Individuals with DS, who cannot adequately express themselves verbally, compensate for this deficiency in productive language by using gestures, and they tend to use the closest concrete expressions when they have difficulty explaining abstract concepts. Our findings from the final test of this study showed that using context, providing additional vocabulary options and visual support, and using repetition greatly improve the successful performance of individuals with DS.

Giriş

Down sendromu (DS) ilk kez 1866 yılında Dr. John Langdon Down tarafından tanımlanmıştır. 1959'da Dr. Jerome Lejeune, Down sendromunun kromozom 21 ile olan bağlantısını ortaya koymuştur (Holmes, 2014, s. 6). Down sendromlu bireylerin sağlık sorunları; kalp, bağışıklık sistemi, kas ve iskelet sistemi, sinir sistemi ve ağız yapısını ilgilendiren birçok fiziksel problem ile birlikte aynı zamanda bilişsel açıdan, hafif sayılabilecek sorunlardan çok ciddi problemlere kadar, geniş bir çeşitlilik göstermektedir (Desai, 1997; Papagno ve Vallar, 2001, s. 526). Down sendromunda görülen bilişsel problemler; kısa süreli dikkat, yavaş tepki süresi, işitsel-sözel işlemede yetersizlik, düşük algısal ayırım, sınırlı genelleme becerisi, özellikle somut olmayan semboller için geçerli olmak üzere sembolleştirme yetersizliği ve soyutlaştırma şeklindedir (Rondal, 1988). Bu genetik bozukluktan kaynaklı ortaya çıkan söz konusu rahatsızlıklar ve/ya yetersizlikler dışında, DS'li bireylerin problem yaşadığı önemli konularından biri de dildir.

Down sendromunda ifade edici dile yönelik sorunlar; zihinsel yetersizlik, işitme problemleri, afazi, fazla tükürük salgılanması, yetersiz ağız kapanıklığı, kuru ve yoğun mukoza zarı, küçük ağız boşluğuna nazaran büyük dil, yüksek damak kubbesi, diş yapısı bozuklukları ve genel kas hipotonisinden kaynaklanmaktadır (Gibson, 1978). DS'de anlama becerileri, sözel olmayan görsel problem çözme becerileri, günlük ve sosyal yaşama dair becerilerden ziyade ifade edici dile ve işleyen belleğe dönük eksiklikler daha dikkat çekicidir (Dykens, Hodapp ve Evans, 1994). DS'li bireylerin alıcı dil becerileri, ifade edici dil becerilerine kıyasla daha iyi durumdadır (Cardosa-Martins, Mervis ve Mervis, 1985; Martin, Klusek, Estigarribia ve Roberts, 2009). DS'ye ilişkin ifade edici dil bozuklukları alanyazında oldukça ayrıntılı ve dikkat çekici biçimde sunulmaktadır. Öte yandan, DS'li çocuk ve ergenlerde beceriler arasında sıklıkla ayrışmalar görüldüğü de akılda tutulmalıdır (Cleave, Bird, Czutrin ve Smith, 2012, s. 340).

Down sendromlu bireylerde alıcı dil becerilerini etkileyebileceği düşünülen durumlardan biri kısa süreli hafızaya ait problemlerdir. Araştırmalar, kısa süreli hafıza sorunlarının sağlıklı bireyler veya farklı öğrenme güçlüğü çekenlere kıyasla DS'de daha etkili olduğunu ve DS'li bireylerin görsel becerilerden ziyade özellikle sözel becerilerde daha düşük başarı sergilediklerini; bu durumun da fonolojik ve semantik alanlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Brock ve Jarrold, 2005; Laws ve Bishop, 2003; Lee, Pennington ve Keenan, 2010; Smith ve Jarrold, 2014). Diğer taraftan, DS'li bireylerin dilbilimsel temsilleri aynı alıcı söz varlığı seviyesindeki sağlıklı bireyler kadar zengin ve geniş görünmesine karşın semantik ve fonolojik sorunlar sözcükleri geri çağırma yetisi eksikliğinden kaynaklanıyor olabilir (Nash ve Snowling, 2008, s. 702). Bu bulgulara karşın olarak, semantik becerilerin DS'li bireylerin güçlü oldukları yönlerden olduğuna dair sonuçlar da mevcuttur (Chapman ve Bird, 2011). DS'li bireylerin anlatı performansı sürecinde söyleyiş becerilerinden daha yüksek düzeyde bir kavramsal beceri sergiledikleri; bununla birlikte DS'li çocuk ve ergenlerin bu semantik beceriyi ortaya çıkarmalarında görsellerin gerekli olduğu (Cleave ve ark., 2012, s. 339) bulgusu DS'de semantik beceriler ve buna ek olarak kavramsal becerilerin güçlü olduğuna dair sonuçları desteklemektedir. Ancak, Hessling ve Brimo'nun

(2019, s. 85) çalışması DS’li çocukların resimli kitaplarda sunulan somut fikirlere dair yeterlik sergilemelerine karşın karakterlerin duygu ve düşünceleri gibi soyut kavramları ifade etmekte daha düşük başarı gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

Down sendromlu bireylerin anlamı iletirken özellikle ikonik jestleri sözlü ifadelere kıyasla daha fazla ve daha etkili kullandıklarına dair bulgular DS’de ifade edici dil performansına göre diğer bilişsel yetilerin daha kuvvetli olduğunu göstermektedir (Stefanini, Caselli ve Volterra, 2007). Bu sonuç bize DS’de sözcükleri ifade etmekte güçlükler yaşansa da dili, sözcükleri ve imgeleri anlama becerilerinin nispeten güçlü olduğunu göstermektedir. Ancak, ikonik jestlerin daha çok düz anlamı karşılamakta etkili olacağı düşünülürse, metaforik anlamın ne derece doğru algılandığını görmek için bu sonuç yeterli olmayacaktır. Bununla bağlantılı bir diğer bulgu ise şöyledir: Kelime bilgisi becerileri, DS’li bireylerin diğer bilişsel becerilere oranla daha kuvvetli oldukları alanlardan biridir (Chapman, Schwartz ve Bird, 1991; Glenn ve Cunningham, 2005). DS’li çocuk ve ergenlerin morfosentaktik beceriler ve anlatı uzunluğu gelişimine zıt olarak, kelime bilgisi gibi semantik becerilerde zamanla ilerleme kaydettikleri görülmektedir (Cleave ve ark., 2012, s. 340). Roch, Florit ve Levorato’nun çalışması da (2013, s. 612) DS’li bireylerin kısa dilsel bağlamlarda sunulan bilinmeyen kelimelerin pek çoğunu bağlamdan çıkarmada ve sonrasında bu sözcüklerin anlamlarını bağlam olmadan hatırlamada normal gelişim gösteren bireyler kadar başarılı olduklarını; ayrıca, daha düşük dilsel yeterlik göstermelerine karşın, alıcı söz varlığı/kelime bilgisi yönünden normal gelişim gösterenlerle kıyaslandıklarında bağlamdan daha fazla yararlandıklarını ortaya koymaktadır.

Metaforların zihinde işlenmesi süreci, sözcük tanımlama sürecinden oldukça farklı olup bağlama ilişkin bilgilerin kullanımını gerektirir (Tabossi ve Zardon, 1995). Bu bağlamda akla gelen önemli bir soru, DS’li bireylerin söz varlıklarında metaforik anlamların yerinin ne olduğudur. Papagno ve Vallar’ın (2001, s. 526) metafor ve deyimler üzerine DS’li tek bir katılımcı ile gerçekleştirdikleri vaka incelemesinde, katılımcının düz anlamlı ifadeleri anlamada başarı gösterdiği, diğer DS vakalarına kıyasla daha iyi bir bilişsel tabloya sahip olduğu fakat metaforik ifadeleri anlamakta problem yaşadığı ortaya konmuştur. Araştırmacılar, katılımcının yaşadığı problemin kaynağının kesin olarak dil yetisinin fonolojik, sentaktik, leksikal-semantik düzlemleriyle ilgili olmadığı; fakat sağ hemisferi ilgilendiren görsel-uzamsal süreçler ve yürütücü işlevlerle ilgili olabileceği kanısına ulaşmışlardır. DS’li katılımcıları da içeren, görsel metaforların anlaşılmasını iyileştirmeye yönelik çalışmalarında Shnitzer-Meirovich, Lifshitz ve Mashal (2018, s. 122) ise DS’li bireylerin görsel metaforları anlamada gelişim gösterdiklerini; bunun yanı sıra, görsel metaforları anlamada analojik düşünceden ziyade kelime bilgisinin daha önemli bir rol oynadığını tespit etmişlerdir.

Kavramsal Metafor Kuramı

Alıcı dil becerilerinin rol oynadığı temel alanlardan birinin metaforların zihinde işlenmesi süreci olduğu söylenebilir. Metaforlar her ne kadar edebi dil kullanımına özgü ifadeler gibi

düşünülse de aslında günlük yaşamımızı kuşatan ve dünyayı daha kolay algılamamızı ve anlamlandırmamızı sağlayan dil unsurlarıdır. Metaforların, Lakoff ve Johnson'ın kavramsal metafor teorisini ortaya atmalarından önce, ifadeyi güzelleştiren edebi birer süs, maksadı anlatmayı zihinsel bir temeli olmaksızın kolaylaştıran birer buluş olarak kabul edildiği uzunca bir dönem olmuştur. Aristoteles'te de konuşmanın süsü olarak karşımıza çıkan bu görüş, sanatsal ve retorik amaçlarla bir nesneyi diğere benzemek suretiyle imgesel anlamların oluşturulduğunu kabul etmektedir (İnce, 2002, s. 47-49; Lakoff ve Johnson, 2015, s. 11). Türk yazın tarihinde eğretilme, istiare, mecaz gibi küçük anlam farklılıkları ile birbirinden ayrılan imgesel dil öğeleri olarak incelenmiş olan metaforlar, günümüze yaklaştıkça kavramsal metafor teorisini destekler nitelikte bir takım yeni tanımlar edinmişlerdir. Aksan (2015, s. 183), iki kavram arasındaki ilişkinin çoğu kez benzetme yoluyla kurulduğunu kabul etmekle birlikte farklı yollarla da bu ilişkinin kurulabileceğini ifade ederken Bilgegil'in (1989) tanımında ise birisi edebi türde edebi kaygıyla üretilen, diğeri günlük dilde günlük ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulan iki ayrı metafor türü göze çarpmaktadır. Bu ikinci tür metafor tanımı, soyut anlamları ifade edebilmek amacıyla gerçekleştirilen zihinsel işlemlerin ürünü olarak tanımlanan yeni metafor teorisine yakınlık göstermektedir.

Lakoff ve Johnson'ın kavramsal metafor teorisine ile birlikte metaforların günlük dilde iletişim ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğal bir şekilde oluşturuldukları tespit edilmiştir. Bu teoriye göre insanların doğal süreçlerle ve günlük deneyimleriyle oluşturdukları, zihinlerinde yerleşmiş birtakım kavramlar vardır. İnsanlar bu kavramların farkına varmasalar da mevcudiyetleri dilin incelenmesi ile mümkün olmaktadır (Lakoff ve Johnson, 2015, s. 27-28). Zihin, yeni karşılaşılan soyut bir kavramı anlayabilmek için daha önce var olan somut bir kavramdan faydalanmaktadır. Bu kendisinden faydalanılan kavram "kaynak alan", kaynaktan faydalanılarak anlamlandırılan kavram ise "hedef alan" olarak adlandırılmaktadır (Kövecses, 2010, s. 4). Hedef alanın kaynak alanla kurduğu ilişki üç türdür. Yapısal metaforlarda *hedef alan kaynak alan* aracılığıyla anlaşılır: "Tartışma savaştır". Ontolojik metaforlarda bir maddesi olmayan *hedef alana kaynak alanın* maddesi verilir: "Zihin bir kaptır". Yönelim metaforlarında ise yeri ve zamanı olmayan soyut *hedef alan* uzamsal ve mekansal kavramlardan oluşan *kaynak alan* vasıtasıyla anlaşılır: "Kötü olan aşağıdadır" (Karamahmet, 2012, s. 144; Lakoff ve Johnson, 2015, s. 40).

Kavramsal metaforlar, farklı disiplinlerden birçok araştırmacının metaforik dil incelemelerini aydınlatacak bir keşif olmuştur. Metaforik dilin beyin hangi hemisferinde işlendiğini tespit etmek için yapılan çalışmalar (Bambini, Gentili, Ricciardi, Bertinetto ve Pietrini, 2011; Forgacs, Lukacs ve Pleh, 2014; Schmidt ve Seger, 2009), kavramsal metaforun yeni metaforları anlamaya olan etkisini tespit etmek için yapılan çalışmalar (Grauwe, Swain, Holcomb, Ditman ve Kuperberg, 2010; Tartter, Gomes, Dubrovsky, Molholm ve Stewart, 2002; Yang, Bradley, Huq, Wu ve Krawczyk, 2013), ikinci dil öğreniminde metaforik dilin beyinde işlenmesi üzerine yapılan çalışmalar (Arıca Akkök, 2008; Çalışkan, 2009; Güleriyüz Adamhasan, 2014), zihinsel işlevlerinde çeşitli bozukluklar olan bireylerin metaforları beyinde işlenmesi üzerine yapılan çalışmalar (Bonnaud, Gil ve Ingrand, 2002; Chouinard ve Cummine, 2016; Winner

ve Gardner, 1977) kavramsal metafor teorisine dayanan alanda yapılmış önemli çalışmalardır.

Bu araştırma kapsamında kavramsal metaforların zihinde işlenmesi süreci, Down sendromu özelinde ele alınmıştır. Çalışmamızın başlıca araştırma soruları şunlardır: Down sendromlu bireylerde kavramsal metaforların zihinde işlenmesi süreci nasıl gerçekleşmektedir? Bu işleme sürecinde ortaya çıkan hatalar nelerdir? Mevcut hataların oluşumunda Down sendromunun rolü ne düzeydedir? Çalışma kapsamında; metaforların zihinde işlenmesi sürecinin DS koşulları altındaki oluşumunun derinlemesine incelenip betimlenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışmamızın araştırma desenini nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması oluşturmaktadır. Araştırmamızın etik kurul onayı Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 11.06.2021 tarih ve 21/450 sayılı karar ile alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan, kavramsal metaforların zihinde işlenme biçimini incelemek üzere yapılandırılmış sorulardan faydalanılmıştır. Çalışma kapsamında, tamamı kavramsal yönelim metaforları türünden olan ve toplamda 6 adet kavramsal metafordan üretilmiş 23 dilsel metaforun incelendiği 69 sorulu bir test uygulanmıştır. Test, doğru yanlış değerlendirme, anlam eşleştirme ve sözlü anlatım olmak üzere üç aşamadan oluşturulmuştur. Sözcük bilgisinin test edildiği aşamada ise bağlam içerisinde boşluk doldurma ve resim eşleştirme soru türleri kullanılmıştır. DS’de dikkat süresinin kısalığı bilindiğinden katılımcı ile gerçekleştirilen uygulama sürecinde, dikkat eksikliğinin elde edilecek sonuçları olumsuz yönde etkilememesi için soru sayısının az olmasına özen gösterilmiştir.

Birinci aşamada katılımcıya yeni metafor, kalıplaşmış metafor, düz anlamlı ifade ve bozuk yapı ifade verilerek katılımcıdan bu ifadeleri doğru veya yanlış olarak adlandırması istenmiştir. İkinci aşamada kavramsal metaforu içeren örnek cümle verilerek cümlenin anlamına dair kendisine sunulan şıklardan birisini seçmesi talep edilmiştir. Üçüncü aşamada ise kavramsal metaforları içeren örnek cümleler ve ifadeler verilerek bu cümlelerin anlamına dair açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcının cevapları ses kaydı biçiminde kayıt altına alınmış ve daha sonra bu kayıtlar transkripte dökülerek verilerin betimsel analizi yapılmıştır. Çalışmamız; trisomy 21 tipi Down sendromlu, 15 yaşında, kız, Türkçe anadiline sahip, özel eğitim geçmişi bulunan A.K. isimli tek katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan DS’li bireyin ailesinden rıza formu alınmış, uygulama öncesi araştırmanın konusu, kapsamı, katılımcının hakları gibi konularda sözlü ve yazılı olarak bilgilendirme yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşmeler sonucu elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş ve yorumlanarak sonuca ulaşılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın birinci aşamasında katılımcıya; kalıplaşmış metafor (KM), yeni metafor (YM), bozuk yapı (BY) ve düz anlam (DA) içeren ifadeler verilerek katılımcıdan bu ifadeleri doğru

veya yanlış olarak değerlendirmesi istenmiştir. Katılımcı birinci aşamada sunulan kalıplaşmış metaforların 4 tanesini doğru, 2 tanesini yanlış olarak değerlendirmiştir. Yeni metaforlardan ise sadece 2 tanesini doğru, 4 tanesini yanlış olarak değerlendirmiştir.

	KM	YM	BY	DA
Sağlık ve hayat yukarıdadır	D	Y	D	Y
Hastalık ve ölüm aşağıdadır	D	Y	D	Y
İyi olan yukarıdadır	Y	D	Y	D
Kötü olan aşağıdadır	D	Y	Y	D
Çok olan yukarıdadır	Y	D	Y	D
Az olan aşağıdadır	D	Y	D	Y

Down sendromlu katılımcının, yanlış olarak değerlendirdiği kalıplaşmış metaforlarla aynı kavramsal arka plana sahip yeni metaforları doğru; doğru olarak değerlendirdiği kalıplaşmış metaforlarla aynı kavramsal arka plana sahip yeni metaforları ise yanlış olarak değerlendirdiği saptanmıştır. Düz anlamlı ve bozuk yapılı ifadelerin değerlendirilmesinde dikkat çekici bir durum ile karşılaşmıştır. Elde edilen bulgulara göre; eğer katılımcı bozuk yapılı bir ifadeyi doğru olarak değerlendirmişse, karşılığı olan düz anlamlı ifadeyi yanlış ve yine bunun tam tersi olarak bozuk yapıdaki ifadeyi yanlış şekilde değerlendirdiyse, düz anlamlı ifadeyi doğru olarak değerlendirmiştir.

Katılımcı, ikinci aşamada sorulan 21 soruya 13 doğru ve 8 yanlış cevap vermiştir. Katılımcının verdiği paralel ve karşıt cevaplar aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

	Paralel yönde verilen cevap sayısı	Karşıt yönde verilen cevap sayısı
Sağlık ve hayat yukarıdadır	1	1
Hastalık ve ölüm aşağıdadır	4	0
İyi olan yukarıdadır	2	2
Kötü olan aşağıdadır	2	3
Çok olan yukarıdadır	3	1
Az olan aşağıdadır	2	2

İkinci aşamada katılımcıya iki seçenekli 21 soru yöneltilmiş ve katılımcıdan, verilen metaforun anlamını tahmin etmesi istenmiştir. Örneğin “yatağa düştü” metaforu için “hastalandı” ve “iyileşti” şeklinde seçenekler sunulmuş ve katılımcıdan hangisinin doğru anlamı verdiğini söylemesi istenmiştir. Katılımcı ikinci aşamada 21 sorudan 13 tanesini doğru, 8 tanesini

yanlış olarak değerlendirmiştir. Katılımcının bu sorulara yanıt verirken özellikle günlük dilde maruz kalmış olabileceklerine daha çok doğru cevap verdiği gözlemlenmiştir. Birinci aşamada doğru olarak değerlendirilen kalıplaşmış metaforlara dair ikinci aşamada verilen cevaplara bakıldığında ‘hastalık ve ölüm aşağıdadır’ kavramsal metaforu dışında diğer sorularda paralel ve karşıt cevapların genellikle eşit bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Katılımcının ‘hastalık ve ölüm aşağıdadır’ kavramsal metaforuna ilişkin soruların tümüne doğru yanıt verdiği görülmektedir. Buna karşılık katılımcının ‘az olan aşağıdadır’ ve ‘kötü olan aşağıdadır’ kavramsal metaforlarına aynı oranda doğru yanıt veremediği görülmektedir. Benzer şekilde katılımcı ‘çok olan yukarıdadır’ kavramsal metaforuna çoğunlukla doğru cevap verirken, ‘sağlık ve hayat yukarıdadır’ ve ‘iyi olan yukarıdadır’ kavramsal metaforlarına eşit biçimde doğru ve yanlış cevaplar vermiştir. Bu sonuçlar, araştırmada ele alınan yönelimsel metaforların, katılımcının zihninde doğru bir biçimde işlenemediğini göstermektedir.

Üçüncü aşamada katılımcıya metaforlardan ne anladığı, bağlam içinde ve bağlam dışı olarak sorulmuştur. Katılımcı bu aşamada sorulara genellikle yanıt vermemeyi tercih etmiştir. Metaforlar örnek cümleler içinde sözlü olarak tekrar sorulduğunda daha önce duyduğu sorulardan aklında kalan ifadeleri kullanarak kısa yanıtlar vermiştir. Örneğin “sağlığının doruğunda olmak” sözcüğüne “sağlık” diye cevap vermiştir. Sorular farklı bir bağlam içinde tekrar sorulduğunda, katılımcının yanıtlarını değiştirme eğilimi gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca katılımcı yanıtlara, tanım yaparak sözlü şekilde cevap vermek yerine beden dilini kullanarak, anladığını ya da katıldığını gösteren cevaplar vermeyi tercih etmiştir. Tespit edilen bu durum, Down sendromunda ifade edici dile dair eksiklikler ve beden dili kullanımı ile ilgili Cardosa-Martins ve arkadaşları (1985), Dykens ve arkadaşları (1994), Martin ve arkadaşları (2009) ve Stefanini ve arkadaşları (2007)’nin çalışmalarında elde ettikleri sonuçlar ile örtüşmektedir.

Katılımcının, metaforik anlamın tanımı yerine düz anlama dair yanıtlar verdiği gözlemlenmiştir. ‘*Borcun tavan yapmak*’ ifadesinin ne anlama geldiği kendisine sorulduğunda ‘*usta*’ yanıtını vermiştir. Papagno ve Vallar (2001) yapmış oldukları çalışmada katılımcının düz anlamlı ifadelerde başarı gösterirken metaforik ifadelerde problem yaşadığı yönünde benzer bir sonuca ulaşmıştır. Çalışmanın birinci ve ikinci aşamalarında ulaşılan sonuçlara benzer biçimde, üçüncü aşamada da katılımcının, aşına olduğu düşünülen ifadelere, örneğin “*hava sıcaklığı yükseldi*”, diğer cevaplara kıyasla daha hızlı ve kolay biçimde doğru yanıt verdiği tespit edilmiştir. Goldstein, Arzouan ve Faust (2012)’un çalışması ile burada ulaşılan bulgular benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın son kısmında, katılımcının metaforları doğru anlayamamasının sözcüklerin düz anlamlarını bilmemesi sebebiyle olabileceği ihtimali göz önünde bulundurularak, sözcüklerin anlamını test eden ek bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada katılımcının, sözcüklerin anlamları bağlam içinde verildiğinde ve görselle eşleştirmesi istenildiğinde doğru değerlendirdiği gözlemlenmiştir. Katılımcı, metaforların incelendiği testte düz anlamlı olanları yanlış olarak değerlendirirken, sözcük bilgisi testinde doğru olarak değerlendirmiştir. Bu durum iki test

arasındaki soru tarzı farkından kaynaklanmış olabilir. Metafor testinde sorular, birinci ve ikinci aşama testlerde yönlendirilmenin önüne geçmek için, bağlamdan kopuk olarak sunulmuştur. Düz anlam içeren testte ise görsellerden, bağlam oluşturan cümlelerden ve zıt anlam içeren sözcüklerden faydalanılmıştır. Bu da DS'li bireyin sözcüğe dair ek bilgi desteği alması halinde anlama daha kolay ulaştığını göstermektedir. Tespit edilen bu durum alanyazında mevcut olan çalışmalarla (Cleave ve ark., 2012; Hessling ve Brimo, 2019; Roch, Florit ve Levorato, 2013; Shnitzer-Meirovich, Lifshitz ve Mashal, 2018) da örtüşmektedir.

Sonuç

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular incelendiğinde; Down sendromunun, metaforların zihinde işlenme sürecine olumsuz etkisi olduğu saptanmıştır. Down sendromlu birey yeni metaforları daha zor algılamakta ve bu metaforlarla ilgili uygulamalarda daha fazla hata yapmaktadır. Bunun sebebi Down sendromlu bireylerde, farklı fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra yoğun şekilde gözlemlenen kısa süreli bellek, dikkat ve algı problemlerinin varlığıdır. Down sendromlu bireyin, özel eğitim kurumlarında, aile çevresinde ve sosyal ortamlarda kalıplaşmış metaforik yapılara diğerlerine oranla daha fazla maruz kalması ve bu şekilde daha fazla kelime bilgisi edinmesi, kalıplaşmış metaforlarla ilgili çalışmalarda diğer yapıdaki metaforlara oranla daha başarılı olmasını sağlamaktadır.

Down sendromlu birey, aynı kavramsal arka plana sahip metaforları, kalıplaşmış metaforlar ile yeni metaforları ve düz anlamlı metaforlar ile bozuk yapıları birbirlerine zıt olacak şekilde, hatalı bir biçimde işlemlemektedir. Bu durum Down sendromunda sıklıkla görülen diğer bir bilişsel bozukluk olan genelleme becerisi eksikliği ve düşük algısal ayırım kaynaklı olabilir. Down sendromunun varlığı, metaforik kategorilerin ayrımı konusunda, hedef alanının yeri ve zamanı mevcut olmayan soyut yapıları yönelim metaforlarının işlenme sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir. Karşı tarafı tam olarak anlayabilme becerisinde eksiklik olan Down sendromlu bireyin aynı zamanda sembolleştirme yetersizliği de yaşaması, özellikle yönelim metaforlarındaki bu sorunun temel kaynağı olarak görülebilir.

Down sendromlu katılımcıdan metaforik öğelerin tanımını yapması ve yorumlaması istenildiğinde katılımcının sözel cevaplar vermekten kaçındığı ve daha çok beden dilini kullanarak cevaplarını oluşturmayı tercih ettiği ve ayrıca metaforları tanımlamak yerine zihinde çağrışım yapan en yakın düz anlam bağlamında cevaplar vermeye çalıştığı tespit edilmiştir. Bu durum Down sendromuna bağlı ifade edici dil becerilerindeki yetersizlik ve soyut kavramların algılanmasında ortaya çıkan sorunlar ile açıklanabilir. Kendini sözel iletişimle yeterince ifade edemeyen Down sendromlu birey ifade edici dildeki bu eksikliği jest kullanımına başvurarak kapatmak istemekte, soyut kavramları açıklamakta güçlük çektikçe en yakın somut ifadeleri kullanma eğilimi göstermektedir. Ayrıca araştırma sonunda uygulanan kelime anlamlarını test eden ek çalışmanın sonuçları da göstermektedir ki bağlamsal metinlerin kullanımı, ek kelime bilgisinin verilmesi, görsel materyal desteğinin sağlanması ve sık tekrarların oluşturulması Down sendromlu bireylerle yapılan uygulamaların çok daha başarılı olmasını sağlamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arıca Akkök, E. (2008). *Yabancı dilde imgesel anlamlı dil öğelerinin öğretimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bambini, V., Gentili, C., Ricciardi, E., Bertinetto, P. M., & Pietrini, P. (2011). Decomposing metaphor processing at the cognitive and neural level through functional magnetic resonance imaging. *Brain Research Bulletin, 86*, 203-216.
- Bilgegil, K. M. (1989). *Edebîyat bilgi ve kuramları-belagat*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Bonnaud, V., Gil, R., & Ingrand, P. (2002). Metaphorical and non-metaphorical links: A behavioral and ERP study in young and elderly adults. *Neurophysiologie clinique, 32*, 258-268.
- Brock, J., & Jarrold, C. (2005). Serial order reconstruction in Down syndrome: Evidence for a selective deficit in verbal short-term memory. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46*(3), 304-316.
- Cardosa-Martins, C., Mervis, C. B., & Mervis, C. A. (1985). Early vocabulary acquisition by children with Down syndrome. *American Journal of Mental Deficiency, 90*, 177-184.
- Chapman, R. S., Schwartz, E., & Bird, E. K. (1991). Language-skills of children and adolescents with Down syndrome: 1. Comprehension. *Journal of Speech and Hearing Research, 34*, 1106-1120.
- Chapman, R. S., & Bird, E. K. (2011). Language development in childhood, adolescence, and young adulthood in persons with Down syndrome. In J. A. Burack, R. M. Hodapp, G. Iarocci, E. Zigler (Eds.), *The Oxford handbook of intellectual disability and development* (2nd ed., pp. 167-183). Toronto, Canada: Oxford University Press.
- Chouinard, B. & Cummine, J. (2016). All the world's a stage: Evaluation of two stages of metaphor comprehension in people with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders, 23*, 107-121.
- Cleave, P., Bird, E. K., Czutrin, R. & Smith, L. (2012). A longitudinal study of narrative development in children and adolescents with Down syndrome. *Intellectual and developmental disabilities, 50*(4), 332-342.
- Çalışkan, N. (2009). *Kavramsal anahtar modeliyle iki dilli çocuklara metafor ve deyim öğretimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Desai, S. (1997). Down syndrome: a review of the literature. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology, 84*(3), 279-285.
- Dykens, E. M., Hodapp, R. M. & Evans, D. W. (1994). Profiles and development of adaptive behaviour in children with Down syndrome. *American Journal on Mental Retardation, 98*, 580-587.
- Forgacs, B., Lukacs, A. & Pleh, C. (2014). Lateralized processing of novel metaphors: Disentangling figurativeness and novelty. *Neuropsychologia, 56*, 101-109.

- Gibson, D. (1978). *Down's syndrome: The psychology of mongolism*. New York: Cambridge University Press.
- Glenn, S. & Cunningham, C. (2005). Performance of young people with Down syndrome on the Leiter-R and British picture vocabulary scales. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49, 239–244.
- Goldstein, A., Arzouan, Y. & Faust, M. (2012). Killing a novel metaphor and reviving a dead one: ERP correlates of metaphor conventionalization. *Brain & Language*, 123, 137-142.
- Grauwe, S. D., Swain, A., Holcomb, P. J., Ditman, T. & Kuperberg, G. R. (2010). Electrophysiological insights into the processing of nominal metaphors. *Neuropsychologia*, 48, 137-142.
- Güleryüz Adamhasan, B. (2014). *Teaching and learning phrasal verbs through conceptual metaphors*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Hessling, A. & Brimo, D. M. (2019). Spoken fictional narrative and literacy skills of children with Down syndrome. *Journal of Communication Disorders*, 79, 76-89.
- Holmes, G. (2014). Gastrointestinal disorders in Down syndrome. *Gastroenterol Hepatol Bed Bench*, 7(1), 6-8.
- İnce, Ö. (2002). *Yazınsal söylem üzerine*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Karamehmet, B. (2012). *Kuramsal iletişimde metafor*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2015). *Metaforlar hayat, anlam ve dil*. (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: İthaki Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1980).
- Laws, G. & Bishop, D. V. M. (2003). A comparison of language abilities in adolescents with Down syndrome and children with specific language impairment. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 46(6), 1324–1339.
- Lee, N. R., Pennington, B. F. & Keenan, J. M. (2010). Verbal short-term memory deficits in Down syndrome: phonological, semantic, or both? *J Neurodevelop Disord*, 2, 9-25.
- Martin, G. E., Klusek, J., Estigarribia, B. & Roberts, J. E. (2009). Language characteristics of individuals with Down syndrome. *Topics in Language Disorders*, 29, 112–132.
- Nash, H. M. & Snowling, M. J. (2008). Semantic and phonological fluency in children with Down syndrome: atypical organization of language or less efficient retrieval strategies? *Cognitive neuropsychology*, 25(5), 690-703.
- Papagno, C. & Vallar, G. (2001). Understanding metaphors and idioms: a single case neuropsychological study in a person with Down syndrome. *Journal of the International Neuropsychological Society*, 7, 516-528.
- Roch, M., Florit, E. & Levorato, C. (2013). The role of linguistic context in deriving word meanings in individuals with Down syndrome. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 605-615.
- Rondal, J. A. (1988). *Down's syndrome*. D. Bishop & K. Mogford (Ed.), *Language development in exceptional circumstances içinde* (165-176. ss.). Londra: Churchill Livingstone.
- Schmidt, L.G. & Seger, C.A. (2009). Neural correlates of metaphor processing: The roles of figurativeness, familiarity and difficulty. *Brain and Cognition*, 71, 375-386.
- Shnitzer-Meirovich, S., Lifshitz, H. & Mashal, N. (2018). Enhancing the comprehension of visual metaphors in individuals with intellectual disability with or without down syndrome. *Research in Developmental Disabilities*, 74, 113-123.
- Smith, E. & Jarrold, C. (2014). Grouping, semantic relation and imagery effects in individuals with Down syndrome. *Research in Developmental Disabilities*, 35, 3162-3174.

- Stefanini, S., Caselli, M. C. & Volterra, V. (2007). Spoken and gestural production in a naming task by young children with Down syndrome. *Brain and Language*, 101, 208-221.
- Tabossi, P. & Zardon, F. (1995). *The activation of idiomatic meaning*. M. Everaert, E. Linden, A. Schenk, R. Schreuder (Ed.) *Idioms: Structural and Psychological Perspectives içinde* (273-282. ss.). Hove: Lawrence Erlbaum.
- Tartter, V. C., Gomes, H., Dubrovsky, B., Molholm, S. & Stewart, R. V. (2002). Novel metaphors appear anomalous at least momentarily: Evidence from N400. *Brain and Language*, 80, 488-509.
- Winner, E. & Gardner, H. (1977). The comprehension of metaphor in brain damaged patients. *Brain*, 100, 717-729.
- Yang, F. G., Bradley, K., Huq, M., Wu, D. & Krawczyk, D. C. (2013). Contextual effects on conceptual blending in metaphors: An event-related potential study. *Journal of Linguistic*, 26, 312-326.

Bir Dilsel Çevre İncelemesi: Van'ın Merkez İpekyolu İlçesine Bağlı Cumhuriyet Caddesi

A Linguistic Landscape Study: Cumhuriyet Street in the İpekyolu District of Van

Bilge Merve KARADAĞ*

*(Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, İstanbul Türkiye

ORCID: B.M.K. 0000-0002-4792-2876

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Bilge Merve KARABAĞ,
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı,
İstanbul Türkiye
E-posta: blgkaradag@gmail.com

Başvuru/Submitted: 30.12.2020

Kabul/Accepted: 15.12.2021

Atıf/Citation: Karadag, B. M. (2021). Bir dilsel çevre incelemesi: Van'ın Merkez İpekyolu ilçesine bağlı Cumhuriyet Caddesi. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 25-44. <https://doi.org/10.26650/jol.2021.850033>

ÖZ

Dilsel çevre araştırmaları dilin kamusal alanda yazılı biçimde kullanılmasını incelemektedir. Dilin kamusal alanda görülmesi dilsel çevreyi belirlemekte ve incelenen bölgenin toplum dilbilimsel durumu hakkında veriler sunmaktadır. Herhangi bir dilin kamusal alanda görülme yoğunluğu onun önemi, gücü, statüsü, başka dillerle veya kişilerle olan ilişkisi hakkında sembolik mesajlar ortaya çıkarmaktadır. Mevcut araştırma Van'ın merkez İpekyolu ilçesine bağlı olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan özel ve devlet işaretlerini dilsel çevre teorileri çerçevesinde analiz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Dilsel Çevre, Dilsel Çevre Analizi, Van İli, Dilbilim

ABSTRACT

Linguistic landscape studies examine the use of language in the public sphere as the presence of language in a common physical field determines the linguistic landscape, and provides data on the sociolinguistic status of the region studied. This prevalence of language visibility in the public sphere offers symbolic messages about its importance, power, status, and its relationship with other languages or persons in that location. The present research analyzes the private and state owned signs on Cumhuriyet Avenue, which are connected to the central İpekyolu district of Van, within the framework of linguistic landscape theories.

Keywords: Linguistic Landscape, Linguistic Landscape Analysis, Province Van, Linguistics

EXTENDED ABSTRACT

The term “linguistic landscape” has come to play a key role in a number of sciences due to the ongoing interest in multilingualism, globalization, and language ecology. The study and analysis of the linguistic environment function as a specific diagnosis of the state of the social, cultural, political, and economic structures of a society. A linguistic environment study can, for example, reflect the ideological conflicts among language communities that are part of a language policy in a specific region.

Questions related to the concept of the linguistic environment first came to the fore with applications that emerged in the field of language planning. Therefore, language planning authorities have included rules regarding the languages to be used in signage and signs in their language policies. The use and preference of different languages on signage reflect the relative power, status, and economic importance of the various languages used in a region. Therefore, regulations regarding the linguistic environment are generally in line with the language policy of a particular government regarding the use of languages in education, media, social and economic life, or other fields.

The linguistic environment has two functions: informative and symbolic. The former denotes the boundaries of the region of a linguistic group, i.e., it shows which languages predominately come to the fore in the communication or commercial fields. The latter, expresses the value and status of the specific language perceived by a language community in relation to other languages.

Linguistic environment analysis uses photography and visual analysis as its primary method. In this paper's underlying research, signs on Cumhuriyet Street, the busiest and most crowded street in the central İpekyolu district of Van, were examined. A total of 331 signs have been identified on the specified route, categorized as either private or official state signs. The paper utilizes results from various sources, including reports of research and consultancy companies, those from the Turkish Statistical Institute, newspaper articles, and comments regarding linguistic landscapes found in previous research articles. Based on this research, this paper demonstrates how Türkiye's official language policy is implemented from the bottom-up and top-down via individuals and institutions, whether there is a difference in official and private usage, and determines the Van's prestige language.

Since the first Turkish censuses in 1927, questions about mother tongue and second language had been asked until the census of 1985. As of the 1970 census, the transcribed responses to the language questions were delivered only to state institutions such as the Presidency, Prime Ministry, and National Intelligence Organization.

A large number of the tourists coming to Van are from Iran, Iraq, and Syria, countries that border Türkiye, leading to an increase in the Arabic code preference in this city today. According to the statistics used in the Language Situation section in Van, the local population, whose mother tongue is Kurdish, constitutes the majority. Nonetheless, as a result of the

examination of the bottom-up markings, this population prefers to use Turkish—the official language in commerce and daily life—followed by English, and Kurdish is only used in one sign. Bilingual usage in signs comprises mostly of Turkish and English or Turkish and Arabic combinations. In this case, clearly, the businesses in Van aim to reach non-Turkish speakers and thus, use English, the global prestige language in their signage. This could also be directed toward attracting the attention of local speakers.

Globally, several studies focus on the concept of linguistic environment; however, the research related to the linguistic environment in the Turkish language is quite sparse. Therefore, we hope that the current research will lead future scholars to conduct more detailed and intensive studies on this subject.

1. Giriş

Dilsel çevre (linguistic landscape) kavramı çok dillilik, dil ekolojisi, küreselleşme eğilimiyle etkileşime giren dillere olan ilgiden dolayı ortaya çıkan toplum dilbilim dalıdır. Dilsel çevre çalışmaları dilbilim, sosyoloji, hukuk, ekonomi, psikoloji alanına ait araştırmaları temel almaktadır. Dilsel çevrenin araştırılması ve analizi toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapılarının durumunun bir teşhisi olarak işlev görmektedir. Halka yönelik tabelalar üzerine araştırmalar dilsel çevre (linguistic landscape) analizi olarak adlandırılmaktadır. Dilsel çevre kavramıyla alakalı sorular ilk olarak dil planlaması alanında ortaya çıkan uygulamalarla ön plana çıkmıştır. Dil planlaması yapan yetkililer tabela ve işaretlerde kullanılacak dillerle ilgili kuralları dil politikalarına dâhil etmiştir. Belçika (Verdoot, 1979) ve Québec'teki (Corbeil, 1980) dil planlamacıları dil kullanım alanlarının sınırlarını, reklam panoları, sokak tabelaları, ticari tabelalar ve yer isimleri gibi halka açık tabelalarda işaretlemenin önemini tartışan ilk kişiler (Leclerc, 1989) olmaktadır. Tabelalar topluma yönelik olup kendinden başka bir şey de gönderimde bulunmaları sebebiyle birer gösterebilimsel gösterge olmaktadır. Dolayısıyla bir tabela ya da işaretleme şirket, ürün, yer, kural gibi bir gösterilene ilişkin gösterendir. Tabelalar ya kılavuz işaretleri olarak bir yere nasıl gidileceğine dair yön gösterir ya da reklam tabelaları gibi insanların dikkatini çekmeye yönelik olabilmektedir. Tabelalar, topografik bilgiler, talimatlar, uyarılar belli mesajları topluma yaymak için kullanılmaktadır. Genel işaretler, işlevlerinin bir işletmeye veya ürüne dikkat çekmek olduğu pazarlama ve reklamcılık gibi ticari bağlamlarda da görünmektedir (Backhaus, 2007, s. 5) Tabelalarda farklı dillerin kullanılması, farklı dillerin gücünü, durumunu ve ekonomik önemini yansıtmaktadır. Kress (1993, s. 174) tüm kamu işaretlerinin arkasında farklı anlamlar olduğunu dolayısıyla eleştirel okunmaları gerektiğine değinmektedir. Şöyle ki “bütün metinler eşit olarak üreticilerinin ideolojik konularını kodlamaktadır”. Örnek olarak İngilizcenin durumuna bakıldığında, dünya genelinde İngilizcenin kullanımı ekonomik piyasalar, üretim ve tüketim açısından tanımlanan küreselleşmenin bir işareti olarak öne çıkmaktadır. İşletmeler İngilizceyi kullanarak satışlarını arttırmayı hedeflemektedir. Tabela yazarları tarafından yabancı dillerin ve özellikle de İngilizcenin kullanılması “yabancı bir atmosfer” yaratma ve kendilerini batılı küresel kültür ile ilişkilendirme girişimi olarak da tanımlanmaktadır. İngilizce kullanımı beraberinde kimlik ve iktidar sorununu gündeme getirmekte ve bu nedenle çok dilli durumlarda farklı diller arasındaki denge üzerinde sonuçlar doğurabilmektedir. Pennycook (Pennycook, 1994) ve Philipson'a (Phillipson, 2003) göre dilsel çevre araştırmalarına göre İngilizcenin her yerde bulunuşu küreselleşme sürecinin en belirgin işaretlerinden biri olmaktadır. Shoamy, bir dilin kamusal alanda bulunmasının veya yokluğunun dillerin önemi, gücü, statüsü, başka dillerle veya kişilerle olan ilişkisi hakkında sembolik mesajlar ilettiğini belirtmektedir (Shohamy 2006, s.110). Bu şekilde çokdillilik hakkındaki sosyo-politik söylemler somut olarak gözlemlenebilir hale gelmektedir. Leclerc (1994) çalışmasında dünya genelinde 30'dan daha fazla ülkenin (Türkiye, Rusya, Endonezya, İtalya, İspanya, Fransa vb.) dilsel çevre özelliklerini düzenlemek

amacıyla yasalar ürettiğini saptamıştır. Bu yasalarda özellikle kamu alanına yerleştirilen tabelaları düzenlemeye yönelik içerikler bulunmaktadır.

1.1. Dilsel Çevre Kavramı ve Dilsel Çevrenin İşlevi

Dilsel Çevre (Linguistic Landscape) kavramı, Landry ve Bourhis'in (1997) çalışmasından sonra toplum dilbilimciler tarafından ilgi gören bir alan durumuna gelmiştir. En genel tanımı kamusal alanı işaretleyen dilsel nesnelerin bir dilsel çevre oluşturduğu yönündedir. Landry ve Bourhis (1997, s. 25) dilsel çevre kavramını "kamuya açık yol işaretlerinin dili, reklam panoları, sokak isimleri, yer isimleri, ticari dükkân tabelalarının dili ve devlet binalarındaki kamu işaretlerinin bir araya gelerek belirli bir bölgenin, alanın veya kentsel yoğunluğun dilsel çevresinin oluşturması" olarak tanımlamaktadır. Gorter (2006, s. 2) dilsel çevre araştırmalarının 'dilin kamusal alanda yazılı biçimde kullanılması' ile ilgili olduğunu söylemektedir. Ben-Rafael ve diğ. (2006, s. 14) dilsel çevreyi "belirli bir coğrafi bölgedeki kamu kurumunun ya da özel bir işletmenin içinde veya dışında bulunan herhangi bir işaret duyurusu" olarak tanımlamaktadır. Rey (2004, s. 38) dilsel çevre araştırmalarının öncelikle bir toplulukta görülen katmanlaşma, çeşitli toplumsal kesimlerin göreceli statüsü ve baskın kültürel idealleri ile ilgili sonuçlara varılmasını sağladığını vurgulamıştır. Ben-Rafael ve diğerleri (2006, s. 27) 'Dilsel çevre analizi insanların, grupların, derneklerin, kurumların ve devlet kurumlarının karmaşık bir gerçeklik içinde sembollerin oyunuyla başa çıkma biçimlerini temsil eden örüntüleri göstermemize izin verdiğinin altını çizmektedir. Tulp (1978) bir dilin kamusal alandaki görünürlüğünün algılanan etnik-dilsel canlılık için hayati olduğunu varsayarak Brüksel'deki ticari reklam panolarının dillerini incelemiştir. Araştırmasının amacı bu tabelalardaki dil kullanım biçimlerinin şehrin "Fransızlaştırılması"na nasıl katkıda bulunduğunu göstermektir. Araştırmada Brüksel ve çevresindeki üç büyük reklam panosu incelenmiş ve Fransızcanın dilsel çevreye egemen olduğunu saptamıştır. Yaşam alanlarının Fransızlaştırılması, doğu ülkelerinde ortamın Batılılaştırılması olarak da gözlemlenmektedir. Burada bir çevreye egemen olan bir dil ve zamanla diğer dilleri baskılması sonucu dil ve kimlik ilişkisine de zarar verebilecek bir olgu ortaya çıkmaktadır. Landry ve Bourhis, (1997, s. 149) "Bir topluluğun dilinin dilsel çevrede yokluğunun, kendi dil topluluklarının gücünü azaltan grup üyelerine yol açabileceğini; dili yeni nesillere aktarma konusundaki kararlılıklarını zayıflatıp farklı bir dil topluluğu olarak hayatta kalma isteklerini saptırır" demektedir. Belirli bir bölgede ortaya çıkan dillerin birbiriyle olan ilişkisi Abramova (2016, s. 48) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

1. Resmi bir dil ve uluslararası statüsü yüksek bir dil (Rusça ve İngilizce, Fransızca, Japonca vb.)
2. Bir devletin resmi dili ve bölgesel bir resmi dil/ yerel dil (Rusça ve Kazan'da Tatarca)
3. Resmi bir dil ve belirli bir alanda prestij dili (müzikte İtalyanca) veya büyük bir göçmen diasporasının (Londra'da Hintçe) dili
4. Farklı tiplerin birleşimi

Dilsel çevre ile ilgili düzenlemeler eğitimde, medyada, sosyal ve ekonomik yaşamda veya diğer alanlarda dillerin kullanımına ilişkin belli bir hükümetin dil politikası ile paralel olmaktadır. Dilsel çevrenin bilgilendirici ve sembolik olmak üzere iki işlevi bulunmaktadır. Bilgilendirici işlev bir dilsel grubun bölgesinin sınırlarını belirtmektedir. Hangi dillerin veya dilin iletişim veya ticari alanda ön plana çıktığını gösterir. Öte yandan sembolik işlev bir dil topluluğu tarafından algılanan dilin diğer dillere göre değerini ve durumunu ifade etmektedir (Landry & r. Bourhis, 1997) (Cenoz & Gorter, 2006, s. 56).

1.2. Dilsel Çevre Çalışmaları

Dilsel çevre analizleri dilin değişiminin altında yatan dinamiklerini ve süreçlerini açıklamayı amaçlamaktadır. Türkçe alan yazın incelendiğinde Türk dilinde doğrudan dilsel çevre ile ilgili herhangi bir araştırmanın bulunmadığı saptanmaktadır. Bu sebeple mevcut araştırmanın gelecekte bu konunun daha detaylı ve önemle araştırılmasına öncülük edeceği kesindir. Geçmişten bugüne kadar yapılan tezler Türkiye'nin tüm enstitülerini kapsayacak şekilde YÖK veri tabanında tarandığında dilsel çevre alanını dil eğitimi ile birlikte ele alan ve İngilizce olarak hazırlanan bir adet yüksek lisans tezi (Önal, 2014) çalışması saptanmaktadır. Önal bu tezde inceleme alanı olarak Kuzey Kıbrıs'ı seçmiş ve dilsel çevreyi hem dilbilimin bir konusu olarak hem de dil öğretiminde bu kavramdan nasıl faydalanılacağını araştırarak dilsel çevre konusuna eğilen akademisyenlerden biri olmaktadır. Türkçe akademik yayınlarda yayınlanmış yabancı dilli makaleler ise Kechriotis (2017) "Book Review/Exploring the Turkish Linguistic Landscape: Essays in honor of Eser Erguvanlı-Taylan", Shibliyev (2014) "Sovyet Sonrası Bakü'nün Dil Manzarasına Dilbilimsel Görüntü Yaklaşımı" ile sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla Türkçe alan yazına girmiş, Türkiye'nin herhangi bir bölgesini incelemiş ya da Türkçe yayımlanmış hiçbir araştırma bulunmamaktadır. Dilbilim ve ya sosyoloji alanında araştırmalarını yürüten akademisyenlerin özellikle Türkiye'nin aldığı yoğun göçler sonrasında bu alana gereken önemi göstermeleri gerekmektedir.

Yabancı alan yazında dilsel çevre kavramına odaklanan pek çok araştırma bulunmaktadır. Bunlardan öne çıkan en önemli araştırmalar Shohamy ve Gorter'ın (2009) kitap olarak yayımladığı "Linguistic landscape: Expanding the scenery", Gorter'ın editörlüğünü yaptığı ve yazarların çalışmalarını Bourdieu, Goffman ve Boudon gibi sosyoloji alanının en önemli akademisyenleri tarafından geliştirilen "sosyal eylem" kavramıyla ilgili sosyolojik teorilerdeki bilgilerden faydalanarak geliştirdikleri yaklaşımı ana hatlarıyla belirten (Gorter, 2006) "Linguistic landscape: A new approach to multilingualism" başlıklı kitabı, Landry ve Bourhis'in (1997) dilsel çevre terimini literatüre kazandırdığı "Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study" çalışması, Ben-Rafael, Shohamy, Hasan Amara ve Trumper-Hecht'in (2006) İbranice, Arapça ve İngilizce dillerinin yazılı işaretler üzerinde kullanılmasının "kamusal alanın sembolik bir yapısını" nasıl oluşturduğunu betimlemeyi amaçlayan "Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel"dir. Yukarıda ismi geçen akademisyenlerin dilsel çevreyi farklı bakış açılarıyla ve disiplinlerarası bir boyuta taşıyarak

ele aldıkları daha birçok kitap ve yayın mevcuttur fakat bu sayılanlar diğer araştırmalarda en çok gönderimde bulunulan çalışmalar olmaktadır. Bunların dışında kaynaklarda fazla görünmemesine rağmen İstanbul’u inceleme konusu olarak ele aldığı için Wendel’in (2018) “İstanbul Past And Present: A Linguistic Landscape Perspective” başlıklı makalesi de gelecekte çalışmalarını Türkiye’de ve bu alanda yapacak akademisyenler için önemli olmaktadır. Landry ve Bourhis kendi araştırmalarında dilsel çevreyi toplum dilbilimsel süreçlerin bir “verilen”i olarak görmekte ve bu sonuca şekil veren etkenlere odaklanmayarak dilsel çevrenin dinamiklerini fazla dikkate almamaktadır. İşaret ve tabelalarda farklı kodların birbiriyle olan ilişkisi aslında toplumu oluşturan baskın ve ikincil gruplar arasındaki güç ilişkilerini de yansıtmaktadır. Dolayısıyla belirli bir bölgede yaşayan egemen toplumun kimliksel göstergelerinin dilsel çevrede de baskın olduğu varsayılmaktadır. Kısaca dilsel çevre aslında bir dil politikasının parçası olan dil topluluklarının ideolojik çatışmalarını yansıtabilmektedir.

2. Van’da Dil Durumu

Bernard Spolsky’in Language Policy adlı kitabına (2004, s. 186) göre, bir topluluğun dil politikasını araştırırken dikkate alınması gereken üç bileşen vardır: (a) dil uygulamaları (konuşulan gerçek diller), (b) dil inançları veya ideolojisi ve (c) dil yönetimi veya müdahale. Dil yönetimi, yalnızca hükümetler tarafından yapılan açık düzenlemeleri değil, aynı zamanda eğitim alanındaki uygulamalar, mit, propaganda ve kamusal alanda dil gibi örtük dil politikası biçimlerini de içermektedir. Türkiye’de bölgelere göre güncel bir dil kullanımı yüzdesi bulunmamaktadır. Zeyneloğlu, Civelek ve Coşkun (2011, s. 344-344)

“Türkiye’de nüfus sayımlarında anadil ve ikinci dil ile ilgili sorular; ilk nüfus sayımı olan 1927’den 1985 nüfus sayımına kadar aralıksız olarak sorulmuş, ancak bu sorunun il bazında dökümleri 1965 sayımına kadar ilgili sayım kitaplarında yayınlandığı halde, 1970 sayımından itibaren yayınlanmamaya başlanmıştır. 1970 sayımından itibaren dil sorularının dökümü sadece Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Millî istihbarat Teşkilatı gibi devlet kurumlarına gönderilmeye başlanmıştır. Bu uygulama –yani sayımlarda dil ile ilgili sorunların sorulup sonuçlarının yayınlanmaması– 1985 Nüfus Sayımına kadar sürmüştür. 1985 sayımının uygulanmasından hemen önce başlayan bazı gelişmeler ise sayımlarda dil sorusunun yayınlanmaktan öte sorulmasını dahi olanaksız hale getirmiştir” saptamasını yapmaktadır.

TÜİK Nüfus demografisi istatistikleri tarandığında bu bilgilere internet yoluyla ulaşılamamakta olup Türkiye’nin 1927’de yapılmış ilk nüfus sayımı Van ilinin bu tarihteki dil durumuna ışık tutmaktadır. Yuca’nın (2017) nüfus sayımını temel alan çalışmasına göre “Van’da en çok konuşulan dil 57.723 kişi tarafından bilinen Kürtçe olmuştur. Kürtçeyi takip eden ikinci en fazla bilinen dil 17.399 kişi tarafından konuşulan Türkçe olmuştur. İl genelinde konuşulan veya bilinen diğer diller arasında İngilizce (2), Arapça (72), Acemce (7), Yahudice (123) ve Çerkezce (3) yer almıştır. Kürtçe ve Türkçeden sonra en çok konuşulan dilin Yahudice (İbranice) olması dikkat çekicidir” (Yuca, 2017, s. 151) Buna göre Yuca’nın derlediği tablo şöyledir:

Vilayet ve Kazalar	Cinsiyet	Türkçe	İngilizce	Arapça	Acemce	Yahudice	Çerkezce	Kürtçe
Van	E	5.275		36	4	27	2	6.475
	K	3.995		15	-	19	-	6.665
Başkale	E	130		3	1	44		2.341
	K	79		-	-	31		2.546
Erciş	E	2.816						6.741
	K	2.221						6.583
Gevaş	E	562	-	9				5.169
	K	91	2	-				5.468
Mahmudi	E	700		4	-		1	3.437
	K	228		3	2		-	3.308
Muradiye	E	1.103				2		2.924
	K	77				-		2.798
Şitak	E	99		-				1.618
	K	23		2				1.650
Yekûn	E	10.685	-	54	5	73	3	28.705
	K	6.714	2	18	2	50	-	29.018
Umumi Yekûn		17.399	2	72	7	123	3	57.723

Şekil 1. Van ve ilçelerinde konuşulan diller

Bu verileri ülke genelinde güncelleyen Milliyet Gazetesi için yapılan “Biz Kimiz?” (Konda Araştırma ve Danışmanlık, 2006) başlıklı araştırma olmuştur. Bu toplumsal yapı araştırmasına göre Türkiye’deki belli başlı etnik kimlikler Türk % 78,1; yerel kimlikler % 1,5; Asya Türkü % 0,1; Kafkas kökenli % 0,3; Balkan kökenli % 0,2; göçmen % 0,4; Kürt % 13,4; Arap % 0,7; Roman % 0,1; diğer ülkelerden % 0,07 olarak betimlenmektedir. Bu kişilerin anadillerinin oranları Türkçe % 84,54; Kürtçe/Kurmançî % 11,97; Zazaca % 1,01; Arapça % 1,38; Ermenice % 0,07; Rumca % 0,06; İbranice % 0,01; Lazca % 0,12; Çerkezce % 0,11; Kıptice % 0,01 olmaktadır. Anadil konusunda ise aynı araştırma içerisinde katılımcılara sorulan “Anadiliniz hangisidir, yani annenizden öğrendiğiniz konuşma diliniz hangisidir?” ve “Aile içinde günlük yaşamda hangi dil kullanılmaktadır?” sorularına alınan cevaplar karşısında bu tablo oluşturulmuştur (KONDA, 2006: 19):

	Anadil	Anadili Bu Dil Olanlar	Günlük Dili Bu Dil Olanlar
1	Türkçe	84,54	87,46
2	Kürtçe	11,97	9,76
3	Zazaca	1,01	0,81
4	Arapça	1,38	1,05
5	Ermenice	0,07	0,02
6	Rumca	0,06	0,04
7	Yahudice	0,01	0,00
8	Balkan	0,23	0,13
9	Kafkas	0,07	0,03
10	Lazca	0,12	0,07
11	Çerkesçe	0,11	0,08
12	Türki Diller	0,28	0,34
13	Kiptice	0,01	0,00
14	Batı Avrupa	0,03	0,03
15	Diğer	0,12	0,17
16	Toplam	100,00	100,00

Şekil 2. Türkiye’de anadil ve günlük dil kullanım oranları

Bu tabloya göre Türkiye’de oturanların yüzde 85’inin ana dili Türkçedir. İkinci sıradaki anadil Kürtçe-Zazaca, 3’üncüsü de Arapçadır (KONDA, 2006, s. 19).

Yukarıda bahsi geçen araştırmalar dışında basına yansıya dil haberleri taranarak bölgede konuşulan dillere dair bir çerçeve çizilebilmektedir. Örneğin Milliyet Gazetesi 2010 yılında “Dört dilde Van Times” başlıklı bir haber sunmakta ve gazetenin kurucusuyla olan röportajını yayınlamaktadır (Aykaç, 2010). Bu gazete Türkçe, Kürtçe, Farsça ve İngilizce yayın yapmakta olup yakında Ermenicenin de ekleneceğinin müjdesini vermektedir. Van Times’ın kurucusu Aziz Aykaç, İran’la komşu olup ticaret yapıldığını ve İranlı 10 bin mültecinin Van’da yaşadığını belirterek onlara hitap edebilmek için gazetede Fars dilini kullanmaya karar verdiğini, bölge insanının zaten Kürtçe konuştuğunu ve hükümetin de açılımından dolayı gazeteye Kürtçenin de eklendiğini, Türkçe’nin ortak dil olmasından kaynaklı Türkçe yayın olduğunu ve gençler ve işadamları için evrensel dil olan İngilizceyi de kullandığını belirtmektedir. Bunu yanı sıra Akdamar Kilisesi 19 Eylül’de Ermeni vatandaşların ibadetine açılıyor olmasından dolayı daha fazla gelecek olan Ermeniler için de gazeteye Ermeniceyi de ekleyeceğini bildirmiştir. WanHaber 2015 yılında “Tuşba Belediyesi’nden ‘Kürtçe Dil’ Eğitimi” başlıklı haberinde (WanHaber, 2015) belediyenin vatandaşlarla iyi diyalog kurması ve dili öğrenmesi için “Kürtçe Dil Eğitimi” kursu açtığını belirtmektedir. Gazete Van’ın haberine göre Van’da ilk defa Kirmançki Dil Atölyesi açılmıştır (Gazete Van, 2014). Dil atöylesini kuran Bedriye Topaç, Van’ın Kirmançki konuşanların yaşadığı bir şehir olmadığını ancak çeşitli göçlerle gelen bir Kirmanç nüfusunun olduğunu belirterek “Bizler bu dil atölye çalışmasına başlarken de gelen yoğun istek üzerine başladık. Kurmancların da ilgi göstermesi ve sahiplenmesi oldukça anlamlı

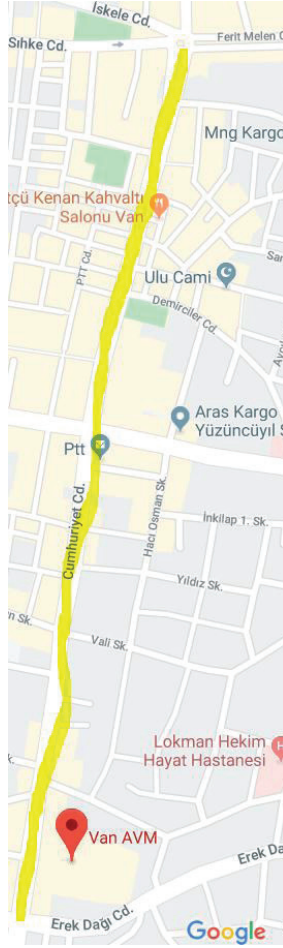
ve mutluluk vericiydi” demektedir. Habertürk “VAN ESOB dil kursu devam ediyor” başlıklı haberinde (HaberTürk , 2019) Van Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği (VAN ESOB) Başkanı İsa Berge “Van’a gelen İranlıların Türkçe ve İngilizce konuşabiliyorken onlara hizmet veren esnafımızın da hem Farsça hem de İngilizce konuşabiliyor olması gerekir” demektedir. Yerel basında yayımlanan bu haberlerden yola çıkarak bölgede Türkçe, Kürtçe, Farsça, Ermenice, Kirmançki ve İngilizce iletişim kurulduğu gözlemlenmektedir. Bu saptama Deniz’in (2009) Van’da göç ve mültecileri konu alan çalışmasıyla uyumlu olmaktadır. “Mültecilerin konuştuğu diller arasında Farsça, Kürtçe, Arapça, Azerice, Türkçe ve Hazarice bulunmaktadır. En yaygın olanı ise Kürtçe ve Farsçadır. Mültecilerin birçoğu kendi anadillerinden başka bir dil bilmektedir.” (Deniz, 2009, s. 199).

3. Yöntem

Dilsel çevre analizi metot olarak fotoğrafa ve görsel analize dayanmaktadır. Temel veri toplama yöntemi seçilen bir sosyal alanı tam olarak belgeleyen fotoğrafları çözümlenektir. Bu araştırmada Van’ın merkez İpekyolu ilçesine bağlı en işlek ve kalabalık cadde olan Cumhuriyet Caddesi üzerinde bulunan tabela ve işaretler Google Sokak Görünümü kullanılarak incelenmiştir. Google Sokak Görünümü bu caddenin 2015 yılındaki verilerini araştırmacılara sunmaktadır. Bu incelemenin amacı önceki bölümlerde açıklanan teorik çerçeve göz önünde bulundurulularak bölgede kullanılan azınlık ve prestij dillere dair dilbilimsel tutumları saptamaktır. Burada dilsel çeşitliliğe rağmen ticari ve kamusal ortamda baskın dilin hangisi olduğu, azınlık diline ilişkin tutumların saptanması amaçlanmıştır. Cumhuriyet Caddesi’nin üzerinde bulunan Van AVM’nin konumu caddenin bir merkez haline dönüşmesine yol açtığı için cadde Van AVM’nin bulunduğu köşeden itibaren başlayormuşçasına incelenmeye alınmaktadır. Bu konum Cumhuriyet Caddesi’nin Erek Dağı Caddesi ile kesiştiği noktaya oldukça yakındır (Bkz. Şekil 3).

Dilsel çevre analizinde ilk adım dilsel çevreyi meydana getiren unsurların yukarıdan-aşağıya ve aşağıdan yukarıya olarak ayrıştırılmasıdır. Bu yerel ya da merkezi politikaların güdümünde uygulamalar yapan kurumsal birimler tarafından kullanılan ve sergilenen dilsel çevre unsurları ve yasal sınırlar içerisinde eylem özerkliğinden faydalanan bireysel, şirket ya da ortaklık üyeleri gibi sivil kuruluşların işaretlemelerinin birbirinden ayrıştırılması demektir. Bu iki kategori arasındaki temel fark birincisinin baskın kültüre olan genel bir bağlılığı yansıtmaması beklenirken ikincisinin bireysel olarak çok daha özgür bir şekilde tasarlanmasıdır. Aynı ayırım Ben-Raphael ve diğerleri (2006), Shohamy, Ben-Raphael, Bami, (2010) araştırmalarında da saptanmaktadır. Yani yukarıdan-aşağıya kategorisine sokak/cadde isimleri, belediye işaretlemeleri, yol işaretleri gibi devlet aygıtlarının sunduğu işaretler konulurken, aşağıdan-yukarıya kategorisine kişisel duyurular, dükkân/bakkal isimleri, reklam panoları, vitrinlerdeki duyurular gibi sivil bireylerin sunduğu işaretlemeler konulmalıdır. Özetle bunlar devlet ve özel işaretlemeleridir. Her iki tür işaretleme dilsel çevreyi biçimlendirir ve belirlenen bölgenin sosyo-dilbilimsel durumu hakkında bilgiler sağlar. Scollon ve Scollon (2003, s. 175-189) kentsel yerleşim bölgelerindeki söylemlerin

daha ayrıntılı bir sınıflandırmasını vermektedir: (1) resmi organlar tarafından üretilen işaretler (belediye düzenleme ve altyapısal söylemler), (2) ticari söylemler (örneğin mağaza işaretleri) ve (3) transgresif söylemler (yani grafiti gibi beklenen geleneksel göstergebilimi ihlal eden işaretler). Bunun yanı sıra Spolsky (2008, s. 30-32) hem özel hem de hükümet işaretlerinin ‘yukarıdan’ düzenlenebileceğini ve hükümet işaretlerinin yerel kontrol altında olabileceğini savunmaktadır. Scollon ve Scollon (2003, s. 164) yer anlambilimi (geosemiotics) kavramını bir tabela üzerinde iki veya daha fazla dilin düzenlenmesine (kod tercihi) atıfta bulunulan “kod gösterimi” hakkında ve hedeflenen mesajı nasıl etkilediğinden bahsetmek için kullanmaktadır. Bu nedenle marjinalleştirilmiş bir dil tabelanın sağında, altında veya kenarlarında yer bulabilirken tercih edilen dil tabelanın solunda, ortasında veya üstünde görünebilir. Yazı tipi boyutları veya farklı diller için farklı işaretlerin kullanılması dil tercihinin belirten taktikler olmaktadır. Kurumların sınıflandırılmasından bir sonraki adım işaretlerdeki kod tercihinin belirlemektir. Dolayısıyla bu aşamada devlet ve özel kuruluşların kod tercihleri listelenecektir. Her bir kuruluş ismi, kuruluşların vitrinleri veya tabelalarındaki kodlar birlikte alınarak değerlendirilecektir. Buna göre ismi “Star iş merkezi” olan bir yer Türkçe ve İngilizce dil kategorisinde, “Merter Toptan Giyim” ismi ise vitrininde ve pankartında kullandığı Arapça ve farsça sözcüklerden dolayı Türkçe ve Arapça/Farsça kategorisinde, “Burger King, Turkcell, Sbarro” gibi küresel zincir kurumlar ve bankalar ise değerlendirmeye alınmamıştır. Bunun yanı sıra “Wella Bayan Kuaförü, Layds güzellik merkezi, Ficom bilişim” gibi kökeni veya anlamı bilinmeyen isimler “Türkçe ve Diğer Diller” kategorisinde listelenmektedir. Türkçe ticaret işletmelerinin yanında yer alan çeşitli dillerden küresel markalar da sadece Türkçe kategorisinde listelenmektedir. Buna göre kuruluş ismi kod açısından sınıflandırılacak, kuruluşun kullandığı farklı kodlar da not olarak yazar tarafından eklenecektir. Özetle tablolarda öncelikle kurum ismi belirtilip devlet-özel ayrımı yapılacak ve sonrasında (mevcut ise) kullanılan diğer kodlar belirtilecek ve bu verilerin yüzdesi hesaplanıp dilsel çevrenin görünümü ortaya konulacaktır.

Harita 1. Cumhuriyet Caddesi'nin Google Maps görünümü

3.1. Veriler

Belirtilen güzergâh üzerinde toplam 331 işaret ve tabela saptanmıştır. Bu rakamdan yöntem kısmında belirtildiği üzere banka, yabancı küresel zincir kurum gibi yapılanmaların sayısı (51) çıkarıldığında geriye 280 adet işaret kalmaktadır. Bu tabela ve işaretlerin dağılımı aşağıdaki tablolardan belirtilmiştir.

Diller	Yukarıdan aşağıya (Devlet/resmi)	Aşağıdan yukarıya (Özel/kamu)	Toplam
Sadece Türkçe	4	206	210
Sadece Kürtçe	0	1	1
Sadece İngilizce	0	5	5
Sadece Arapça	0	0	0
Sadece Ermenice	0	0	0
Türkçe ve Kürtçe	1	3	4
Türkçe ve İngilizce	1	47	48
Türkçe ve Arapça	0	6	6
Türkçe ve Ermenice	0	1	1
Türkçe ve Diğer Diller	0	6	6

Diller	Tabela ve işaretlerin sayısı	%
Sadece Türkçe	210	75
Sadece Kürtçe	1	0.3571
Sadece İngilizce	5	1.7857
Sadece Arapça	0	0
Sadece Ermenice	0	0
Türkçe ve Kürtçe	4	1.4285
Türkçe ve İngilizce	48	17.1428
Türkçe ve Arapça	6	2.1428
Türkçe ve Ermenice	1	0.3571
Türkçe ve Diğer Diller	6	2.1428

3.2. Dil Seçimi

Araştırma konusu olan tarihte bölgedeki dil seçimi aşağıdan-yukarıya doğru incelendiğinde Türkçe'nin açık ara en çok kullanılan dil olduğu ve bunun yanı sıra İngilizce'nin de kurum isimlerinde en fazla tercih edilen dil olduğu saptanmaktadır. İngilizce'den sonra kökeni saptanamayan Wella, Lorelsem, Arber, Azelin, Layds isimleri işaretlenmiş ve diğer diller kategorisine girmiştir (bkz. Görsel 1). Örneğin Microbil Bilgisayar tabelası kod seçimi, telaffuzu ve imlası nedeniyle İngilizce ve Türkçe kategorisine girmektedir (bkz. Görsel 1).

Görsel 1. İngilizce ve Türkçe kategorisine bir örnek

Görsel 2. Diğer diller kategorisine bir örnek

3.3. Tek Dilli İşaret ve Tabelalar

Tek dilli işaretlerin çoğunluğu 210 işaret ile Türkçe, beş işaret ile de İngilizce'den oluşmaktadır. Kürtçe, tek dilli bir afiş ile üçüncü sırada bulunmaktayken Arapça, Ermenice ve diğer bazı özel isimlerde kullanılan sözcüklerin ait olduğu dillerin Türkçe sözcükler ile beraber kullanıldıkları gözlemlenmektedir.

Görsel 3. Sadece Kürtçe göstergeye örnek

3.4. Çift Dilli İşaret ve Tabelalar

İşaretlerde çift dil kullanımı en fazla Türkçe ve İngilizce ile Türkçe ve Arapça birleşimi olarak görünmektedir. Araştırmanın konusu olan bölgede işaretlerin %17.14'ü Türkçe-İngilizce birleşiminden, %2.14'ü Türkçe-Arapça birleşiminden meydana gelmektedir. Bu durumda Van ilinin en işlek caddelerinden biri olan Cumhuriyet Caddesi'nde bulunan işletmelerin Türkçe konuşucusu olmayanlara da ulaşmayı amaçladıkları ve küresel prestij dil olan İngilizceyi yerel konuşucularında ilgisini çekmek üzere etkili bir biçimde isimlerinde kullandıkları görülmektedir. Çift dilli işaretlerde dikkat çeken bir nokta da yukarıdan aşağıya yani devlet birimlerinin dil seçimlerinde zabitanın “Şaredarıya Reya Armuse-İpekyolu Belediyesi- Rinendeħıya Zabıteyan- Zabıta Müdürlüğü”, kültür ve turizm müdürlüğünün “Tc Van Valiliği İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü- Tourism Information” olarak ortaya konulmasıdır. Resmi işaret ve tabelalar dil politikasını ve diller arası hiyerarşiyi en açık betimleyen göstergelerdir. Bu işaretlerde Türkçe kod üstte diğer dil alt gösterilmesi sebebiyle Türkçenin baskın ve geçerli dil olduğu gözlemlenmekle birlikte farklı kurumlarda farklı seçimlerin olması bir tutarsızlığa işaret etmektedir.

Görsel 4. Çift dilli tabelalara bir örnek “Play Planet Bowling Eğlence Merkezi”

Görsel 5. Ermeni dili ve Türkçe bir yön göstergesi

Görsel 6. Yukarıdan-aşağıya Kürtçe ve Türkçe bir gösterge.

Görsel 7. Yukarıdan-aşağıya İngilizce ve Türkçe bir gösterge

3.5. Çok Dilli İşaret ve Tabelalar

Çok dilli işaretler daha çeşitli toplumlara hedef alan işaretlerdir. Aşağıdaki resimde (bkz. Görsel 8) Türkçe, Arapça yazı ile birlikte para cinsi olarak dolar kullanılmıştır. Van'a gelen turistlerin genellikle sınır komşusu olan İran, Irak ve Suriye'den olmaları bu şehirde günümüzde Arapça kod tercihinin fazlalaşmasına yol açmıştır.

Görsel 8. Merter Toptan giyim kullandığı dillerle şehire gelen turistlere ulaşmayı amaçlıyor.

4. Sonuç

Araştırmanın sonucunda Türkiye'nin resmi dil politikasının aşağıdan-yukarıya (kamu/özel) ve yukarıdan-aşağıya (devlet-bireysel) birey ve kurumlarca nasıl uygulandığını, resmi ve özel kullanımlarda herhangi bir farklılık olup olmadığını, Van ilinde prestij dilin ne olduğu saptanmaktadır.

Van'da Dil Durumu bölümünde kullanılan istatistiklere göre anadili Kürtçe olan nüfus Van'da çoğunluğu oluştursa dahi aşağıdan-yukarıya işaretlemelerin incelenmesi sonucunda bu nüfusun ticaret ve günlük yaşamda resmi dil olan Türkçeyi tercih ettikleri, ikinci sırada İngilizceyi tercih ettikleri, Kürtçenin sadece Kürtçe kod olarak bir göstergede Kürtçe ve Türkçe olarak dört göstergede kullanıldığı ve bunun da cadde üzerinde ki bütün işaretler ele alındığında sadece %1.78'lik bir görünüme sahip olduğu tespit edilmektedir. Buna karşın İngilizcenin görünümü sadece İngilizce ile İngilizce- Türkçe kategorisi beraber hesaplandığında (53 işaret) %18.92 olmaktadır. Torkington (2009, s. 143) "dilsel çevre bu şekilde mekân ve kimlik arasında bir tür ara yüz işlevi görmektedir" demektedir. Çünkü "bu oldukça görünürde olan dilsel çevre metinleri mekânın söylemsel yapılanmasının birer parçası olarak bu mekâna maddi yatırım yaparak burada hak sahibi olan bireysel ve topluluk kimliklerinin söylemsel inşaları üzerinde etkilidir".

Bu çalışmayla birlikte Van'ın en işlek caddelerinden biri olan Cumhuriyet caddesinde saptanan kodların beşer onar yıl arayla tekrar tekrar incelenmesiyle ortaya çıkacak farklı sonuçların eklenerek bir alan yazın meydana getirmesi amaçlanmaktadır. Bu ve gelecek araştırmaların verileri dilbilim alanına olduğu kadar etnografik ve antropolojik çalışmalara da ışık tutacaktır. Bütün araştırmalarda olduğu gibi mevcut araştırmada kullanılan yöntem ve analizler de iyileştirilebilir ya da farklı yöntemler kullanılabilir ve daha gelişmiş tekniklerle daha kapsamlı sonuçlara da ulaşılabilir. Önemli olan mevcut araştırmanın bir başlangıç olmasıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abramova, I. E. (2016). Linguistic landscape as an object of sociolinguistics. *Russian Linguistic Bulletin*, 2(6), 48-49. <http://dx.doi.org/10.18454/RULB.6.24>
- Aykaç, A. (2010, Mayıs 30). Dört dilde Van Times. (F. Aygündüz, Röportaj Yapan) Milliyet Gazetesi. Erişim adresi <http://www.milliyet.com.tr/dort-dilde-van-times/pazar/haberdetay/30.05.2010/1244282/default.htm> adresinden alındı

- Backhaus, P. (2007). *Linguistic landscapes. A comparative study of urban multilingualism in Tokyo*. Clevedon–Buffalo–Toronto: Multilingual Matters Ltd.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M. H., & Trumper-Hecht, N. (2006). Linguistic landscape as symbolic construction of public space: The case of Israel. *International Journal of Multilingualism*, 31, 7-30. <http://dx.doi.org/10.1080/14790710608668383>
- Cenoz, J., & Gorter, D. (2006). Linguistic landscape and minority languages. *International Journal of Multilingualism (special issue)*, 3(1), 56-80. <http://dx.doi.org/10.1080/14790710608668386>
- Corbeil, J. C. (1980). *L'Amagement linguistique du Quebec*. Montreal, France: Guerin.
- Deniz, O. (2009). Mülteci hareketleri açısından Van kentinin durumu ve kentteki mültecilerin demografik profili. *Doğu Coğrafya Dergisi/Eastern Geographical Review*, 14(22), 187-204.
- Gazete Van. (2014, Kasım). Van'da İlk Defa Kirmançki Dil Atölyesi Açıldı. *Van'da İlk Defa Kirmançki Dil Atölyesi Açıldı*. Gazete Van. Erişim adresi <http://www.gazetevan.com/Van-da-Ilk-Defa-Kirmancki-Dil-Atolyesi-Acildi-73356.html>
- Gorter, D. (2006). *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Bristol: Multilingual Matters.
- HaberTürk . (2019, Nisan). Van Esob dil kursu devam ediyor . *Van Esob dil kursu devam ediyor* . Erişim adresi <https://www.haberturk.com/van-haberleri/68340730-van-esob-dil-kursu-devam-ediyor>
- Kechriotis, C. A. (2017). Book review/Exploring the Turkish linguistic landscape: Essays in honor of Eser Erguvanlı-Taylan. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 79-92., 28(1), 79-92.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2006). *Biz Kimiz?, Toplumsal Yapı Araştırması*. Toplumsal Yapı Araştırması. Erişim adresi http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf
- Kress, G. (1993). Against arbitrariness: The social production of the sign as a foundational issue in critical discourse analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 169-192.
- Landry, R., & R. Bourhis. (1997). Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: an empirical study . *Journal of language and Social Psychology*, 16(1), 23-49. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0261927X970161002>
- Leclerc, J. (1989). *La guerre des langues dans l'affichage*. Montreal: VLB editeur.
- Önal, B. (2014). Exploring the linguistic landscape of North Cyprus and its use in ELT classrooms / Kuzey Kıbrıs «dilbilim çevresi» araştırması ve yabancı dil öğretimi sınıflarında kullanımı. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Kıbrıs: Orta Doğu Teknik Üniversitesi / ODTÜ Kuzey Kıbrıs Kampüsü-Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pennycook, A. (1994). *The cultural politics of English as an international language*. London: Longman.
- Phillipson, R. (2003). *English-only Europe? Challenging Language Policy*. London: Routledge.
- Rey, M. (2004). Multilingual writing: a reader-oriented typology with examples from Lira Municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language* (40).
- Scollon, R., & Scollon, S. (2003). *Discourses in place: Language in the material world*. London: Routledge.
- Shibliyev, J. (2014). Sovyet sonrası Bakü'nün dil manzarasına dilbilimsel görüntü yaklaşımı. *Bilig*(71), 205-232. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25268/267056> adresinden alındı
- Shohamy, E. B.-R., & Bami, M. (. (2010). *Linguistic landscape in the cit*. Bristol: Multilingual Matters.
- Shohamy, E., & Gorter, D. (. (2009). *Linguistic landscape: expanding the scenery*. New York: Routledge.
- Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Spolsky, B. (2008). Prolegomena to a sociolinguistic theory of public signage. E. Shoamy, & D. Gorter içinde, *Linguistic landscape: Expanding the scenery* (s. 33-47). London: Routledge.

- Torkington, K. (2009). Exploring the linguistic landscape: the case of the 'Golden Triangle' in the Algarve, Portugal. *Lancaster University Postgraduate Conference in Linguistics & Language Teaching*, 3, s. 122-145. <http://www.ling.lancs.ac.uk/pgconference/v03/Torkington.pdf>
- Verdoot, A. (1979). *La protection des droits del'homme dans les etats pluriungues*. Paris: Fernand Nattan.
- WanHaber. (2015, Şubat). Tuşba Belediyesi'nden 'Kürtçe Dil' Eğitimi. *Tuşba Belediyesi'nden 'Kürtçe Dil' Eğitimi*. Erişim adresi <http://www.wanhaber.com/tusba-belediyesinden-kurtce-dil-egitimi-197600h.htm>
- Wendel, J. (2018). İstanbul past and present: a linguistic landscape perspective. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 106-116.
- Yuca, İ. S. (2017, Ağustos). Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı verilerine (1927) göre Van'ın demografik özellikleri. *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 144-166.
- Zeyneloğlu, S., Civelek, Y., & Coşkun, Y. (2011). Kürt sorununda antropolojik ve demografik boyut: Sayım ve araştırma verilerinden elde edilen bulgular. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 335-384.

Lexical Associations in the L1 Turkish Mental Lexicon: Can L1 Lexical Intuition and a Representative Corpus Guide Teaching of Turkish as a Foreign Language Materials?

Hakan CANGIR*

* (Lecturer, PhD), Ankara University, School of Foreign Languages, Ankara, Türkiye

ORCID: H.C. 0000-0003-2589-2466

Corresponding author:

Hakan CANGIR,
Ankara University, School of Foreign Languages,
Ankara, Türkiye
E-mail: hcangir@ankara.edu.tr;
hakancangir@gmail.com

Submitted: 15.07.2021

Revision Requested: 06.11.2021

Last Revision Received: 11.11.2021

Accepted: 17.12.2021

Citation: Cangir, H. (2021). Lexical associations in the L1 Turkish mental lexicon: Can L1 lexical intuition and a representative corpus guide teaching of Turkish as a foreign language materials. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 45-66.
<https://doi.org/10.26650/jol.2021.972166>

ABSTRACT

Studies to date using corpus linguistic and psycholinguistic approaches have investigated the collocational links in both the L1 and L2 brain from different angles. They have attempted to test the role collocations play in the mental lexicon and question how corpus data can guide us in our investigations. However, there have been almost no attempts to explore the relationship between the L1 Turkish users' subjective judgements of collocational use (frequency) and the association strength of collocational items in Turkish evidenced in representative corpora. This research, mainly with a corpus-linguistic approach, aims to (a) detect the possible relationship between the *collocational links* in the L1 Turkish mental lexicon and the *collocational frequency profiles* on the TNC (Turkish National Corpus) (b) and thus question if L1 speaker intuitions (familiarity) regarding collocational frequency and the frequency profiles of the items, as evidenced through representative corpora, can/should be exploited in an attempt to create target vocabulary lists or vocabulary teaching materials for teaching Turkish as a foreign language. The results indicate that the collocational links in L1 Turkish users' mental lexicon seem to resemble the lexical associations represented in the TNC. To be more precise, higher Delta-P (1 > word 2) scores are associated with stronger collocational intuitions. Additionally, the Delta-P (1 > word 2) as well as the CEFR¹ level are significant predictors of subjective judgements for frequent collocational use. The results have been discussed in light of the psycholinguistic research highlighting collocational processing, and some pedagogical conclusions have been drawn.

Keywords: Collocation, Frequency, Intuition, L1 Turkish, L2 Turkish Teaching

1 (Common European Framework of Reference for Languages - Council of Europe, 1996)

1. Introduction

The psycholinguistic reality of collocational frequency is a long-debated issue in the literature. The idea that high frequency word combinations as evidenced in representative corpora may have a form of independent representation in the mental lexicon has been discussed in research studies investigating first and second language acquisition (e.g., Wray, 2002; Tomasello, 2003) and language processing in L1 and L2 (Ellis, 2002; Cangır et al., 2017; Göymen and Aygüneş, 2020; Öksüz et al., 2021). However, some researchers (e.g., Herbst, 1996) disagree with the psycholinguistic reality of collocations stating that real-life coincidences can account for the frequency of word combinations and that collocations do not have robust and fixed representations in the mind. A second disagreement stems from the fact that representative corpora cannot match the linguistic experience of any particular language user. Hoey (2005) accepts the fact that every language user has a unique repertoire of collocational items in his mental lexicon and that corpora by itself cannot reflect that psycholinguistic capacity comprehensively. However, he also claims that corpora can be utilized to investigate the types of lexical input L1 users are likely to have encountered and the evidence from the corpora can be used to test some psycholinguistic claims (i.e., *priming*). As he states, when language users encounter a lexical item or lexical patterns in their L1, they subconsciously detect and record the linguistic context where the patterns are employed. Frequent encounters with these patterns help users recognize the features of the context. The more frequent the encounters are with the patterns, the more likely language users tend to identify the lexical items and their constituent parts (i.e., its collocations). Therefore, as native users of a language, we recognize the patterns and chunks, recognize their frequency of use, make generalizations, and store them as they are, so when we see a part of them, we retrieve the other members of the chunk as the coexisting nature makes them linked in our mental lexicon (Christiansen and Arnon, 2017). It is revealed in the related literature that the detection of language patterns via the integration of multidimensional posterior distributions is regarded as analytic processing (Wray, 2002), multiple cue integration (Christiansen, Conway and Curtin, 2005), and lexical priming (Hoey, 2005). It can then be hypothesized that those who are native Turkish language users with experience of chunk-based language acquisition in their first language are sensitive to co-occurring patterns in language.

It is commonly agreed among researchers and frequently stated in the literature that *collocations*, which are considered to be co-occurring word combinations, are pervasive in native language. It is also well-acknowledged that collocations are recurring patterns in language use that can be proven by representative corpora through some statistical measures, such as MI value and *t*-score and can be classified under the heading of *formulaic language* (Schmitt, 2010). Research (e.g., Durrant and Doherty, 2010) suggests that they have partial psycholinguistic reality in the mental lexicon. Despite the common ground on the omnipresence of co-occurring word combinations in native language use, researchers and theoreticians in the

field of psycholinguistics, corpus linguistics, and phraseology have controversial ideas regarding the definition of collocations. There have been different approaches as to how collocations should be defined in the literature. The phraseological approach states that the compositionality of the word combinations is what matters. On the other hand, the frequency-based approach disregards the compositionality of the word pairs and underlines the importance of statistical evidence gathered from representative corpora.

Users' lexical experience and corpus evidence may not correlate strongly. Research evidence indicates that corpus frequency may not always reflect individual experiences of a certain lexical item. Therefore, we may need both objective frequency values provided by representative corpora and subjective frequency intuitions of L1 users based on their user experiences as a proxy to investigate the collocational links in the L1 mental lexicon. If we can find an association between subjective and objective frequency measures, we may then come up with a more realistic approach to choosing what words to teach to L2 learners. There have been certain attempts trying to highlight the relationship between objective frequency measure and subjective frequency ratings of native and non-native speakers. Siyanova and Schmitt (2008) gave their participants a questionnaire and asked them to rate the target collocations according to their commonness. They concluded based on the results that native speakers' intuition correlated more strongly with BNC frequencies than the non-native speaker intuitions, particularly for low frequency collocations. Chen and Dong (2019) claim that L2 users frequency intuitions correlate with the corpus frequencies, for high frequency word combinations in particular. Siyanova-Chanturia and Spina (2015) also conclude that both native and non-native users of Italian are sensitive towards objective frequency profiles of collocations as represented on corpora. They emphasize the fact that non-native users of Italian are as successful as native users in determining the commonness of frequent collocations. However, they also add that advanced users of L2 Italian are as sensitive as native users when detecting low frequency collocations. In a recent study, Cangir (2021) also finds a strong correlation between the L2 English users' frequency intuitions (who are instructors of English) and a collocational frequency measure, *t*-score. It may be concluded that there is somewhat a consensus towards the positive correlation between subjective frequency ratings of high frequency collocations in particular and the association strength measures computed through corpora. The phenomenon has been investigated through the lenses of the English and Italian languages. However, there have been no attempts, to the writer's knowledge, to investigate the relationship between the subjective and objective frequency measures of lexical items in Turkish.

The study of fixed expressions like collocations and the influence of frequency on the structuring of the mental lexicon is closely associated with usage-based models of language (Kemmer and Barlow, 2000). Such models suggest that a speaker's language system is shaped by their language experience or exposure throughout their lifetime. Studies (e.g., Durrant and Doherty, 2010) incorporating corpus and psycholinguistic evidence appear to prove this

relationship between the frequencies of occurrence of various aspects of the language and their representation in the native speaker mind.

Given this need in the design of corpus-informed and pedagogically sound vocabulary teaching materials and the claims in the literature regarding the effect of frequency of use on the mental representation of lexis, a more rational method can be devised in an attempt to extract the most functional words to teach for L2 users with the help of corpora and L1 (and L2) user experience.

Problem statement

Textbooks written to teach Turkish as a foreign language tend to disregard multi-word units, such as collocations in their syllabi, and there has been no attempt to build learner collocation dictionaries for Turkish language (Karadağ, 2020). In other words, students learning Turkish as a foreign language lack the explicit instruction of collocations through modern course books or dictionaries. However, native speakers of L1 Turkish have intuitive judgements regarding what nouns may follow certain adjectives which could also be taught to L2 users of Turkish to help them communicate better and more effectively in Turkish and sound more natural. Earlier research on native speaker intuitions about word level and collocational frequency indicate that there is a relationship between subjective judgements of collocational frequency (or familiarity) and association strength measures (Cangır, 2021), and it must be investigated further from the eyes of understudied languages, such as Turkish, to gather more conclusive results and enlighten the designers of language teaching materials. When constructing target vocabulary lists or designing materials for vocabulary teaching, designers can be informed by both corpora and native speaker intuitions. Furthermore, as the research indicates advanced L2 user intuitions and experiences can/should also feed into the process.

2. Method

2.1. Item Extraction

Three Turkish as a Foreign Language textbooks (*Yeni İstanbul*, *Hitit*, and *Yedi İklim*) have been investigated for their vocabulary teaching approach. Those books were scrutinized because they were designed and published by the two most established universities in Türkiye (İstanbul and Ankara University) and the only government institution (Yunus Emre) whose main aim is to teach Turkish language and help spread Turkish culture. Upon investigation, no evidence was found for collocation teaching, and it was detected that no emphasis was given on common nouns following certain adjectives. Adjectives were extracted from the target vocabulary lists of the two textbooks (Bölükbaş Kaya and Yılmaz, 2020) by the same publishing house (İstanbul University) written with the aim of teaching Turkish to foreigners. The two levels of the book (A2-B1) were chosen to test the effect of two different levels. The book was chosen

because it was one of the most commonly taught books in schools teaching Turkish as a foreign language and was the only book providing the learners with a target vocabulary list at the end of each unit with an emphasis on formulaic expressions. It should also be noted that the item extraction in this study was purposefully done through course books and their vocabulary lists as the starting point of this research study was the lack of emphasis on the use collocations in those textbooks and the potential use (benefits) of corpus as well as L1 speaker intuitions in guiding material designers and instructors as evidenced in earlier research.

2.2. Association Measures (AMs)

AMs are mathematical formulas indicating how strongly two words are connected to one another, and they provide evidence from a representative corpus. One way of doing collocational analysis is the raw frequency approach. That is, one can rely solely on the number of items two words tend to be in the company of one another. However, AMs go beyond that approach and take into account some more advanced parameters (Gablasova et al., 2017). There are certain well-acknowledged AMs commonly used in related studies, t-score, MI, MI2, and Delta-P. Each has its own strengths and weaknesses, and some research studies tend to use them as complementary variables in their analysis (e.g., Cangir, 2018). Four different AMs were utilized in this study and the headings below attempt to give further details about each measure.

2.2.1. T-Score

As Schmitt (2010) states, the t-score seems to favour items with very high frequency. The fact that it penalizes low frequency items with exclusive uses almost always in the company of one another makes the measurement susceptible to criticism. Another drawback of the calculation is that it does not take the corpus size into account, which makes it hard to produce comparable results. The t-score is calculated as an adjusted value of collocation frequency based on the raw frequency from which random co-occurrence frequency is subtracted. This is then divided by the square root of the raw frequency (Gablasova et al., 2017, p. 8).

2.2.2. MI-MI2

Unlike the t-score, MI-score favours exclusivity, and it has the potential to foreground the word pairs with a strong tendency to co-occur in the company of each other. “The MI-score uses a logarithmic scale to express the ratio between the frequency of the collocation and the frequency of random co-occurrence of the two words in the combination” (Church and Hanks, 1990). Its inclination to favour exclusive lexical items can also be regarded as its weakness as the calculation disregards high frequent items. MI2, which is an alternate version of MI with a slight modification, is considered to be the corrected version as the collocational frequency is squared during the calculation (Gablasova et al., 2017).

2.2.3. *Delta-P*

This AM (Gries, 2013) is of special importance for the current study since it has a directional nature. To be more precise, the calculations provide two different numbers indicating the bidirectional effect of each word in a collocation on one another (i.e., word 1 > word 2 and word 2 > word 1). Given the design of the current research, where the participants are provided with a cue word (i.e., a node) through which they are expected to form a collocation, the directional influence of the node and the potential collocate becomes significant.

2.3. *Participants*

Thirty-five native speakers of Turkish took part in the online questionnaire. The majority of the participants (96%) were academicians at different universities in Türkiye. All the subjects were L1 Turkish users mainly from the capital city of Türkiye, Ankara ($N=20$). There were also native Turkish participants from other cities in Türkiye ($N=13$) and abroad ($N=2$). Their ages range from 27 to 53 ($Mean=35.5$). They were informed about the overall purpose of the research, and all took part in the study voluntarily.

2.4. *Instrument*

A simple questionnaire was designed to gather participants' collocational preferences. They were given a node word (i.e., an adjective) followed by a blank space and were asked to write the top three collocates (i.e., nouns) based on their native speaker intuitions (See Appendix A for a sample screen of the questionnaire). Some questions regarding the participants' educational background and age were also present in the questionnaire.

2.5. *Research Steps*

- L1 Turkish users wrote the top three collocates of the provided nodes (i.e., adjective) intuitively.
- Two of the collocates they mostly agreed on were extracted from the spreadsheet for each target item, and the number of the instances of a preferred collocate was used as an intuitive frequency value in the correlation and regression analyses as the dependent variable. For instance, if 30 participants wrote 'telefon-*phone*' as the collocate of the node 'akıllı-*smart*,' then the subjective frequency value was set to 30 for the collocation 'akıllı telefon-*smart phone*.'
- The following step was to calculate the association strength measures of the detected collocational items. To achieve that, Turkish National Corpus (Aksan et al., 2012) was exploited through which the researcher gathered word level frequency profiles and the number collocational instances. The AMs were calculated separately using a spreadsheet.
- The relationship between subjective frequency values and corpus-extracted AMs were calculated using a correlation analysis. The analysis was conducted with the help of

the open resource statistical software, Jamovi (2021). The software builds on the R programming language (R Core Team, 2021) and provides the researchers with a user-friendly interface.

- Using the subjective frequency values as the dependent variable and the AMs as the predictive variables, a regression model was designed in an attempt to detect the best predictors of subjective collocational frequency using the same software.

3. Results

As a preliminary analysis, the descriptive details of the AMs under investigation have been computed to present their mean scores and the standard deviations. Table 1 illustrates the mean AMs in two different proficiency levels.

	Level	t	MI	MI2	Delta-P (word 1 > word 2)	Delta-P (word 2 > word 1)
N	A2	40	40	40	40	40
	B1	40	40	40	40	40
Mean	A2	5.14	7.22	10.2	0.0201	0.0286
	B1	4.20	7.53	9.22	0.0295	0.00897
Median	A2	4.03	6.69	9.72	0.0153	0.00290
	B1	3.16	7.40	8.73	0.0172	0.00335
Standard deviation	A2	4.14	2.52	2.15	0.0220	0.0780
	B1	3.61	2.43	2.13	0.0393	0.0174

Overall, the numbers indicate that the t-score is higher in the A2 than in the B1 level as it favours pure frequency and the nodes and collocates in this level tend to have more frequent instances in the TNC. There is not much difference in terms of the MI-score between the two levels when the items are taken into account as a whole though some exceptions exist in certain collocational items. Although one can see a slightly bigger difference between the mean scores of Delta-P in the A2 and B1 levels, the only significant difference between the two levels is for the MI2-score ($p=.04$). Figure 1 illustrates the visual representation of the difference in the two different proficiency levels. (See also Appendix C for the illustrations of the other AMs).

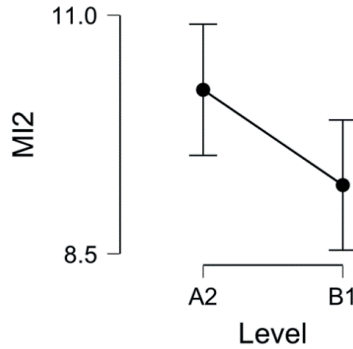

Figure 1. MI2 in A2 vs. B1

Table 2 shows the collocates the L1 Turkish participants mainly agreed on in two different levels and reports both the number of responses and their percentages to give the readers a general insight into the overall predictive power of the node words.

Node	Collocates	N. of Responses	Node	Collocates	N. of Responses
1. Akıllı (<i>smart</i>)	Telefon (<i>phone</i>)	21 (60%)	11. Sıradan (<i>ordinary</i>)	Gün (<i>day</i>)	15 (42.8%)
	Çocuk (<i>kid</i>)	15 (42.8%)		İnsan (<i>human</i>)	13 (37.1%)
2. Düşünceli (<i>thoughtful</i>)	İnsan (<i>person</i>)	23 (65.7%)	12. Ölümsüz (<i>immortal</i>)	Eser (<i>art</i>)	12 (34.2%)
	Davranış (<i>attitude</i>)	7 (20%)		Aşk (<i>love</i>)	9 (25.7%)
3. Faydalı (<i>useful</i>)	Bilgi (<i>information</i>)	17 (48.5%)	13. Sihirli (<i>magical</i>)	Değnek (<i>stick</i>)	19 (54.2%)
	Besin (<i>food</i>)	6 (17.1%)		Dokunuş (<i>touch</i>)	9 (25.7%)
4. Güvenilir (<i>reliable</i>)	İnsan (<i>person</i>)	13 (37.1%)	14. Bilimsel (<i>scientific</i>)	Çalışma (<i>study</i>)	12 (34.2%)
	Arkadaş (<i>friend</i>)	11 (31.4%)		Makale (<i>article</i>)	12 (34.2%)
5. Huzurlu (<i>peaceful</i>)	Ortam (<i>environment</i>)	19 (54.2%)	15. Günlük (<i>daily</i>)	Süt (<i>milk</i>)	13 (37.1%)
	Ev (<i>house</i>)	18 (51.4%)		Yaşam (<i>life</i>)	6 (17.1%)
6. Lezzetli (<i>delicious</i>)	Yemek (<i>meal</i>)	32 (91.4%)	16. Karanlık (<i>dark</i>)	Oda (<i>room</i>)	24 (68.5%)
	Tarif (<i>recipe</i>)	6 (17.1%)		Sokak (<i>street</i>)	9 (25.7%)
7. Neşeli (<i>cheerful</i>)	Çocuk (<i>kid</i>)	15 (42.8%)	17. Polisiye (<i>detective</i>)	Roman (<i>novel</i>)	28 (80%)
	Günler (<i>days</i>)	11 (31.4%)		Film (<i>film</i>)	16 (45.7%)
8. Cömert (<i>generous</i>)	İnsan (<i>person</i>)	15 (42.8%)	18. Yöresel (<i>regional</i>)	Yemek (<i>food</i>)	24 (68.5%)
	Davranış (<i>attitude</i>)	6 (17.1%)		Kıyafet (<i>clothing</i>)	10 (28.5%)
9. Fırsatçı (<i>opportunist</i>)	İnsan (<i>person</i>)	12 (34.2%)	19. Yüksek (<i>high</i>)	Lisans (<i>degree</i>)	13 (37.1%)
	Esnaf (<i>tradesman</i>)	8 (22.8%)		Bina (<i>building</i>)	8 (22.8%)
10. Konforlu (<i>comfortable</i>)	Ev (<i>house</i>)	16 (45.7%)	20. Yoğun (<i>intensive</i>)	Bakım (<i>care</i>)	9 (25.7%)
	Araba (<i>car</i>)	14 (40%)		Trafik (<i>traffic</i>)	8 (22.8%)

Collocational items with the highest number of responses (e.g., *lezzetli yemek-delicious food and polisiye roman-detective novel*) seem to have relatively high MI-scores (8.30 and 11.03, respectively) as evidenced in a representative corpus. In other words, it could tentatively be said that the higher the MI-score, the more likely the participants tended to agree on a collocate item. It can then be claimed that the exclusivity of the collocation (e.g., *polisiye roman-detective novel*) as represented in TNC appears to have a psycholinguistic reality, and the exclusive use in everyday life (rather than pure frequency) seems to affect the mental lexicon structuring of L1 Turkish users. Table 3 reports on the same issue in a different CEFR level.

Node	Collocates	N. of Responses	Node	Collocates	N. of Responses
1. Büyüleyici (<i>mesmerizing</i>)	Manzara (<i>view</i>)	11 (31.4%)	11. Akılcı (<i>rationalist</i>)	Çözüm (<i>solution</i>)	10 (28.5%)
	Güzellik (<i>beauty</i>)	7 (20%)		Yaklaşım (<i>attitude</i>)	10 (28.5%)
2. Endişeli (<i>anxious</i>)	Bekleyiş (<i>wait</i>)	10 (28.5%)	12. Yaygın (<i>widespread</i>)	İnanış (<i>belief</i>)	10 (28.5%)
	Bakış (<i>look</i>)	9 (25.7%)		Kullanım (<i>use</i>)	9 (25.7%)
3. Masrafsız (<i>inexpensive</i>)	Araba (<i>car</i>)	12 (34.2%)	13. Şaşırtıcı (<i>surprising</i>)	Sonuç (<i>result</i>)	8 (22.8%)
	Kredi (<i>loan</i>)	7 (20%)		Cevap (<i>answer</i>)	6 (17.1%)
4. Yapışık (<i>siamese, attached</i>)	İkiz (<i>twin</i>)	34 (97.1%)	14. Gerçekçi (<i>realistic</i>)	Yaklaşım (<i>approach</i>)	14 (40%)
	Ev (<i>house</i>)	6 (17.1%)		İnsan (<i>person</i>)	8 (22.8%)
5. Asgari (<i>minimum</i>)	Ücret (<i>wage</i>)	35 (100%)	15. Yorucu (<i>tiring</i>)	İş (<i>work</i>)	20 (57.1%)
	Müşterek (<i>denominator</i>)	7 (20%)		Yolculuk (<i>journey</i>)	8 (22.8%)
6. Dolgun (<i>high</i>)	Maaş (<i>salary</i>)	27 (77.1%)	16. Talihsiz (<i>unfortunate</i>)	Kaza (<i>accident</i>)	10 (28.5%)
	Dudak (<i>lips</i>)	17 (48.5%)		Açıklama (<i>statement</i>)	5 (14.2%)
7. Elverişsiz (<i>unfavourable</i>)	Hava (<i>weather</i>)	15 (42.8%)	17. Bağımsız (<i>independent</i>)	Ülke (<i>country</i>)	13 (37.1%)
	Toprak (<i>soil</i>)	9 (25.7%)		Devlet (<i>government</i>)	6 (17.1%)
8. Özenli (<i>attentive</i>)	İş (<i>work</i>)	12 (34.2%)	18. Çarpıcı (<i>striking</i>)	Sonuç (<i>result</i>)	8 (22.8%)
	Çalışma (<i>study</i>)	7 (20%)		Gerçek (<i>truth</i>)	6 (17.1%)
9. Zahmetli (<i>difficult</i>)	İş (<i>work</i>)	29 (82.8%)	19. Karşılıklı (<i>mutual</i>)	Anlayış (<i>understanding</i>)	13 (37.1%)
	Yemek (<i>food</i>)	15 (42.8%)		Konuşma (<i>conversation</i>)	4 (11.4%)
10. Verimli (<i>fertile</i>)	Toprak (<i>land</i>)	18 (51.4%)	20. İkiyüzlü (<i>two-faced</i>)	İnsan (<i>person</i>)	27 (77.1%)
	Çalışma (<i>work</i>)	14 (40%)		Davranış (<i>behaviour</i>)	6 (17.1%)

As the level (suggested by the target coursebooks) goes up, the number of the nodes with the same collocate responses appears to increase as in ‘*asgari ücret-minimum wage*.’ This agreement among the respondents is also reflected in the detected association measures, i.e., MI-score. To be more precise, the higher the agreement, the higher the MI-score is, which can be attributed to the uniqueness of the collocations in question (e.g., *asgari ücret-minimum wage*,

yapışık ikiz-*siamese twins*) and thus the conventionality of the related word combinations. Additionally, the predictive power of the node on the collocates seems to be stronger for the items in B1 level as evidenced by the Delta-P (word 1 > word 2) value. Figure 2 represents the difference between the two levels. (See also Appendix C for a visual representation of the other AMs).

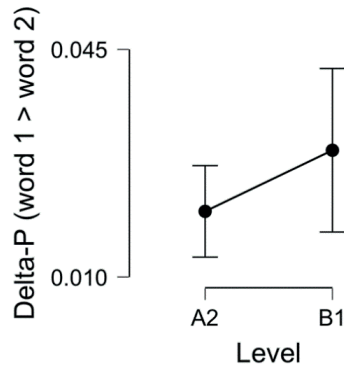

Figure 2. Delta-P (word 1 > word 2) for A2 vs. B1

To investigate the relationship between the L1 users' collocation intuitions (i.e., their familiarity with the combinations) and corpus evidence, a correlation analysis was computed. Table 4 illustrates both significant and non-significant correlations between the intuition scores (i.e., the mean number of responses) and the AMs.

		Intuition	t-score	MI	MI2	Delta-P (word 1 > word 2)	Delta-P (word 2 > word 1)
Intuition	Pearson's r	—					
	p-value	—					
t-score	Pearson's r	0.148	—				
	p-value	0.191	—				
MI	Pearson's r	0.188	0.076	—			
	p-value	0.096	0.504	—			
MI2	Pearson's r	-0.157	0.628***	-0.295**	—		
	p-value	0.164	< .001	0.008	—		
Delta-P (word 1 > word 2)	Pearson's r	0.443***	0.308**	0.416***	-0.349**	—	
	p-value	< .001	0.005	< .001	0.002	—	
Delta-P (word 2 > word 1)	Pearson's r	0.107	0.504***	0.440***	0.268*	0.121	—
	p-value	0.345	< .001	< .001	0.016	0.285	—

Note: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

The numbers indicate that there is a strong positive correlation between the intuition scores and Delta-P word 1 > word 2 ($r = .44, p < .001$). In other words, as the Delta-P scores increased, number of responses went up (i.e., the more the participants agreed on a collocate). This finding validates the writer's assumptions based on the structure of the task. The participants were given the node word and were expected to guess the following collocate. Thus, the higher the predictive power of the noun on the adjective (i.e., the higher the Delta-P), the more easily and confidently the participants responded to the task and their answers seemed to correlate with the corpus output to a greater extent.

To see the picture from a slightly different angle, I split the data into two different levels and computed the correlational analysis again.

Table 5: Correlation Matrix for A2

		Intuition	t-score	MI	MI2	Delta-P (word 1 > word 2)	Delta-P (word 2 > word 1)
Intuition	Pearson's r	—					
	p-value	—					
t-score	Pearson's r	0.033	—				
	p-value	0.839	—				
MI	Pearson's r	0.110	0.071	—			
	p-value	0.498	0.662	—			
MI2	Pearson's r	-0.229	0.682***	-0.246	—		
	p-value	0.155	<.001	0.126	—		
Delta-P (word 1 > word 2)	Pearson's r	0.522***	0.134	0.423**	-0.351*	—	
	p-value	<.001	0.410	0.007	0.026	—	
Delta-P (word 2 > word 1)	Pearson's r	0.057	0.564***	0.554***	0.278	0.130	—
	p-value	0.726	<.001	<.001	0.083	0.423	—

Note: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

As far as the A2 level items are concerned, the results do not show a different picture. It was still the Delta-P word 1 > word 2 highlighting a strong relationship with the participant responses ($r = .52, p < .001$). To be more precise, as the predictive power of the adjectives on the nouns increase in the participants' lexicon, the Delta-P word 1 > word 2 score also goes up, which indicates the positive relationship between the subjective judgements and the objective measures. However, there was a slight difference considering the B1 level items.

		Intuition	t-score	MI	MI2	Delta-P (word 1 > word 2)	Delta-P (word 2 > word 1)
Intuition	Pearson's r	—					
	p-value	—					
t-score	Pearson's r	0.226	—				
	p-value	0.161	—				
MI	Pearson's r	0.280	0.100	—			
	p-value	0.080	0.540	—			
MI2	Pearson's r	-0.182	0.554***	-0.334*	—		
	p-value	0.261	<.001	0.035	—		
Delta-P (word 1 > word 2)	Pearson's r	0.469**	0.492**	0.434**	-0.334*	—	
	p-value	0.002	0.001	0.005	0.035	—	
Delta-P (word 2 > word 1)	Pearson's r	0.275	0.554***	0.467**	0.298	0.466**	—
	p-value	0.086	<.001	0.002	0.062	0.002	—

Note: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Table 6 shows that Delta-P word 1 > word 2 still plays the most important role displaying a strong positive correlation ($r=0.46$, $p=0.002$). Another noteworthy result could be the near significance for the MI and Delta-P (word 2 > word 1). Although the p values ($r=0.28$, $p=0.08$ and $r=0.27$, $p=0.08$, respectively) do not signify a statistically significant correlation, their potential to indicate relationships may encourage further investigation and future research with more items or more participants can reach to stronger conclusions.

Before proceeding with the general linear model, a multicollinearity check was computed for the potential independent variables to avoid strong correlations between the AMs which could shadow some important findings as the results may become uninterpretable. As Myers (1990) states, variance inflation factors (VIFs) that are greater than 5.0 indicate critical levels of multicollinearity where the coefficients are poorly estimated, and the p-values are questionable. The collinearity analysis revealed that none of the VIF values were greater than 5.0 and the highest tolerance was 0.92, so all the potential predictors were kept for the final analysis.

				95% Confidence Interval					
Names	Effect	Estimate	SE	Lower	Upper	β	df	t	p
(Intercept)	(Intercept)	1.0668	0.0210	1.0250	1.10862	0.000	77	50.81	<0.001
Level	B1 - (A2, B1)	-0.0491	0.0212	-0.0914	-0.00685	-0.230	77	-2.31	0.023
Delta-P (word 1 > word 2)	Delta-P (word 1 > word 2)	3.1910	0.6676	1.8617	4.52025	0.477	77	4.78	<0.001

Goodness of fit: R 0.49, R² 0.25

Delta-P dominates the model mainly due to the nature of the given task to the participants as discussed earlier. Still, the finding proves that an association strength measure (Delta-P) can predict the intuitive collocational judgements of L1 Turkish users ($\beta=.47, p<.001$). As the table indicates, the level of the target items also has an effect on the subjective judgements of the participants ($\beta=.23, p=.02$). The two variables explain 25% of the variance. Since a significant effect was detected, two separate general linear models were computed to see the possible difference between A2 and B1 level lexical items. Table 8 and 9 highlights the significant predictors of L1 Turkish intuitions about collocational frequency.

			95% Confidence Interval					
Names	Estimate	SE	Lower	Upper	β	df	t	p
(Intercept)	1.10	0.0260	1.05	1.15	0.000	38	42.37	<0.001
Delta-P (word 1 > word 2)	4.52	1.1961	2.10	6.94	0.522	38	3.78	<0.001
Goodness of fit: R .58, R ² .34								

			95% Confidence Interval					
Names	Estimate	SE	Lower	Upper	β	df	t	p
(Intercept)	12.5	1.04	10.5	14.6	0.000	38	12.12	<0.001
Delta-P (word 1 > word 2)	112.9	26.68	58.9	166.9	0.566	38	4.23	<0.001
Goodness of fit: R .56, R ² .32								

Delta-P still dominates the model and can explain 34 and 32 % of the variance by itself, respectively. In both models, Delta-P (word 1 > word 2) can be seen as the only significant predictor of frequency intuition of L1 Turkish users ($\beta=.52, p<.001$ and $\beta=.56, p<.001$). Regardless of the level, the Delta-P (word 1 > word 2) and the participants' intuitions for word combinations are strongly associated. When one goes up, the other one also follows. In other words, the way the (adj+noun) lexical partners are associated in the lexicon is reflected through corpus output. The predictive power of the adjectives on the nouns in the mental lexicon seems to overlap with the predictive power evidenced by a corpus output (i.e., Delta-P word 1 > word 2). A different task (e.g., a frequency rating task) can yield partly different results, so future research can replicate the research design by manipulating an acceptability judgement task (See Öksüz, 2019 for the methodological design).

4. Discussion

The current study tentatively claims that the stronger the Mutual Information of a collocation is, the stronger the participants' predictions regarding the nouns following the adjectives are. In other words, the exclusivity of the chosen collocational items is represented in the mental lexicon of the L1 Turkish participants. Their lexical choices based on their intuitions and the strength of word associations can be given as evidence to this. This finding is partly in line with earlier research (e.g., Siyanova and Schmitt, 2008; Siyanova-Chanturia and Spina, 2015) indicating that L1 users are sensitive towards the frequency of word combinations, the constituent parts of which are exclusively in company of one another (i.e., with higher MI value). The study also finds evidence for a positive correlation between the L1 Turkish users' collocational intuitions and the association strength measure (Delta-P word 1 > word 2) indicating how strongly a node triggers a collocate item (ADJ+N in this research). In similar studies with partly different methodologies (e.g., Cangır, 2021), researchers found evidence for a positive correlation between L1 and L2 user intuitions and objective frequency means. However, the findings of the current research seem to extend the previous view and could be regarded as another steppingstone because they provide evidence for a directional spreading activation from the node to the collocate with the help of the Delta-P value, which previous studies with similar aims lack. To be more precise, it can be claimed that the stronger the Delta-P from the node to the collocate, the more robust the spreading activation in the mental lexicon is as there is a strong positive correlation between the AM and the participants' lexical choices.

Although the current research does not follow the standard psycholinguistic research norms and apply an online psycholinguistic methodology (e.g., priming), I speculate that the findings through the corpus and the participants' intuitive responses, which reveal the rate of their familiarity with a word combination may still explain some interesting psycholinguistic facts. Therefore, the discussion here builds on the tentative psycholinguistic evidence with the help of the corpus output and attempts to explain its potential reflections on Turkish language teaching.

Earlier studies (e.g., Baayen et al., 2016; Brysbaert et al., 2018) using psycholinguistic methods have shown that single word frequency can be regarded as an important factor in both L1 and L2 lexical processing and how the mental lexicon is structured. To be more precise, the higher-frequency values single words have, the faster and more accurate participants respond to these lexical items in online experiments. Research studies scrutinizing word combinations also indicate that corpus evidence has the potential to reflect the psycholinguistic representation of collocations in native speakers' mind. As Gablasova et al. (2017) state, we can get direct information from corpora regarding the formulaic patterns, which are produced by native and non-native users. Additionally, Rebuschat and Williams (2012) suggest that corpora can provide us with indirect evidence indicating users' (learners) experience with language use, which seems to influence the representation of language in their mental lexicon. In addition,

there is an agreement among researchers (e.g., Ellis et al., 2015; González Fernández and Schmitt, 2015) regarding the effect of frequency on collocational processing and that both L1 and L2 speakers appear to be sensitive towards the association strength between lexical units.

In light of the earlier claims in the literature and the detected relationship between lexical intuitions and the AMs, the current study gives us hints about how the L1 mental lexicon is shaped and what role collocations might play in its structuring by investigating how strongly certain adjectives trigger their constituent nouns. It is hypothesized that the target adjectives are likely to prime the most conventional and familiar nouns (i.e., with stronger associations) in the L1 lexicon. Priming studies seem to support that assumption of psycholinguistic reality of collocations both in Turkish (Cangir et al., 2017; Öksüz et al., 2020; Cangir and Durrant, 2021) and other languages (Durrant and Doherty, 2010). The psycholinguistic reality of collocations, which is also partly evidenced through the humble findings of this research study, has the potential to guide the applications within the context of language teaching.

From a pedagogical perspective, it seems that native speaker intuitions and corpus output (i.e., $\Delta P / \text{word 1} > \text{word 2}$) strongly correlate, which can also guide the textbook designers. If the aim is to design materials which include authentic texts and functional language to help learners master the language as it is used by native speakers, textbook designers may need to exploit representative corpora and consult L1 user intuitions (or experts like language instructors) as a complementary step. There is also research indicating that we need to be cautious with coursebooks writers' preferences for target vocabulary and that learner and native speaker experience may not be reflected in the coursebooks (Cangir, 2021; Jones and Durrant, 2010). There is also a need for an L2 Turkish learner corpus which can benefit both the students learning Turkish as a second language, teachers, and the decision makers. Using these methods, designers can come up with the most useful words to foreground in their materials. It is commonly accepted that multi-word units, such as collocations, is an important aspect of vocabulary learning, and vocabulary teaching materials need to be adapted or extended to include them (Scott, 2019).

A quick review of the course books commonly used to teach Turkish as a foreign language (e.g., *Yeni İstanbul*, Hitit) reveals that there is almost no emphasis on the teaching of multi-word expressions, such as collocations. Additionally, there are no specific sections exploiting the use of chunks which can guide learners in acquiring the second language more naturally and using it more functionally. Students need to be aware of the existence and importance of multi-word expressions like collocations (Schmitt, 2010). They need guidance to remember that learning words in groups (or in chunks) and making generalisations based on our observations regarding recurrent patterns is a cognitive process we have been through in L1 acquisition and that they as L2 learners of Turkish must go through the same process if they want to acquire the language more naturally and reach a near native-like level. Studies in this regard (e.g., Scott, 2019; Lewis, 1993) state that acquiring words in chunks help L2 users sound more

native-like and helps them enjoy a processing advantage while producing the language, which requires great mental flexibility.

A recent study by Karadağ (2020) suggests that there is limited research exploring the acquisition and teaching of collocations to L2 Turkish users; however, studies investigating the most effective approaches to teaching Turkish as a second language abound. She adds that L2 Turkish learners do not pay conscious attention to the use of collocations and thus they need explicit instruction. She also suggests using corpora for designing materials for teaching Turkish as a foreign language program. The use of corpus to validate intuition and to design in-class activities has also been suggested by (Cangır, 2021). In addition, research (e.g., Çelik, 2011) indicates that learners can also benefit from using a corpus to observe the natural language through concordance lines, have better knowledge of formulas (e.g., collocations), and sound more fluent and natural in their second or non-native language.

Future research may want to exploit online methods emphasizing the processing of collocations both in the Turkish monolingual and Turkish-English bilingual minds and discuss the findings within the scope of the materials written to teach Turkish as a foreign language.

5. Conclusion

If certain word pairs are highly associated in the native mind as evidenced by their vocabulary choices and the output from the corpus and if the native speakers enjoy a processing relief by using these formulas like collocations, my claim is that these word combinations should be targeted in the language teaching materials. That is how second language learners can also acquire the language more effectively and use it more naturally. An effective way to detect the target words and fixed expressions, like collocations to teach in a foreign language context, could be to use a corpus-informed and pedagogically sound method. That is to say, objective and subjective frequency measures can be merged to find the most efficient approach in designing vocabulary teaching materials. This research has attempted to show the correlation between the native speaker intuitions about frequency and the association measures indicating collocational frequency with the help of a reference corpus (TNC) and thus present a corpus-driven and a pedagogically convenient approach to designing materials for the teaching of Turkish as a foreign language course. It is hoped that this study could trigger more research in the field of corpus linguistics for pedagogical purposes in the Turkish context, which will guide decision makers and material designers in Türkiye and other related contexts.

Ethics Committee Approval: This study was approved by the Ankara University Social Sciences Sub-Ethics Committee (31.05.2021 / 181).

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

References

- Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U., ...Kurtoglu, Ö. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). In N.Calzolari, K. Choukri, T. Declerck, M. U. Doğan, B. Maegaard, J. Mariani, ... S.Piperidis (Eds.), *Proceedings of the 8th International Conference on Language Resources and Evaluation* (pp. 3223–3226). Istanbul, Turkiye: European LanguageResources Association. Retrieved from <https://www.tnc.org.tr>
- Baayen, R.H., Milin, P., & Ramscar, M. (2016). Frequency in lexical processing. *Aphasiology* 30, 1174–1220. <http://dx.doi.org/10.1080/02687038.2016.1147767>
- Bölükbaş Kaya, F., & Yılmaz, M. Y. (Ed.). (2020). *Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe öğretim seti* [New Istanbul Turkish for international students course book]. Istanbul, Turkiye: Kültür Sanat Basimevi.
- Brysbaert, M., Mandera, P., & Keuleers, E. (2018). The word frequency effect in word processing: An updated review. *Current Directions in Psychological Science*, 27(1), 45–50.
- Cangır, H., Büyükkantarcioglu, S. N., & Durrant, P. (2017). Investigating collocational priming in Turkish. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 13(132), 465–486.
- Cangır, H. (2018). *Investigating the relationship between L1 and L2 collocational processing in the bilingual mental lexicon* (Doctoral dissertation, Hacettepe University). Retrieved from <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/4986>
- Cangır, H., & Durrant, P. (2021). Collocational networks in the L1 Turkish-L2 English mental lexicon. *Lingua*, 258. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2021.103057>
- Cangır, H. (2021). Objective and subjective frequency. *Pedagogical Linguistics*, 2(1), 64–91.
- Council of Europe (1996). The Common European framework of reference for languages: Learning, teaching and assessment. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf. Accessed 1 February 2021.
- Chen, X. & Dong, Y. (2019). Evaluating objective and subjective frequency measures in L2 lexical processing. *Lingua*, 230, 102738. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.102738>
- Christiansen, M. H., Conway, C. M., & Curtin, S. (2005). Multiple-cue integration in language acquisition: A connectionist model of speech segmentation and rule-like behavior. In J.W. Minett & W.S.-Y. Wang (Eds.), *Language acquisition, change and emergence: Essays in evolutionary linguistics* (pp. 205-249). Hong Kong: City University of Hong Kong Press.
- Christiansen, M. H., & Aron, I. (2017). More than words: The role of multiword sequences in language learning and use. *Topics in Cognitive Science*, 1–10. <https://doi.org/10.1111/tops.12274>
- Church, K. W., & Hanks, P. (1990). Word association norms, mutual information, and lexicography. *Computational Linguistics*, 16(1), 22–29.
- Çelik, S. (2011). Developing collocational competence through web based concordance activities. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 5(2). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/novroy/issue/10814/130373>
- Durrant, P., & Doherty, A. (2010). Are high-frequency collocations psychologically real? Investigating the thesis of collocational priming. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 6(2), 125--155.
- Ellis, N. C. (2002). Frequency effects in language processing: A review with implications for theories of implicit and explicit language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 24, 143–188. <https://doi.org/10.1017/S0272263102002024>
- Ellis, N. C., Simpson-Vlach, R., Römer, U., Brook O'Donnell, M., & Wulff, S. (2015). Learner corpora and formulaic language in second language acquisition research. *Cambridge Handbook of Learner Corpus Research*, 357–378. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139649414.016>

- Gablasova, D., Brezina, V., & McEnery, T. (2017). Collocations in corpus-based language learning research: Identifying, comparing, and interpreting the evidence. *Language Learning*, 67(1), 155–179. <https://doi.org/10.1111/lang.12225>
- González Fernández, B., & Schmitt, N. (2015). How much collocation knowledge do L2 learners have? The effects of frequency and amount of exposure. *ITL International Journal of Applied Linguistics*, 166, 94–126.
- Göymen, D., & Aygüneş, M. (2020). The processing of speech formulas on Turkish: A masked priming study. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 207-230.
- Gries, S. T. (2013). 50-something years of work on collocations: What is or should be next ... *International Journal of Corpus Linguistics*, 18(1), 137–166. <https://doi.org/10.1075/ijcl.18.1.09gri>
- Herbst, T. (1996). What are collocations: sandy beeches or false teeth? *English Studies*, 77(4), 379-393.
- Hoey, M. (2005). *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203327630>
- The jamovi project (2021). *jamovi* (Version 1.6) [Computer Software]. Retrieved from <https://www.jamovi.org>
- Jones, M., & Durrant, P. (2010). *What can a corpus tell us about vocabulary teaching materials?* In M. McCarthy and A. O’Keeffe (Eds.) *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*: London: Routledge: 387–400. <https://doi.org/10.4324/9780203856949-28>
- Karadağ, B. M. (2020). Yabancılarla Türkçe öğretiminde eşdizimlilik: Bir model önerisi. *Journal of Linguistics*, 34, 27–56. <https://doi.org/10.26650/jol.2020.003>
- Kemmer, S., & Barlow, M. (2000). Introduction: A usage-based conception of language. In Barlow, M. & Kemmer, S. (Eds.), *Usage-based models of language* (pp. vii–xxviii). Stanford, CA: CSLI
- Lewis, M. (1993). *The Lexical Approach*. Hove: Language Teaching Publications.
- Myers, R. (1990). *Classical and modern regression with applications* (2 ed.). Duxbury, Boston.
- Öksüz, D., Brezina, V., & Rebuschat, P. (2021). Collocational processing in L1 and L2: The effects of word frequency, collocational frequency, and association. *Language Learning*, 71(1), 55–98. <https://doi.org/10.1111/lang.12427>
- Öksüz, D. C. (2019). *Collocational processing in typologically different languages, English and Turkish: Evidence from corpora and psycholinguistic experimentation* (Doctoral dissertation). Lancaster University Retrieved from <https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/139672>
- R Core Team (2021). *R: A Language and environment for statistical computing*. (Version 4.0) [Computer software]. Retrieved from <https://cran.r-project.org>. (R packages retrieved from MRAN snapshot 2021-04-01).
- Rebuschat, P., & Williams, J. N. (Eds.). (2012). *Statistical learning and language acquisition*. Berlin: deGruyter Mouton.
- Schmitt, N., & Dunham, B. (1999). Exploring native and non-native intuitions of word frequency. *Second Language Research*, 15, 389–411.
- Schmitt, N. (2010). *Researching vocabulary: A vocabulary research manual*. London, UK: Palgrave Press.
- Scott, T. (2019). *Learning language in chunks*. Part of the Cambridge Papers in ELT series. Cambridge: Cambridge University Press.
- Siyanova, A., & Schmitt, N. (2008). L2 learner production and processing of collocation: A multi-study perspective. *Canadian Modern Language Review*, 64, 429–458. <https://doi.org/10.3138/cmlr.64.3.429>
- Siyanova-Chanturia, A., & Spina, S. (2015). Investigation of native speaker and second language learner intuition of collocation frequency. *Language Learning*, 65(3), 533–562. <https://doi.org/10.1111/lang.12125>
- Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wray, A. (2002). *Formulaic language and the lexicon*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Appendix A

Questionnaire Sample Screen

Ana dili Türkçe olan Kişilerin Eşdizimli Sözcük Tahminleri

✕
⋮

Bu çalışma ana dil olarak Türkçe konuşan kişilerin (SIFAT+ISIM) eşdizimli sözcük tahminleri ile derlem tarafından saptanan eşdizimli sözcükleri karşılaştırmayı ve bu eşdizimli sözcüklerin sıklık profillerini çıkarmayı amaçlamaktadır. Bulgular ışığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi amacıyla yazılan ders kitaplarının sözcük öğretimi bölümleri için tavsiyelerde bulunulacaktır.

Anket sonuçları sadece akademik amaçla kullanılacak ve katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.

Hakan CANGIR

Gönüllü Katılım

Katılmak istiyorum

Katılmak istemiyorum

A2

✕
⋮

Bu bölümde 20 sözcük vardır.

Eşdizimli Sözcük Tahminleri

Aşağıda verilen sıfatların arkasından gelmesi en muhtemel ÜÇ 'ISIM' sizce nedir? Doğru-Yanlış cevap yoktur.

Ör. pahalı

(a) zevk(ler), (b) araba, (c) elbise

*Cevap olarak 'SÖZCÜK ÖBEGİ' de verebilirsiniz.

Ör. doğal

(a) dil işleme, vb.

*LÜTFEN 3 TAHMİNDE BULUNMAYA ÇALIŞIN (Alternatif bulmakta zorlandığınızda 1-2 tahmin yeterli olacaktır). Teşekkürler.

1. akıllı _____

Kısa yanıt metni

2. düşünceli _____

Kısa yanıt metni

3. faydalı _____

Kısa yanıt metni

Appendix B

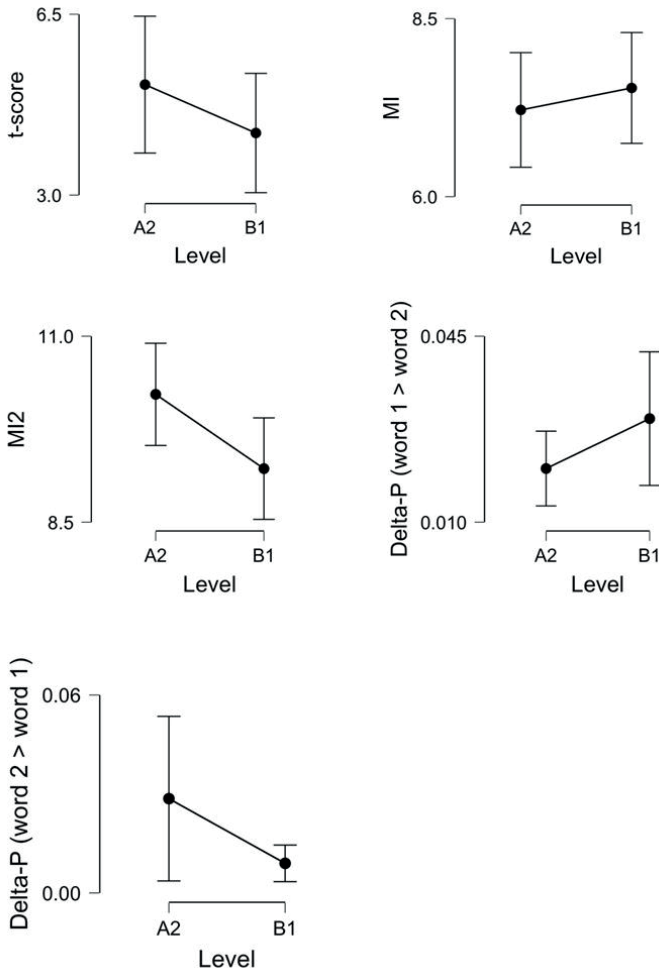
<i>w1</i>	<i>w2</i>	<i>t-score</i>	<i>MI</i>	<i>MI2</i>	<i>Delta-P</i> (<i>word 1 > word 2</i>)	<i>Delta-P</i> (<i>word 2 > word 1</i>)
akıllı	telefon	3,346771	4,883826	8,468789	0,004403402	0,001482212
akıllı	çocuk	7,454022	5,557143	11,2989	0,021561371	0,002395391
düşünceli	insan	3,151469	4,32782	9,161716	0,017596573	0,000223865
düşünceli	davranış	1,974864	6,314117	9,194945	0,006649453	0,000920975
faydalı	bilgi	4,73878	4,934536	10,82024	0,012515382	0,001083206
faydalı	besin	1,958473	5,589818	10,85104	0,002111639	0,001726365
güvenilir	insan	4,556395	3,837948	10,79275	0,012265102	0,000478084
güvenilir	arkadaş	2,161691	4,909959	10,82192	0,002655968	0,001043863
huzurlu	ortam	4,785498	8,858314	9,630591	0,027387616	0,007658258
huzurlu	ev	2,39167	5,40478	9,690317	0,006991013	0,000684105
lezzetli	yemek	5,726397	8,304824	8,922066	0,059919857	0,00341554
lezzetli	tarif	1,718748	7,024558	9,084912	0,005422569	0,001399663
neşeli	çocuk	4,332998	5,006371	10,33417	0,014570122	0,000817664
neşeli	günler	3,57442	6,855708	10,34899	0,009690295	0,003013524
cömert	insan	3,047092	4,778927	8,553051	0,024394494	0,000206378
cömert	davranış	1,71275	6,48769	8,603833	0,007510363	0,000691728
fırsatçı	insan	1,945132	5,18789	6,797493	0,03269137	8,33E-05
fırsatçı	esnaf	0,997426	8,602012	6,8705	0,008381754	0,00091008
konforlu	ev	1,985251	7,083268	6,872283	0,031764099	0,000332088
konforlu	araba	1,731196	10,98522	6,895707	0,02398822	0,004997593
sıradan	gün	6,315349	3,665446	11,69055	0,012753682	0,000783881
sıradan	insan	11,21663	5,397906	11,6161	0,037961098	0,00276011
ölümsüz	eser	3,311372	9,302447	8,940321	0,021408752	0,006381727
ölümsüz	aşk	3,719343	7,389573	8,923212	0,027127971	0,001687533
sihirli	değnek	6,855324	14,33928	9,593501	0,054396451	0,353367337
sihirli	dokunuş	1,731824	12,90137	9,744852	0,003471828	0,130417793
bilimsel	çalışma	10,12994	5,957421	12,62511	0,015983385	0,007875097
bilimsel	makale	5,817282	8,736546	12,65693	0,005198385	0,054799198
günlük	süt	6,007424	6,335188	12,88104	0,004798113	0,011985546
günlük	yaşam	12,43331	6,524992	12,83485	0,020520914	0,01369422
karanlık	oda	5,709253	7,345977	12,29732	0,006432724	0,01626908
karanlık	sokak	5,130143	6,298618	12,30078	0,005228414	0,007820122
polisye	roman	6,554306	11,03149	8,013853	0,126783908	0,013996113
polisye	film	2,983339	7,492367	8,327716	0,026401409	0,001197984
yöresel	yemek	3,159465	10,13466	8,239927	0,031028472	0,0071367

yöresel	kıyafet	2,998899	11,4115	8,249136	0,027940227	0,017301516
yüksek	lisans	23,19516	9,086543	14,89979	0,017046792	0,338795501
yüksek	bina	4,637861	4,229704	14,94729	0,000718575	0,011089167
yoğun	bakım	12,30668	9,120501	12,95257	0,01844331	0,090209245
yoğun	trafik	8,002931	7,086362	12,98353	0,007842996	0,021902731
büyüleyici	manzara	1,410307	8,499939	8,224092	0,006582467	0,002158563
büyüleyici	güzellik	1,406426	7,504631	8,224118	0,006564352	0,001079837
endişeli	bekleyiş	3,604977	12,61628	8,187525	0,041003189	0,039268926
endişeli	bakış	2,825424	9,879255	8,234626	0,025209954	0,005884919
masrafsız	araba	0,998577	9,45727	4,325297	0,045389902	0,000304743
masrafsız	kredi	1,730479	10,10591	4,036602	0,136239954	0,000478018
yapışık	ikiz	2,827679	11,88408	7,334171	0,04518594	0,013197985
yapışık	ev	1,729401	9,352469	7,418319	0,016923283	0,002279672
asgari	ücret	19,04486	11,27286	10,07844	0,209627782	0,084489884
asgari	müşterek	2,820119	8,411207	10,74404	0,004608188	0,011593908
dolgun	maaş	2,643384	10,1265	8,028923	0,025431912	0,006060569
dolgun	dudak	3,315367	11,36417	7,985522	0,039985043	0,014299082
elverişsiz	hava	2,437842	7,716323	6,79855	0,048548652	0,000508112
elverişsiz	toprak	1,397402	6,39437	6,895491	0,016066903	0,000201777
özenli	iş	0,792408	2,26818	8,290985	0,002515598	2,37E-05
özenli	çalışma	1,685241	5,209518	8,271968	0,009266478	0,000223833
zahmetli	iş	4,766287	7,342757	7,422683	0,106318174	0,000684873
zahmetli	yemek	1,38621	5,658235	7,721492	0,009118163	0,000210044
verimli	toprak	6,549674	6,310487	11,4415	0,015149261	0,004435894
verimli	çalışma	9,139476	6,847325	11,39939	0,029381652	0,006461477
akılcı	çözüm	3,847786	7,264012	9,460251	0,020303305	0,00221199
akılcı	yaklaşım	4,347628	8,595233	9,444059	0,025819	0,005587306
yaygın	inanış	3,156832	9,181531	12,49186	0,001727321	0,06611131
yaygın	kullanım	7,094347	7,244913	12,47137	0,008766358	0,017186811
şarırtıcı	sonuç	6,03867	7,108033	10,35672	0,026541037	0,003740852
şarırtıcı	cevap	0,728324	1,880043	10,43283	0,00052626	7,32E-05
gerçekçi	yaklaşım	4,767305	7,393324	10,96462	0,011185965	0,006740779
gerçekçi	insan	4,058718	3,435291	10,97011	0,008880563	0,000396326
yorucu	iş	3,52634	5,508375	8,639041	0,029987045	0,000372714
yorucu	yolculuk	3,157158	9,270752	8,659109	0,023546921	0,005159789
talihsiz	kaza	3,457989	9,146509	8,798722	0,025541443	0,005235737
talihsiz	açıklama	2,436108	7,516032	8,836393	0,012723403	0,001684821
bağımsız	ülke	7,17001	4,912846	12,73687	0,007669671	0,003985928

bağımsız	devlet	14,64672	5,704029	12,66604	0,031547754	0,007000071
çarpıcı	sonuç	5,416615	6,49773	10,67759	0,017483215	0,002993124
çarpıcı	gerçek	3,124734	4,111355	10,71055	0,006107199	0,000545483
karşılıklı	anlayış	7,254731	8,1642	12,08375	0,011880314	0,025079504
karşılıklı	konuşma	6,499295	6,817362	12,09037	0,009586699	0,009807267
ikiyüzlü	insan	3,10104	5,69039	7,574798	0,046697089	0,000210031
ikiyüzlü	davranış	1,72179	7,399153	7,672851	0,014201141	0,000695379

Appendix C

Descriptive plots

Erişilebilirlik için Yalın Türkçe

Plain Turkish for Accessibility

Mine GÜVEN*

öz

Bu çalışmada, eğitim ve kitle iletişim ortamından rastgele seçilmiş yazılı ve sözlü metinler okunabilirlik açısından karşılaştırılarak erişilebilir Türkçe metinlerin temel özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Kamuya sunulan bilgilendirici metinlerin, evrensel tasarım çerçevesinde, yalın bir Türkçeyle üretilmesinin herkes için daha fazla dilsel erişilebilirlik sağlayabileceği savunulmuştur. Toplam 20.254 sözcük/138.870 karakter/1.683 birimden oluşan veri tabanındaki metinler, sunulma ortamı ve kipe göre dört kümede toplanmıştır: (i) Milli Eğitim Bakanlığı (8.-12. sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı kitapları; (ii) TRTHaber'den 45 adet çevrimiçi haber; (iii) TRT EBA TV dersleri (7.-12. sınıf) ve (iv) TV tartışma programları (4 kadın/4 erkek konuk). Okunurluk düzeyi bakımından, MEB TDE kitapları ve haber metinleri orta güçlükte; EBA dersleri ve tartışma programlarıysa kolay metinlerdir. Veri tabanının tamamında, ortalama tümce uzunluğu 12,03 sözcük; ortalama sözcük uzunluğu 6,86 karakter olarak hesaplanmıştır. Nitel çözümleme bulgularına dayanılarak, daha erişilebilir Türkçe metinler için şu noktalara dikkat edilmesi önerilebilir: (i) sözcük düzeyi: kısa ve sık kullanılan sözcükler; tutarlı ve açıklamalı terimler; düzenlamlılık; (ii) tümce düzeyi: dolaysız anlatım; daha az yantümce ve edilgen yapı içeren, kısa tümceler; (iii) metin/söylem düzeyi: çokkipli artıklık; bilgi içeriğinin küçük parçalara bölünerek, zamansal ve mantıksal bir sıralama içinde sunulduğu, bağdaşıklığı yüksek, konuşma dilini yansıtan metinler. **Anahtar kelimeler:** Erişilebilirlik, Yalın Türkçe, Okunabilirlik, Anlaşılabilirlik, Evrensel tasarım

ABSTRACT

This paper aims to determine the essential features of accessible Turkish texts by comparing readability across various written and oral texts that were randomly selected from educational settings and mass media. It is argued that more linguistic accessibility for everyone can be achieved by producing written and oral informative texts presented in the public domain in plain Turkish, in accordance with universal design. Consisting of a total of 20,254 words/138,870 characters/1,683 units, the texts in the database were classified into four groups based on medium and mode: (i) Turkish language and literature textbooks (8th–12th grade) of the Ministry of Education; (ii) 45 news items from TRTHaber online; (iii) video lectures broadcast on TRT EBA TV (7th–12th grade); and (iv) television debates (four female and four male guests). The textbooks and news items were of average difficulty, while the video lectures and debates were easy with respect to readability. The average sentence length was 12.03 words; the average word length was 6.86 characters, as calculated in the database. In order to increase the accessibility of Turkish texts, the following are suggested by the

* (Prof. Dr.), Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: M.G. 0000-0002-1675-4478

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Mine GÜVEN,

Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü,
İstanbul, Türkiye
E-posta: guvenmine@outlook.com.tr

Başvuru/Submitted: 26.12.2021
Kabul/Accepted: 08.01.2022

Atıf/Citation: Guven, M. (2021). Erişilebilirlik için yalın Türkçe. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 67-88.
<https://doi.org/10.26650/jol.2021.1047497>

findings of the qualitative analysis: (i) at the lexical level: short and frequent words; consistent terms with explanations; words used in their denotative meaning; (ii) at the sentence level: direct speech; short sentences containing fewer embedded clauses and passive structures; (iii) at the text/discourse level: multimodal redundancy; highly coherent texts in conversational style, where small chunks of information are presented in chronological and logical order.

Keywords: Accessibility, Plain Turkish, Readability, Understandability, Universal design

EXTENDED ABSTRACT

Accessibility is one of the general principles of the United Nations *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (Article 3 (f)) and includes not only signage in public areas (Article 9 (2/d)) but also access to information (Article 9 (2/f)), and to new information and communications technologies and systems (Article 9 (2/g)). States Parties are required to take all necessary measures to enable persons with disabilities to access information (Article 21) and education (Article 24), through all appropriate modes, means, and formats of communication, including plain language (Article 2).

This paper aims to determine the essential features of accessible Turkish texts by comparing readability across various written and oral texts that were randomly selected from educational settings and mass media. It is argued that more linguistic accessibility for everyone can be achieved by producing written and oral informative texts presented in the public domain, in plain Turkish, in accordance with universal design (Article 2).

Following the Plain English movement in the USA during the 1970s, many countries (e.g., Canada, France, Germany, Israel, Sweden, and the UK) have given priority to the use of plain language in informative texts in the public domain for the benefit of their citizens, including those with reading difficulties due to dyslexia, aphasia, autism spectrum disorder, low levels of literacy, low vision, etc. As for Türkiye, the *Accessibility Guidelines* prepared by the Ministry of Family and Social Services includes only a number of suggestions concerning signage in public areas.

Consisting of a total of 20,254 words/138,870 characters/1,683 units, the texts in the database were classified into four groups based on medium and mode: (i) Turkish language and literature textbooks (8th–12th grade) of the Ministry of Education; (ii) 45 news items from TRTHaber online; (iii) video lectures broadcast on TRT EBA TV (7th–12th grade), and (iv) television debates (four female and four male guests). The Flesch Reading Ease, formerly adapted for Turkish, was further adapted on the basis of the number of characters rather than that of syllables. With respect to readability, the textbooks (mean average 51.17) and news items (mean average 53.02) seem to be of average difficulty, while the video lectures (mean average 72.04) and debates (mean average 74.25) are easy. The average sentence length is 12.03 words, while the average word length is 6.86 characters in the entire database.

Findings of the qualitative data analysis suggest the following for creating more accessible texts in Turkish:

At the lexical level, we should prefer short and frequent words, consistent terms with explanations, and use words in their denotative meaning. We should avoid foreign words, abbreviations, professional jargon, and semantic ambiguity. Texts may differ in terms of lexical variety and lexical density, depending on factors such as style, field of expertise, language of instruction, etc.

At the sentence level, we should prefer direct speech and short sentences containing fewer embedded clauses and passive structures. Verbatim reporting of speech in interviews seems to increase syntactic complexity (e.g., the number of noun clauses). Comprehension problems may occur due to ellipsis, scrambling, implicit (subject and object) noun phrases, and lack of access to prosodic information in written texts. Infelicity or ungrammaticality may arise due to long and complex structures uttered as part of spontaneous speech.

At the text/discourse level, we should prefer highly coherent and cohesive texts that present small chunks of information in chronological and logical order. Experienced teachers seem to have applied a number of techniques for better (distance) learning, such as adopting a conversational style, introducing terms with explanations, asking themselves relevant questions and answering them clearly, making a review of formerly covered subjects, and so on. Multimodal redundancy, as in the case of verbal content being simultaneously presented through the acoustic and visual channels, may also enhance comprehension.

Provided that automatic text simplification tools with sufficiently high performance in Turkish are developed in the near future, such tools may function as “reasonable accommodation” (Article 2) in adapting complex texts for various target groups, including those with reading difficulties. However, for the time being, producing informative public texts in plain Turkish in accordance with universal design seems to be the optimal way to reach the largest possible audience and empower those with reading difficulties.

1. Giriş

1970’li yıllardan başlayarak gerçekleştirilen sivil toplum hareketleri sayesinde, engeli olan bireylerin, topluma tam olarak katılan, güçlü, bağımsız ve eşit vatandaşlar olarak demokratik haklardan ve sunulan olanaklardan yararlanmaları yolunda önemli kazanımlar elde edilmiştir. Erişilebilirlik de hak temelli yaklaşım (Johnstone, 2001, ss. 22-24) çerçevesinde benimsenmiş bir kavram olup Birleşmiş Milletler *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*’nin (RG-14/07/2009-27288) dayandığı genel ilkelerden biridir (Madde 3 (f)). Erişilebilirlik, engeli olan bireylerin, ulaşım olanaklarından fiziksel çevreye, kamu tesis ve hizmetlerinden bilgi ve iletişim teknolojilerine varana kadar çeşitli olanak ve hizmetlere herkesle eşit koşullarda ulaşmalarını kısıtlayabilecek veya engelleyebilecek etmenlerin belirlenerek tamamen ortadan kaldırılması demektir (Madde 9 (1)). O halde, yalnızca fiziksel ortam değil, işaretlemeler (Madde 9 (2/d), bilgi ve iletişim teknolojileri (Madde 9 (2/g) ile kamusal alanda sunulan her türlü bilgi de (Madde 9 (2/f)) engeli olan bireylerin erişebileceği biçimde sunulmalıdır. Özellikle bilgiye ve eğitime erişimin sağlanması için sözleşmeye taraf olan devletlerce alınması gereken tedbirler, Madde 21 (Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim) ile Madde 24’te (Eğitim) sıralanmıştır. Bilgiye ve eğitime erişimin önkoşuluysa çeşitli kip, araç ve biçimleriyle iletişimidir (Madde 2): (i) diller (konuşulan dil, işaret dili ve sözsüz dil); (ii) metin gösterimi; (iii) Braille yazısı; (iv) dokunsal iletişim; (v) büyük puntolarla baskı; (vi) erişilebilir biçimde sunulan çoklu medya ürünleri; (vii) yazılı kipte (ek) sunulmuş; (viii) işitsel kipte (ek) sunulmuş; (ix) yalın dil; (x) (insan) okuyucu; (xi) arttırıcı ve alternatif iletişim araç ve biçimleri, ve (xii) erişilebilir biçimde sunulan bilgi ve iletişim teknolojisi.¹

Bu çalışmanın amacı, iletişimin temelini oluşturan dilsel erişilebilirliğin artırılabilmesi için neler yapılabileceğini araştırmaktır. Çalışma kapsamında çeşitli eğitim ve kitle iletişim ortamlarındaki yazılı ve sözlü Türkçe kullanımı değerlendirilecek olup herkes için daha fazla dilsel erişilebilirliğin sağlanması için yazılı ve sözlü bilgilendirici metinlerin, evrensel tasarım çerçevesinde, “Yalın Türkçe” ile üretilmesi gerektiği düşüncesi savunulacaktır.

Çalışma şu biçimde düzenlenmiştir: İkinci bölümde, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik kavramları, erişilebilirlik bağlamında ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, eğitim ve kitle iletişim ortamından rastgele seçilmiş yazılı ve sözlü metinler karşılaştırılacak olup nitel veri çözümlemesi yöntemiyle daha okunur ve anlaşılır metinlerin temel özellikleri saptanmaya çalışılacaktır. Son bölümdeyse elde edilen bulgulara dayanılarak daha erişilebilir metinler için birtakım önerilerde bulunulacaktır.

2. Okunabilirlik ve Anlaşılabilirlik

Okunabilirlik, bir metnin ne kadar kolay okunduğunun ölçüsüdür. Herhangi bir metin, tümcelerinin uzunluğuna, sözdizimsel yapıların karmaşıklığına veya metinde geçen sözcüklerin o dilde ne kadar sık kullanıldığına bağlı olarak daha kolay veya daha zor olabilir. Anlaşılabilirlikse bir metinden ne kadar bilgi edinilebileceğinin ölçüsüdür. Herhangi bir metin, kullanıcının

metinde geçen sözcükleri bilip bilmediğine, kullanılan kavramları anlayıp anlamadığına, metni okumak için ayırdığı zamana veya verdiği dikkate bağlı olarak daha anlaşılır veya anlaşılmaz olabilir (Ateşman, 1997, s. 71; Shardlow, 2014, s. 59).

Okunabilirlik ve anlaşılabilirlik, birbirinden farklı olmakla beraber ilintili kavramlardır. Bu durum, özellikle de kullanıcının bireysel özellikleri göz önüne alındığında ortaya çıkmaktadır. Güdülenmeye bağlı olarak, kullanıcı, kolay bir metin halinde sunulan zor bir konuyu, daha fazla çaba gösterip çözebilir. Öte yandan, konu kolaysa, zor bir metin halinde sunulsa bile ilgisini yitirmeden okumaya devam edebilir. Alan bilgisi de anlama düzeyini etkileyebilir. Kolay okunabilir bir metin, kullanıcıya bağlı olarak anlaşılmaz olabilir: Bir kan örneğinin laboratuvarından gelen analiz raporu, uzun ve karmaşık tümceler içermez ama tıp alanından olmayanlar için anlaşılmaz olacaktır. Öte yandan, tümcelerin ve terimlerin karmaşıklığıyla okuru zorlayan bir felsefe metnini, konuya hakim bir kullanıcı kolaylıkla anlayabilir. Öyleyse, herhangi bir metin okunabilir ve/veya anlaşılabilir olarak tanımlanırken yalnızca söz dağarcığı ve sözdizimsel yapı gibi dilsel etmenler değil aynı zamanda güdülenme ve eğitim düzeyi gibi kullanıcıya özgü nitelikler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Okunabilirlik ve anlaşılabilirlik, yalnızca eğitsel malzeme geliştirme, yabancı dil eğitimi veya ölçme-değerlendirme konularında değil dilsel erişilebilirlik bağlamında da ele alınabilir. Yalın İngilizce hareketi, 1975'te ABD'deki bir bankaya ait emre yazılı senet metninin daha anlaşılır biçimde hazırlanmasıyla başlamıştır (Felsenfeld, 1981, s. 409). O tarihten beri, özellikle kamusal alanda yer alan hukuksal metinlerin sözcük ve tümce düzeyinde herkes için daha anlaşılır olması için çaba gösterilmektedir. ABD'de 2010'da yürürlüğe giren Yalın Yazma Yasası (*Plain Writing Act of 2010*) uyarınca, federal hükümet birimlerinin vatandaşlara yönelik iletişiminin açık ve anlaşılır olması gerekmektedir (örn. sunulan olanak ve hizmetlere veya uyulması beklenen gerekliliklere yönelik bilgiler). Bu amaçla hazırlanan kılavuzda (*Federal Plain Language Guidelines*), yalın İngilizce yazmaya yönelik çeşitli öneriler yer almaktadır (örn. etken yapıların, bilindik sözcüklerin ve kısa tümcelerin yeğlenmesi, karmaşık bilginin tablo halinde sunulması, hukuk jargonunun kullanılmaması).

Yalın dilden, okuryazarlık düzeyi düşük olanlar, çocuklar, yaşlılar ve yabancıların yanı sıra az görme, afazi (Devlin ve Tait, 1998; Carroll, Minnen, Canning, Devlin ve Tait, 1998), disleksi (Rello, Baeza-Yates, Dempere-Marco ve Saggion, 2013) ve otizm spektrum bozukluğu (Evans, Orăsan ve Dornescu, 2015) gibi çeşitli nedenlerle okuma güçlüğü çekenler de yararlanır. ABD'nin yanı sıra çeşitli ülkelerde (örn. Almanya, Fransa, İngiltere, İsrail, İsveç, Kanada) yalın dile yönelik birtakım düzenlemelere gidilmişse de ülkemizde bu amaçla yürütülen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan *Erişilebilirlik Kılavuzu*'nda, sadece işaretlemelerle ilgili bazı yönlendirmelerde bulunulmuştur (EYHGM, 2020). “İşaretler, herkes için okunabilir ve kolay anlaşılabilir özelliğe sahip olmalıdır” (EYHGM, 2020, s. 129) tümcesindeki “okunabilir” sözcüğünde

2 farklı anlam ayrıştırılabilir. Okunabilir, birinci anlamında, okunaklı sözcüğüyle eşanlamlı olup yazılı metinlerin görsel özelliklerini kapsar. Bu bağlamda, söz konusu kılavuzda da belirtildiği gibi, işaretler, aydınlatma, renk karşıtlığı, büyüklük ve sayı bakımından yeterli olmalıdır (s. 131). Okunabilir sözcüğünün ikinci anlamıysa, yukarıda tanımlanan okunabilirlik kavramını kapsamakta olup bu çalışmada “okunur” sözcüğüyle karşılanacaktır.² Bu anlamında okunurluk, metin içeriğinin nasıl sunulduğuyla ilgilidir. Kılavuzda, “kısa” tümceler ve “basit” sözcüklerin kullanılması; “kısaltmalar” ve “çok uzun” sözcüklerden uzak durulması önerilmiştir. Anlaşılabilirliğe yönelik öneriler arasındaysa işaretlerin “net, basit ve kolay yorumlanabilecek” biçimde tasarlanması ve iletilmek istenen anlamın “açık” olmasının sağlanması bulunmaktadır (EYHGM, 2020, s. 129).

Elbette ki dilsel erişilebilirlik için sadece işaretlerin değil kamusal alanda yer alan bütün bilgilendirici metinlerin erişilebilir olarak sunulması gereklidir. Bu durumda sorulması gereken soru, erişilebilir -yani kolay okunur ve anlaşılır- Türkçe metinlerin nasıl elde edilebileceği olup bu soruya aşağıdaki bölümlerde yanıt aranacaktır.

3. Veri Tabanı, Yöntem ve Çözümleme

Bu bölümde, eğitim ve kitle iletişim ortamında sunulan, rastgele seçilmiş yazılı ve sözlü metinler değerlendirilecek olup nitel çözümleme yöntemiyle kolay okunur ve anlaşılır Türkçe metinlerin temel özellikleri saptanmaya çalışılacaktır. Toplam 20.254 sözcük/138.870 karakter/1.683 birimden oluşan veri tabanındaki metinler, sunulma ortamı (internet, televizyon) ve kipe (sözlü/yazılı) dayalı olarak dört kümede toplanmıştır.³ Birinci kümede, Milli Eğitim Bakanlığı’nca (MEB) hazırlanan Türk Dili ve Edebiyatı (TDE) ders ve çalışma kitaplarından metinler yer almaktadır (toplam 6.248 sözcük/446 birim). Kitaplardaki ünitelerin her birinden rastgele birer konu anlatım/çalışma sorusu paragrafı alınmıştır. İkinci kümede, MEB Eğitim Bilişim Ağı (EBA) kapsamında, 2020/2021 eğitim-öğretim yılının güz yarıyılında (Ekim-Kasım-Aralık 2020 tarihleri arasında), TRT EBA TV’de yayınlanmış bazı derslerin video kayıtları bulunmakta olup en az 60 saniyelik konu bütünlüğü taşıyan kesitlerin çevriyazısı yapılmıştır (toplam 1.928 sözcük/228 birim; toplam süre 1.153 saniye).⁴ Üçüncü kümede, TRTHaber internet sitesinde 12 Mart-15 Ağustos 2021 tarihleri arasında yayınlanmış 45 adet haber metni yer almaktadır (toplam 10.355 sözcük/793 birim).⁵ Dördüncü kümedeyse 24 Temmuz-1 Ağustos 2019 tarihleri arasında 6 farklı TV kanalında yayınlanmış 8 programdan kesitler bulunmaktadır (toplam 1.723 sözcük/216 birim; toplam süre 857 saniye). Canlı yayın sırasında, doğaçlama olarak konuşan 4 kadın ve 4 erkek uzman konuktan en az 60 saniyelik birer kesit alınarak çevriyazısı yapılmıştır.⁶ Verilerle ilgili çeşitli ayrıntılar Tablo 1, 2, 3 ve 4’te sunulmuştur.⁷

Yazılı metinlerin okunabilirlik düzeylerini saptamak için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. İster Flesch Okunabilirlik Sayısı gibi, sözcük, hece ve tümce sayısına dayalı, ister Otomatik Okunabilirlik Dizini gibi, karakter, sözcük ve tümce sayısına dayalı olsun, okunabilirliğin hesaplanması sırasında dilbilgisel olmayan veya anlamsız yapılar göz önüne alınmamaktadır

(Sikka & Mago, 2020, s. 19).⁸ (1)'deki Flesch Okunabilirlik Sayısı hesaplandığında, 1-100 aralığında bir değer çıkmaktadır. 70-80 arasında bir değer, 13-14 yaşlarındaki bir 8. sınıf öğrencisinin düzeyi olup ortalama bir yetişkin için kolay okunur bir metin anlamına gelmektedir (Flesch, 1979).

- (1) 206,835 - 1,015 (toplam sözcük sayısı/toplam tümce sayısı) - 84,6 (toplam hece sayısı/toplam sözcük sayısı)
 (2) 198,825 - 40,175 (toplam hece sayısı/toplam sözcük sayısı) - 2,610 (toplam sözcük sayısı/toplam tümce sayısı)
 (3) 198,825 - 16,07 (toplam karakter sayısı/toplam sözcük sayısı) - 2,610 (toplam sözcük sayısı/toplam tümce sayısı)

Tablo 1: MEB Türk Dili ve Edebiyatı kitaplarından seçilmiş metinlerle ilgili bazı ayrıntılar ve Uyarlanmış Türkçe Okunurluk Sayısı'na (UTOS) göre okunurluk düzeyleri

	#Sözcük	#Karakter	#Birim	Ort. Sözcük Uzunluğu (karakter)	Ort. Tümce Uzunluğu (sözcük)	UTOS
8. sınıf LGS çalışma kitabı	1193	7746	109	6,49	10,94	65,92
Hazırlık ders kitabı	1299	8882	85	6,84	15,28	49,06
9. sınıf	1005	7228	83	7,19	12,11	51,65
10. sınıf	824	5572	54	6,76	15,26	50,33
11. sınıf	902	6355	54	7,05	16,70	42,01
12. sınıf	1025	7411	61	7,23	16,80	38,78
	6.248	43.194	446	6,91	14,01	51,17

Tablo 2: TRT EBA TV derslerinden seçilmiş sözlü metinlerle ilgili bazı ayrıntılar ve okunurluk düzeyleri

	#Sözcük	#Karakter	#Birim	Ort. Sözcük Uzunluğu	Ort. Tümce Uzunluğu	UTOS
7Matematik	147	868	27	5,90	5,44	89,73
8Fen	290	1754	46	6,05	6,30	85,17
8Matematik	239	1273	43	5,33	5,56	98,72
9Coğrafya	132	959	13	7,27	10,15	55,57
10Matematik	98	608	14	6,20	7,00	80,86
11Felsefe	163	1186	9	7,28	18,11	34,63
11Kimya	189	1226	16	6,49	11,81	63,75
11Tarih	318	2135	23	6,71	13,83	54,85
12Biyoloji	199	1477	23	7,42	8,65	56,97
12Kimya	153	1077	14	7,04	10,93	57,18
	1.928	12.563	228	6,52	8,46	72,04

Tablo 3: TRTHaber internet sitesinden seçilmiş haberlerle ilgili bazı ayrıntılar ve okunurluk düzeyleri

Haber numarası ve tarih (gün/ay)	#Sözcük	#Karakter	#Birim	Ort. Sözcük Uzunluğu	Ort. Tümce Uzunluğu	UTOS
H1_1508	214	1557	10	7,28	21,40	26,05
H2_1508	323	2237	16	6,93	20,19	34,84
H3_1208	349	2366	19	6,78	18,37	41,94
H4_0508	144	1021	10	7,09	14,40	47,30
H5_2107	1105	7387	98	6,69	11,28	61,97
H6_0807	242	1550	19	6,40	12,74	62,65
H7_0607	324	2286	28	7,06	11,57	55,24
H8_0607	77	530	6	6,88	12,83	54,72
H9_0207	132	948	8	7,18	16,50	40,35
H10_0207	159	1117	15	7,03	10,60	58,26
H11_2906	522	3590	46	6,88	11,35	58,69
H12_2906	221	1471	17	6,66	13,00	57,93
H13_2906	383	2527	20	6,60	19,15	42,82
H14_2706	220	1511	20	6,87	11,00	59,74
H15_2606	134	881	17	6,57	7,88	72,60
H16_2606	202	1348	27	6,67	7,48	72,06
H17_2206	140	905	16	6,46	8,75	72,11
H18_2106	136	991	11	7,29	12,36	49,46
H19_2006	198	1317	15	6,65	13,20	57,48
H20_1806	140	1180	7	8,43	20,00	11,18
H21_1706	139	857	9	6,17	15,44	59,44
H22_1206	100	757	10	7,57	10,00	51,08
H23_0706	218	1614	18	7,40	12,11	48,24
H24_0406	332	2402	28	7,23	11,86	51,61
H25_0206	441	3126	39	7,09	11,31	55,40
H26_3005	198	1214	20	6,13	9,90	74,46
H27_2605	237	1597	22	6,74	10,77	62,42
H28_2605	205	1517	15	7,40	13,67	44,24
H29_2505	120	874	7	7,28	17,14	37,04
H30_2205	143	985	8	6,89	17,88	41,48
H31_1705	68	476	6	7,00	11,33	56,76
H32_1405	267	1938	16	7,26	16,69	38,63
H33_1205	287	2138	19	7,45	15,11	39,69
H34_1005	192	1419	13	7,39	14,77	41,51
H35_1005	734	5147	41	7,01	17,90	39,41

H36_0905	176	1164	11	6,61	16,00	50,78
H37_0705	98	687	8	7,01	12,25	54,20
H38_2004	160	1152	6	7,20	26,67	13,52
H39_2004	200	1346	16	6,73	12,50	58,05
H40_1504	126	933	10	7,40	12,60	46,94
H41_1304	72	541	6	7,51	12,00	46,76
H42_1104	93	700	7	7,53	13,29	43,19
H43_0904	139	889	11	6,40	12,64	63,07
H44_0804	63	517	6	8,21	10,50	39,54
H45_1203	182	1279	16	7,03	11,38	56,20
	10.355	71.989	793	6,95	13,06	53,02

Tablo 4: Televizyon tartışma programlarından seçilmiş sözlü metinlerle ilgili bazı ayrıntılar ve okunurluk düzeyleri

	#Sözcük	#Karakter	#Birim	Ort. Sözcük Uzunluğu	Ort. Tümce Uzunluğu	UTOS
K1 akademisyen (nöroloji)	174	1018	22	5,85	7,91	84,16
K2 mimar	235	1598	26	6,80	9,04	65,96
K3 akademisyen (psikiyatri)	250	1509	27	6,04	9,26	77,66
K4 eğitimci	122	774	17	6,34	7,18	78,14
E1 akademisyen (sosyoloji)	181	1186	16	6,55	11,31	64,00
E2 tarihçi-yazar	207	1312	37	6,34	5,59	82,37
E3 akademisyen (hukuk)	300	2136	38	7,12	7,89	63,80
E4 akademisyen (siyaset bilimi)	254	1591	33	6,26	7,70	78,08
	1.723	11.124	216	6,46	7,98	74,25

(1)'deki formül, Türkçeye uyarlanmış olup (2)'deki Türkçe Okunabilirlik Sayısı elde edilmiştir. Hesaplama işlemi sonunda, 1-100 arasında bir değer çıkmakta olup 1-29 (çok zor); 30-49 (zor); 50-69 (orta güçlükte); 70-89 (kolay); 90-100 (çok kolay) bir metin anlamına gelmektedir. Buna göre, örneğin, Y. K. Karaosmanoğlu'nun *Yaban* romanı kolay (78,28), O. Pamuk'un *Yeni Hayat* yapıtıysa zor (36,64) okunan metinlerdir (Ateşman, 1997, ss. 73-74).⁹

Bu çalışmada (2)'deki formül, hece sayısı yerine karakter sayısı temel alınarak yeniden uyarlanmıştır. Türkçede heceler, *a-henk-li-lik* sözcüğünde olduğu gibi, 1 ila 4 karakter uzunluğunda olabilmektedir. Bir hecenin ortalama 2,5 karakter uzunluğunda olduğu varsayılmış; formüldeki hece katsayısı 2,5'e bölünerek (3) elde edilmiştir.¹⁰ Uyarlanmış Türkçe Okunurluk Sayısı (UTOS) adını verdiğimiz (3), bu çalışmanın veri tabanını oluşturan metinleri karşılaştırmak için pratik bir ölçüt olarak kullanılacaktır. Hem yazılı hem de sözlü metinlere aynı ölçüt uygulanacağı için, sözlü metinlerin çevriyazısı sırasında Ölçünlü Türkçeye uygun yazım ve noktalama işareti kullanılmış; sesli duraksamalar ve yarım kalmış sözcükler çıkarılmış ve sayısal değerler rakamla yazılmıştır.

3.1. Uyarlanmış Türkçe Okunurluk Sayısı ile Ortalama Tümce ve Sözcük Uzunlukları

Veri tabanının tamamı için UTOS hesaplandığında, metinlerin orta güçlükte (57,23) olduğu görülmüştür. Tablo 1-4 incelendiğinde, ders kitaplarının (51,17) ve haber metinlerinin (53,02) orta güçlükte; EBA derslerinin (72,04) ve tartışma programlarının (74,25) kolay metinler olduğu görülmektedir.

TDE kitapları kendi aralarında sıralandığında, 8., 9. ve 10. sınıf kitapları orta güçlükte, Hazırlık, 11. ve 12. sınıf kitaplarıysa zor metinlerdir. Öyleyse, Hazırlık sınıfı kitabı dışında, TDE kitapları, beklendiği gibi sınıf düzeylerine göre giderek zorlaşan metinler içermektedir. EBA dersleri kendi aralarında sıralandığında, 7. ve 8. sınıf matematik çok kolay; 8. sınıf fen ve 10. sınıf matematik kolay; 11. sınıf felsefe dışındaki derslerse orta güçlükte. Tartışma programlarında, azalan sırayla, K2, E1 ve E3 orta güçlükte; K1, E2, K4, E4 ve K3 ise kolay metinler üretmişlerdir. Bu farkın tartışılan konudan veya konuşmacının biçiminden kaynaklandığı düşünülebilir (Bkz. § 3.2). Çevrimiçi haberler arasında azalan sırayla H26, H15, H17 ve H16 dışında kolay metin bulunmamaktadır. Azalan sırayla H1, H38 ve H20 ise çok zor metinlerdir. 45 haber, çok zor (3/45 %6,67), zor (18/45 %40), orta güçlükte (20/45 %44,44) ve kolay (4/45 %8,89) olmak üzere 4 kümeye ayrılabilir.

Veri tabanının tamamında, ortalama tümce uzunluğu 12,03 sözcük olarak hesaplanmıştır. TDE kitaplarında ortalama tümce uzunluğu, sınıf düzeyini yansıtacak biçimde artmaktadır: 10,94 (TDE8) ile 16,80 (TDE12). Ortalama tümce uzunluğu, EBA derslerinde 5,44 (7Matematik) ile 18,11 (11Felsefe) sözcük; tartışma programlarında 5,59 (E2) ile 11,31 (E1) sözcük; çevrimiçi haberlerdeyse 7,48 (H16) ile 26,67 (H38) sözcük arasında değişmektedir.

Yazılı/sözlü metin ayırımına daha yakından bakmak için, EBA dersleri ve çevrimiçi haberler için birim başına düşen sözcük sayısı dağılımı da hesaplanmıştır (Tablo 5). Çevrimiçi haberlerde en kısa tümce 2, en uzun tümce 59 sözcük içermektedir. 1-14 sözcük içeren tümcelerin oranı (523/793 %65,95); 15-29 sözcük içeren tümcelerin oranı (234/793 %29,51) olarak bulunmuştur. EBA derslerindeyse en kısa tümcede 1, en uzun tümcede 33 sözcük bulunmaktadır. 1-14 sözcük içeren tümcelerin oranı (199/228 %87,28); 15-29 sözcük içeren tümcelerin oranıysa (27/228 %11,84) olarak hesaplanmıştır.

Veri tabanının tamamında, ortalama sözcük uzunluğu, 6,86 karakter olarak hesaplanmıştır. Ortalama sözcük uzunluğu, MEB kitaplarında 6,49 (TDE8) ile 7,23 (TDE12) karakter; EBA derslerinde 5,33 (8Matematik) ile 7,42 (12Biyoloji) karakter; tartışma programlarında 5,85 (K1) ile 7,12 (E3) karakter; çevrimiçi haberlerdeyse 6,23 (H26) ile 8,43 (H20) karakter arasında değişmektedir.

3.2. Sözcük Düzeyinde Gözlemler

Veri tabanındaki yazılı/sözlü metinlerin çözümlenmesi sonucunda, okunurluğu/anlaşılabilirliği sözcük düzeyinde etkileyebilecek şu noktalar saptanmıştır: (i) yabancı sözcükler, (ii) terimler, (iii) kısaltmalar ve (iv) çekim ekleri nedeniyle uzayan sözcükler.

Yabancı sözcüklerle, özellikle bilgi içeriğinin yüksek olduğu eğitim ortamında karşılaşılmasıdır. Bunlardan bazıları Batı (örn. *pastiş*, *weblog* (TDE9)) bazılarıysa Doğu

Tablo 5: TRTHaber ve TRT EBA TV metinlerinde tümce başına düşen sözcük sayısı dağılımı				
#Sözcük	TRTHaber		TRT EBA TV	
	#Birim	Yüzde	#Birim	Yüzde
1-4	73	%9,21	64	%28,10
5-9	273	%34,43	93	%40,80
10-14	177	%22,32	42	%18,40
15-19	107	%13,49	15	%6,58
20-24	84	%10,59	6	%2,63
25-29	43	%5,42	6	%2,63
30-34	23	%2,90	2	%0,88
35-59	13	%1,64	0	%0
Toplam	793	%100	228	%100

dillerinden alıntıdır (örn. *şathiye* (TDE10), *mukaddime* (TDE9)). TDE kitaplarında Batı kökenli yabancı kişi ve yapıt adlarının okunuşlarının ayrıca içinde sunulduğu gözlemlenmiştir (Bkz. (6-7)). EBA derslerindeyse okunduğu gibi yazılmayan yabancı adları işitmek ve doğru yazmak zorlayıcı olabilir (örn. *Hypatia* (11Felsefe); *Greenwich* (9Coğrafya); *Berzelius*, *Friedrich Wöhler* (12Kimya)). Türkçe yazıma uydurulmuş olsalar bile yabancı dilden alıntı terimler de işitsel algıda güçlük yaratabilir (örn. *vitalizm* (12Kimya); *apoloji* (11Felsefe); *faktoriyel* (10Matematik); *iyonik*, *katyon*, *anyon*, *kovalent*, *orbital* (11Kimya); *glikoz*, *korti* (12Biyoloji)). Özellikle sözcük vurgusu (örn. *ametal* (11Kimya); *impuls* (12Biyoloji)), ünlü uyumu (örn. *permütasyon* (10Matematik); *nöron* (12Biyoloji)), ilk sözcüğün kısmen değişerek eklendiği bileşik sözcükler (örn. [elektriksel + kimyasal] *elektrokimyasal*, [termik + dinamik] *termodinamik* (12Biyoloji)) ve birbirine çok benzeyen ad tamlamaları (örn. *potasyum + siyanür/siyanat/sülfat* (4)) da sorun yaratabilir. Aynı kavram için iki farklı terim kullanmasıysa (*tepkime* (4a/b), *reaksiyon* (4c)) yanıltıcı olabilir.¹¹

(4) a. Burada, ürenin elde edildiği tepkimeleri görüyoruz.

b. Tepkimelerde önce *potasyum siyanürle kurşun 4 oksit* tepkimeye sokuluyor ve *potasyum siyanat* elde ediliyor öncelikle.

c. Daha sonra, *potasyum siyanat*, gördüğünüz gibi, *amonyum sülfatla* reaksiyona sokuluyor.

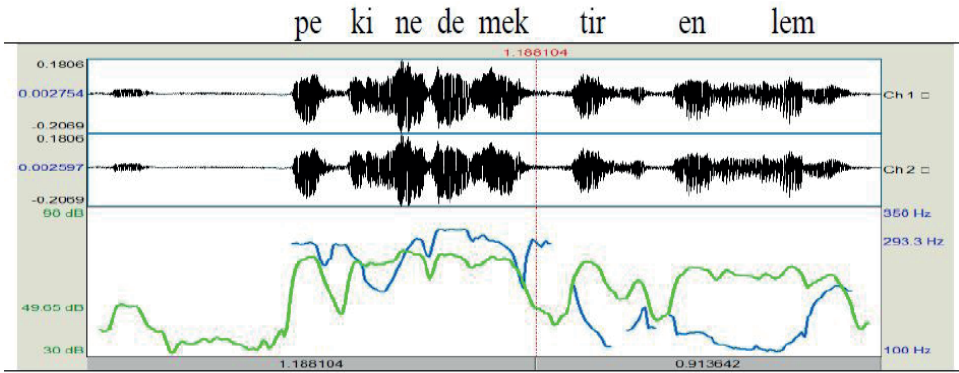
d. Ve buradan *potasyum sülfat* ve *amonyum siyanatı* elde ediyoruz. (12Kimya)

EBA derslerinde terimler, sözdizim ve/veya tümce ezgisiyle öteki sözcüklerden ayrıştırılmaktadır. (5)'teki öğretmen, bir söylem belirleyicisiyle (*peki*) anlatımın akışını değiştirmiş; kendi kendine bir soru sorarak ve virgül tonlamasından yararlanarak, dikkati terime (*enlem*) (5b) ve hemen ardından gelen tanıma yöneltmiştir (5c) (Bkz. Şekil 1).

(5) a. Paralel ve meridyenlerle birlikte, mutlak konum ifadelerinde, *enlem* ve *boylam* ifadelerini de kullanmaktayız.

b. Peki, ne demektir, enlem?

c. *Herhangi bir noktanın, Ekvator'a olan uzaklığının, açı cinsinden değeridir. Derece, dakika ve saniye.* (9Coğrafya)

Şekil 1. (5b)'deki tümcenin Praat (Boersma ve Weenink, 2020) kullanılarak elde edilmiş dalga biçimi, yeşil ve sıklık (mavi) değerleri

Kitle iletişim ortamında da çeşitli terimlerle karşılaşmıştır. Haber metinlerindeki yabancı sözcüklerin, çoğu zaman ayraç içinde ve ilk kez geçtiklerinde açıklandıkları gözlemlenmiştir (örn. *absolut* (kusursuz) (H11); *serebral palsy* (kas aktivitesi ve vücut duruşu ile ilgili bir grup problemi tanımlayan rahatsızlık) (H7)). Terimin açıklamasından uzak kalması veya bir ad tamlamasının içinde yer alması, anlaşılabilirliği azaltabilir (örn. *silikozis aylığı ... Meslek hastalığı olan silikozis hastalarına* (H3)). Tartışma programlarında geçen terimlerden bazıları tek bir sözcükten oluşmaktadır (örn. *hükümsüz* (E1); *konjonktür* (E4); *kontenjan* (K4); *lob* (K1); *tabiyet* (E3); *taşınmazlar* (K2)). Bazılarıysa uğraş dili (jargon) kapsamında ele alınabilecek eşdizimli yapılardır (örn. *emperyalist blok* (E2); *ikili eğitim* (K4); *üniter yapı* (E4); *yeni normal* (K3)). Özellikle hukuk konulu metinlerde, terim yoğunluğu göze çarpmaktadır (örn. *gruba mensubiyet, maddi hakikat, âli menfaat, iç hukuk* (E3); *irtifak hakkı* (K2)).

Bu aşamada, iki farklı tartışma programında, aynı konuda (Suriye ve Suriyeliler) konuşmuş iki akademisyeni karşılaştırmak ilginç olabilir. Orta güçlükte bir metin üreten E3, ceza hukukçusudur. Kolay bir metin üreten E4 ise siyasetbilimci olup yabancı dilde eğitim verilen bir üniversitede çalışmaktadır (Bkz. Tablo 4). Tümceler uzunluğu, tümcelerdeki toplam yantümce sayısı ve çeşitliliği benzerlik göstermektedir. Öte yandan, sözcük uzunluğu, sözcüksel çeşitlilik ve sözcüksel yoğunluk bakımından fark görülmektedir (Bkz. Tablo 6). E3, E4'e göre, toplam sözcük sayısına oranla daha fazla sayıda başsözcük kullanmıştır ($174/300 \cdot 100 = \%58$). Ayrıca, E3, E4'e göre, daha uzun sözcüklerle (Bkz. Tablo 4) ve daha fazla içerik sözcüğü (örn. ad, eylem, sıfat/zarf) kullanarak konuşmuştur ($152/300 \cdot 100$

= %50,67). Bunun iki nedeni olabilir: Birinci neden, uzmanlık alanıdır. Konunun hukuk açısından değerlendirilmesi, çok sayıda terim ve eşdizimli ifadenin kullanılmasına yol açmıştır. İkinci nedense, ders verme dili olabilir. E3, akademik kariyeri boyunca Türkçe becerisi yüksek, hukuk öğrencilerine hitap etmiştir. E4 de çok nitelikli öğrencilere ders verse de bu öğrencilerin çoğunun anadili, dersin verildiği yabancı dil değildir. Yabancı dilin bir iletişim engeline dönüşebileceğini öngören E4 de herkese ulaşabilmek için düşüncelerini daha basit sözcüklerle ifade etmeye alışmış olabilir.

Tablo 6: E3 ve E4 tarafından üretilen sözlü doğaçlama metinlerle ilgili bazı sayısal değerler		
	E3	E4
En uzun tümce (sözcük)	24	20
En kısa tümce (sözcük)	2	1
Ad görevli yantümce sayısı	12	20
Sıfat görevli yantümce sayısı	14	7
Belirteç görevli yantümce sayısı	7	7
Toplam yantümce sayısı	33	29
Toplam ad sayısı	78	46
Toplam eylem sayısı	27	24
Toplam sıfat/zarf sayısı	47	30
Toplam işlevsel sözcük sayısı	22	18
Toplam başsözcük sayısı	174	118
Toplam sözcük sayısı	300	254
Sözcüksel çeşitlilik	%58	%46,46
Sözcüksel yoğunluk	%50,67	%39,37

Haberlerde, çok sayıda sözcük içeren makam adları (örn. Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu Okçuluk Milli Takımı Antrenörü (H2)) ve az bilinen kurum adları (örn. Toplum Destekli Polislik Şube Müdürlüğü (H14)) dikkat dağıtabilmektedir. Herkesçe bilinen kısaltmalar açıklamasız bırakılabilir de (örn. AVM (TDE8); TDK (TDEHazırlık)) yaygın olarak kullanılmayan kısaltmaların (örn. İOKBS (H11); KDK (H30)) çoğu zaman açıklandığı gözlemlenmiştir. Ancak, kısaltmanın, açık ifadeden birkaç tümce sonra verilmesi uygun değildir (örn. Engelli Vergi İndirimi Sistemi ... EVİS (H13)).

Türkçe gibi sondan eklemeli dillerde sözcük uzunluğunu etkileyen bir etmen, çekim ekleridir. Tümce yapısını karmaşıktırmaları nedeniyle, yantümce kurmak için eylemlere takılan ekler (örn. adlaştırmacı *-DİK*, ortaç ve ulaç ekleri), ad soylu sözcüklere takılan ekler göre (örn. çoğul eki *-lar*; durum ekleri, vb.) daha sorunlu olabilir. En kısa sözcüklerin kullanıldığı EBA dersleri, azalan sırayla 8Fen, 7Matematik ve 8Matematik olmuştur. Bunun bir nedeni, bu metinlerde neredeyse hiç yantümce kullanılmamış olmasıdır. Öte yandan, azalan sırayla

12Biyoloji, 11Felsefe ve 9Coğrafya, en uzun sözcüklerin kullandığı dersler olmuştur. Bu konuyla ilgili bazı gözlemler aşağıdaki bölümde sunulacaktır.

3.3. Tümce Düzeyinde Gözlemler

Bu bölümde tümce düzeyinde nitel çözümleme sonucu elde edilen bulgular sunulacaktır. Okuma-anlama güçlüğüne neden olabilecek etmenler arasında özellikle şu noktaların altı çizilmelidir: (i) uzun tümceler, (ii) karmaşık tümceler, (iii) anlatım bozuklukları, (iv) devrik tümceler ve (v) söylenmeden geçilen adöbekleri.

Sözdizimsel açıdan karmaşık olmasa da uzun tümceler, fazladan bilişsel yük getirebilir ve/veya dikkat dağılıbilir. TDE kitaplarına teker teker bakıldığında, en kısa tümcenin 1 (TDE8) ile 8 (TDE12) sözcük, en uzun tümceninse 28 (TDE8) ile 142 (TDE11) sözcük arasında değiştiği görülmüştür. Roman konusunun işlendiği paragrafın ilk tümcesi (6)'dadır. (6)'nın hemen ardından gelen (7) ise toplam 142 sözcük içermekte olup tümcenin öznesi (7a-f)'de, yüklemiyse (7g)'dedir. (7)'deki sorun, toplam 136 sözcükten oluşan öznenin, yüklem bulunmasını zorlaştırması ve çok sayıda yabancı kişi ve yapıt adı barındırmasıdır. Oysa, (8)'deki gibi bir tümceden sonra (7a-f)'deki ayrıntılar bir liste veya tablo halinde sunulmuş olsaydı anlam kolayca iletilebilirdi.

(6) İspanyol yazar Cervantes'in (Servantes) Don Quijote (Don Kışot) adlı eseri, roman türünün başarılı ilk örneği kabul edilir.

- (7) a. Fransız edebiyatında Victor Hugo'nun (Viktor Hügo) Sefiller, ... ;
 b. Alman edebiyatında Goethe'nin (Göte) Genç Werther'in (Vertha) Acıları, ... ;
 c. İngiliz edebiyatında ... ;
 d. Rus edebiyatında ... ;
 e. Amerikan edebiyatında ... ;
 f. Kırgız Edebiyatında ... adlı eserleri
 g. dünya edebiyatında roman türünün tanınmış örneklerindedir. (TDE11, s. 188)
- (8) Dünya edebiyatında roman türünün tanınmış örnekleri şunlardır:...

Sözdizimsel açıdan karmaşık ve uzun tümcelerse okuma/anlama güçlüğüne neden olabilir. Yantümecelerle karmaşıklaşmış uzun tümceler, özellikle soyut konular söz konusu olduğunda, bölünmeli ya da artıklık oluşturacak biçimde, öteki kipten de verilmelidir. (9)'daki 33 sözcüklük tümce, 2 sıfat görevli yantümce (*teşkil eden; öne çıkan*), için ilgecini tamlayan bir ad görevli yantümce (*anlaşılabilmesi*) ve iki farklı eylemle yinelenen bir ad görevli yantümce (*anlaşılması, ele alınması*) içermektedir. Üstelik, ad görevli tümceler, edilgen yapıdadır. (9)'dan sonra gelen dördüncü tümce olup 30 sözcük içeren (10) ise hem edilgen yapı hem de üç adet yantümce barındırmaktadır. Ancak, (9) ve (10)'daki içeriğin hem öğretmen tarafından seslendirilmesi hem de görsel olarak sunulması, çokkipli artıklık oluşturmuştur. Görsel-sözel içeriğin yeterince uzun süre ekranda tutulması, işitsel kipten alınamamış olabilecek olan bilginin tamamlanmasını sağlayarak anlaşılabilirliği arttırabilmektedir.

(9) *Milattan sonra 2. yüzyıl, Milattan sonra 15. yüzyıl felsefesinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu döneme temel teşkil eden Hristiyan felsefenin ve İslam felsefesinin genel özelliklerinin ve öne çıkan problemlerinin anlaşılması, ele alınması gerekmektedir. ... (11Felsefe)*

(10) *Hristiyanlığın yayılışının ilk zamanlarında Apoloji (savunma) adı verilen düşünce hareketi içerisinde Hristiyanlık, klasik felsefeye karşı savunulmuş; klasik felsefe Hristiyan öğreti içerisinde eritmeye ya da Hristiyan öğretiye uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. ... (11Felsefe)*

Dolaylı aktarım nedeniyle karmaşıklaşmış uzun tümceler de bölünerek daha anlaşılır hale getirilebilse de “bürokrasi Türkçesi” olarak adlandırılabilir bu sorunun, kaynağında çözülmesi daha uygun olur. Bunun yolu da, resmi açıklamaları hazırlayan devlet görevlilerine erişilebilirlik konusunda hizmetiçi eğitim vererek dil bilincini ve farkındalığı arttırmaktır. Böylece, karmaşık yapıların, haber metinlerinde dolaylı anlatım yüzünden daha da karmaşık hale gelmesi engellenmiş olur. “Ferizli Belediyesine işitme engelliler için yönlendirme levhaları yerleştirildi” başlıklı H20, (*işitme, çalışma, açıklama, yönlendirme* gibi kalıplaşmış adlaştırmalar göz ardı edilse bile) toplam 3 belirteç görevli, 6 sıfat görevli ve 12 ad görevli yantümce içermektedir (11a-f). Eylemcil sözcüklerin uzunluğunun ve özellikle de ad görevli yantümcelerinin sayısının fazla olmasının bir nedeni, belediye görevlilerinin sözlerinin çeşitli eylemlerle, dolaylı olarak (ama tahminen sözcüğü sözcüğüne) aktarılmasıdır: *açıklama yap-* (11b), *anlat-* (11c), *belirt-* (11b, 11e), *dile getir-* (11f), *ifade et-* (11d), *kaydet-* (11c) ve *sözlerine ekle-* (11d).

(11) a. ... yardımcı olmak amacıyla ... yerleştirdi.

b. ... levhaları asan ..., yaptığı açıklamada, işitme engelli vatandaşların ... aktarabilmeleri ve çözüme ulaştırabilmeleri için çalışma yürüttüklerini belirtti.

c. ... hazırladıklarını anlatan ..., işaret diliyle ... anlatan görselleri yerleştirdiklerini kaydetti.

d. ... işaret dili öğrenerek, ... hizmet almalarını sağlayacaklarını ifade ederek, projeyi ... oldukları için mutlu olduklarını sözlerine ekledi.

e. ... da ... hazırladıklarını belirtti.

f. ... kapılarına yerleştirilen ... ihtiyaç duymadan işlerini görebileceklerini dile getiren ..., ... teşekkür etti.

Sözlü metinlerdeki tümceler, yazılı metinlere göre daha kısa olsa da konuşmacıların kişisel özelliklerinden etkilenebilmektedir. E1, yıllardır canlı yayında, siyasal konularda yorum yapan biri olarak 46 sözcüklük bir tümce kurabilmiştir. Ancak, doğaçlama konuşurken uzun tümce kurmaya çalışmak, anlatım bozukluğuna yol açabilmektedir. (12b)’deki özneyi (*bu gemiler*) tamamlaması beklenen yüklem (... *amaçlı kullanılan gemilerdi*) olsa da (12d)’de *kullanılıyordu*

denildiğinden (12c)'deki sıfat işlevli yantümce (... *kullanıldığı*) yarım kalmıştır. (13)'teyse öznenin (*Asya'nın*) üzerindeki ilgi eki *-(n)In* sonradan eklenen sözcükler nedeniyle gereksiz kalmıştır.

- (12) a. ... kalyon dediğimiz modeldeki gemiler ise ...
 b. ... bu gemiler,
 c. ... hacim olarak çok daha büyük, yelkenlerin kullanıldığı, ve
 d. daha çok yük taşıma amaçlı kullanılıyordu. (11 Tarih)

(13) Daha sonra, özellikle Asya'nın, Uzak Asya'nın, yani Hindistan, çevresi, Uzak Doğu, ve yeni keşfedilen Okyanusya kıtası da sömürge sisteminin içerisine dahil olmuştu. (11 Tarih)

Koşut yapılar, sözlerin daha fazla akılda kalmasını sağlasa da uzun tümcelerde eksilti, anlatım bozukluğuna yol açabilir. (14), hem ulaç *-(y)ken* (14a) hem de ortaçlı yapı *-(y)An* (14b/d); *-DIK* (14c/e)) barındıran karmaşık bir tümcedir. (14c)'de tahminen eksilti (*pozitif yük (kazanır)*) yapılmak istenmiştir. Ancak, (14) *yük* üzerindeki *-(y)LA* eki yüzünden tam olarak dilbilgisel değildir.

- (14) a. *Atomlar, elektron alışverişi sırasında, iyonik bağlar oluştururken,*
 b. *elektron veren atom,*
 c. *verdiği elektron sayısı kadar pozitif yükle;*
 d. *elektron alan atom ise*
 e. *aldığı elektron sayısı kadar negatif yük kazanır.* (11 Kimya)

Yazılı metinlerde devrik tümcelerden ve söylenmeden geçilen adöbeklerinden kaçınılsa da yazınsal metinlerden gelen alıntılarda bu tür özelliklere rastlanılabilir. G. Dilmen'in *Midas'ın Altınları* oyunuyla ilgili (15)'te, özne (*elindekiler*), yüklemden (*değil*) sonra yer almıştır. Delikanlının tutup sevgilisine vereceği nesneyse önceki dizede geçen zambaktır. Konuşma dilindeyse bu özellikler sıkça karşımıza çıkmaktadır. (16)'da koşul yantümcesi (*hâlâ kaldıysa içeride*) yüklemden (*birakılmalı*) sonra gelmiştir. Bu yantümce içinde de yer tümleci (*içeride*) yüklemden (*kaldıysa*) sonradır. (17)'de hem bir ilgeçli yapı (*Sevr Anlaşması'yla*) hem de bir ortaçlı yapı (*Türk Milleti'ne kurulmuş*) yüklemden sonra yer almaktadır. (18b)'de özne (*Milli Emlak Müdürlüğü*), (18c)'de özneler ve nesne (*heyet dilekçeyi ... dilekçe*) ve (18d)'deki nesne (*dilekçeyi*) söylenmeden geçilmiştir.¹²

(15) Metinde geçen “Doğru söylüyor, altın değil elindekiler./... zambağı zambakı yapıyorum,/ Ø_i tut delikanlı, Ø_i sevgiline verirsin...” gibi ... (TDE12, s. 220)

(16) Ki derhal bu konuda ceza verilip hapse atılanlar serbest bırakılmalı hâlâ kaldıysa içeride. (E1)

(17) Yani bir suikast planı vardır Türk Milleti'ne kurulmuş Sevr Anlaşması'yla. (E2)

- (18) a. Dilekçe_i veriyorsunuz. “Ben burayı talep ediyorum” diyorsunuz.
 b. Ø_j 3 kişilik 4 kişilik bir heyet_k belirliyor_j.
 c. Ø_k Ø_i Uygun görürse_k Ø_i bakana_i gidiyor_i.
 d. Bakan_i Ø_i onaylıyor_i. (K2)

3.4. Söylem ve Biçem Düzeyinde Gözlemler

Veri tabanındaki metinlerin söylem ve biçem düzeyinde çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular, şu noktaları işaret etmektedir: (i) bağdaşıklık, (ii) bağlaşıklık ve (iii) anlatım biçimi.

Veri tabanındaki en kolay haber, UTOS değerine göre H26 gibi görünse de kolay anlaşılabilen bir metin söz konusudur. Üç farklı rekor, tek bir başlık altında toplanmaya çalışılırken bağdaşıklık bozulmuştur.¹³ Haberin kaynağı TRTHaber olarak gösterilmişse de giriş ve gövdenin bazı bölümleri Reuters ajansının aynı gün servis ettiği İngilizce haberden kısaltılarak çevrilmiş olup CNNInternational’daki bazı ayrıntılar da Türkçe habere eklenmiştir. Haber metinlerinde, giriş bölümünde haberin özeti verilmekte; gövde bölümünde ise ayrıntılar sunulmaktadır. (19)’daki başlığı okuyan, gövdede sadece Çinli dağcıyla ilgili bilgi verileceğini düşünecektir. Oysa, yaş, cinsiyet, görme yetisi ve uyruk bakımından birbirinden farklı 4 rekortmen dağcıdan bahsedilmektedir: (i) Zhang Hong (19; 20d; 21a-b; 11-Gövde3; 12-Gövde4), (ii) Arthur Muir (20c; 20f; 22a; 22e; 22f), (iii) Tsang Yin-Hung (22c-d) ve (iv) Bill Burke (22f). (20d)’i okuyan, Çinli dağcıyla ilgili ayrıntıları bekleyecektir. Gerçekten de, (araya girerek bilgi akışını bozan (20f)’deki Şikagolu dağcı olmasa) 6.-14. tümcelerde bu ayrıntılar sunulmuştur. (22a)’daki altbaşlığı okuyan, Muir adında üçüncü bir dağcıdan bahsedileceğini düşünecektir çünkü Şikagolu dağcının adı daha önce geçmemiştir. (22c-d)’deyse bir kadın dağcıdan bahsedilmektedir. (22e-f) ise yeniden Şikagolu dağcıya dönmüştür. Özetle, birden fazla kişiyle ilgili bilgilerin mantıksal bir sıralamayla sunulmaması ve aynı kişiye gönderimde bulunan farklı niteleyici ifadeler (örn. Muir (20c; 20f; 22a; 22e; 22f)) kullanılması nedeniyle basit tümcelerle yazılmış bu metin, anlaşılması zor hale gelmiştir.

- (19) Görme engelli Çinli dağcı Everest’e tırmandı (1-Başlık)¹⁴
 (20) a. ... Everest’te yeni rekorlar kırıldı. (2-Altbaşlık1)
 b. Görme engelli Çinli dağcı (3- Altbaşlık2)
 c. 75 yaşındaki Şikagolu bir dağcı ise ... en yaşlı ABD’li oldu. (4- Altbaşlık3)
 d. 46 yaşındaki Çinli Zhang Hong engel tanımadı. (5-Gövde1)
 e. Görme engelli dağcı ... (6-Gövde2)
 f. 75 yaşındaki Şikagolu dağcı ise ... (7-Gövde3)
 (21) a. Everest’e tırmanan ilk görme engelli oldu (8-Altbaşlık)
 b. Çinli dağcı ... tırmanan ilk görme engelli ... (9-Gövde1)
 (22) a. Dağcı Muir, ... (15-Altbaşlık)
 b. ... başka bir rekor (16-Gövde1)

- c. 45 yaşındaki Hong Kong'lu Tsang Yin-Hung, ... tırmandı. (17-Gövde2)
- d ... kadın dağcı ... (18-Gövde3)
- e. 75 yaşındaki ABD'li Arthur Muir de ... (19-Gövde4)
- f. Şikagolu Muir, ... Bill Burke'un rekorunu kırdı. (20-Gövde5)

Bağdaşıklık gibi bağlaşıklık da bütünlüğü güçlendiren bir metnin ögesidir. Yukarıda (4)'te bir süreç söz konusu olduğu için bağlaç eklenerek bağlaşıklık sağlanmıştır (*önce; ve; öncelik* (4b); *daha sonra* (4c) (Ayrıca bkz. (13); (27)); *ve* (4d)). Ayrıca, tepkimeye giren ve çıkarlar teker teker seslendirilmiş olup yatık yazıyla verilen sözcüklerle ilgili formüller de akıllı tahta üzerinde altı çizilerek gösterilmiştir.

EBA derslerinin, yoğun bilgi içeriğine karşın, öğretmenlerin anlatım biçemi sayesinde büyük oranda erişilebilir olduğu gözlemlenmiştir. (23-27)'de çok sayıda terim içeren, karmaşık bir konu anlatılmaktadır. İlk dikkati çeken, öğretmenin karşısında öğrenciler varmış da sohbet edermiş gibi konuşması (23a-b) ve "biz" diliyle güdülenmeyi arttırmasıdır.¹⁵ Yantümecelerle karmaşıklaşmış uzun tümceler (27) olsa da ağırlıklı olarak kısa ve basit tümceler ile etken yapı kullanılmıştır (24a-b-c). *Evet, işte, tabii* gibi dolgu sözcükleri (23a; 24b; 25c; 27) ve sık sık *arkadaşlar* hitap sözcüğü (23b; 24c; 24e; 25a; 26a) kullanılarak konuşma hızı düşürülerek aynı anda işlenmesi gereken içerik azaltılmıştır. Soru-yanıt biçiminde ilerlenerek odaklanılması gereken noktalar ön plana çıkarılmıştır (26a-b). Terimler teker teker sunularak açıklanmış (23c); hatta, daha önce işlenen konulara gönderme yapılarak, terimlerin hangi konu başlıkları altında değerlendirildiği belirtilmiştir (24e). Ayrıca, öğrencilerin önceki konuları bildikleri varsayılmayıp yeni konuyu izlemelerini kolaylaştıracak biçimde, örtük konu tekrarı yapılmıştır. Bunu sağlayan, *biliyoruz* (23b), *öğrenmişsiniz* (24e), *hatırlarsınız* (26a) gibi yapılar ve *-(I) yor-dl* ekleriyle geçmiş bilgilerin anımsatıldığı *gözlemle-* (24d; 27), *aktar-* (25a), *ol-* (26a), *oluş-* (26b) gibi eylemlerdir.

(23) a. *İnsanlar, evet, fiziksel aktivitelerde bulunurken, ne bileyim, işte, yürüyorsunuz, konuşuyorsunuz, oturuyorsunuz, düşünüyorsunuz, oturduğunuz yerde düşünüyorsunuz, ve uyuyorsunuz.*

- b. Bunların hepsinde, ... enerji harcadığınızı biliyoruz, arkadaşlar.
- c. *Enerji dediğimiz zaman, ...*

(24) a. Hepsî, farklı enerji tipleri olarak karşımıza çıkacak.

- b. Evet, termodinamiğin 2. yasasından bahsediyoruz.
- c. *Enerji yok olmaz; bir formdan başka bir forma dönüşür, arkadaşlar.*
- d. *Sinir hücrelerindeki kimyasal enerjinin elektrik enerjisine dönüşerek, impulsun iletildiğini gözlemliyorduk.*
- e. Hatta, siz bunu "elektrokimyasal uyarı taşınımı" olarak da öğrenmişsiniz, arkadaşlar.

...

- (25) a. O enerjiyi, arkadaşlar, elektrik enerjisine dönüştürüp ... aktarabiliyorduk.
 b. *Kulağa gelen ses, duyu hücrelerine, oradan da sinirlere aktarılıyor.*
 c. Evet, ses, ...

(26) a. Korti organına geldiği zaman, hatırlarsınız bunları, çatı zarına korti organının zilleri sürtünce arkadaşlar, ne oluyordu?

b. *İşitme impulsu oluşuyordu. ...*

(27) Tabii impulsun oluşması ve daha sonra da duyu sinirine, işitme sinirine aktarılması sürecinde de gene elektriksel enerjiye dönüştüğünü gözlemleyebiliyorduk. (12Biyoloji)

4. Öneriler ve Sonuç

Bu çalışmada, eğitim ve kitle iletişim ortamlarından rastgele seçilmiş yazılı ve sözlü metinler nitel yöntemle çözümlenmiş olup daha kolay okunur/anlaşılır Türkçe metinlerin temel özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Veri çözümlemesinin bulguları, erişilebilir bilgilendirici metin elde edilmesi için şu noktaları işaret etmektedir:

(i) Sözcük uzunluğu açısından, kısa ve sık kullanılan sözcükler, tutarlı ve açıklamalı terimler ve düz anlamlılık yeğlenmeli; yabancı sözcüklerden, jargondan ve anlamsal bulanıklıktan kaçınılmalıdır.

(ii) Tümce uzunluğu açısından, kısa ve basit tümceler, etken yapı ve dolaysız anlatım yeğlenmeli; karmaşık sözdizimsel yapılardan, yantümcelerden ve devrik tümcelerden kaçınılmalıdır.

(iii) Çokkipli artıklık açısından, her türlü alternatif sunuluş yeğlenerek nesnelere, şekiller, tablolar ve listeler hem gösterilerek hem de sesli betimlenerek kullanılmalıdır. Soyut kavramlardan, örneksiz geçilen anlatımdan ve gereksiz ayrıntıdan kaçınılmalıdır.

(iv) Anlatım biçimi açısından, bilgi içeriği küçük parçalara bölünerek, zamansal ve mantıksal bir sıralama içinde sunulmalı; arkaplan bilgisi gerektiren konularda, önceki bilgiler kısaca anımsatılmalıdır. Önemli noktalar yinelenmeli veya başka biçimde yeniden ifade edilmelidir. Aşırı bilişsel yükten, varsayımlardan ve birbirleriyle bağdaşmamış kopuk kopuk ifadelerden kaçınılmalıdır.

Bu çalışmada, herkes için daha fazla dilsel erişilebilirlik için yazılı ve sözlü bilgilendirici metinlerin, evrensel tasarım çerçevesinde, yalnız Türkçe ile üretilmesi gerektiği savı ileri sürülmüştür. Bu bağlamda, iki karşısav öne sürülebilir:

(i) Çoğu metin, zaten belirli bir erek kitleye uygun olarak hazırlanmakta olup alan uzmanları için üretilen metinler, uzman olmayan kişilerce okunmamaktadır. Ayrıca, uzmanlık metinlerindeki bilgi içeriğinin alana özgü terim/jargon kullanılmadan aktarılması olanaklı değildir.

(ii) Evrensel tasarım yerine kamuya sunulacak metinler için otomatik metin sadeleştirmeye başvurulabilir.

Birinci karşısavın geçerliliği yadsınamaz. Ancak, bu çalışmada kastedilen metinler, uzmanlık metinleri değil kamuya sunulan bilgilendirici metinlerdir. İkinci karşısav da bir “makul

düzenleme” önerisi olarak değerlendirilebilir. *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme*’de hem evrensel tasarım hem de makul düzenleme kavramları yer almaktadır (Madde 2). Evrensel tasarım, sonradan değiştirme/uyarlama gerektirmeyen, daha en baştan, herkese uygun tasarım demektir. Makul düzenlemeyse “ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen” değişiklikleri/düzenlemeleri kapsamaktadır.

Otomatik metin sadeleştirme (Shardlow, 2014; Sikka ve Mago, 2020) konusunda bazı dillerde gelişme kaydedilmişse de (örn. Almanca haber metinleri (Säuberli, Ebling ve Volk, 2020); İsveççe kamusal metinler (Rennes, 2020)) Türkçe metin sadeleştirme yoluyla okuma güçlüklerini gidermeye yönelik yöntem ve araçlar henüz geliştirilme aşamasındadır. Bu durumda, olabildiğince geniş bir kitleye seslenmenin yolu, bilgilendirici metinleri, evrensel tasarım gereğince, olabildiğince yalın bir dille kaleme almaktır.

Türkçe, bize sonsuz anlatım olanağı sunan bir dildir. Bu olanaklar, metinleri güçleştirmek için değil, çeşitli nedenlerle okuma güçlüğü çekenleri güçlendirmek için kullanılmalı; daha fazla dilsel erişilebilirlik için, kamuya açık bilgilendirici metin üretiminde yalın Türkçe yeğlenmelidir.

Notlar

¹ Sözleşmede geçen *plain-language* (İng.)/ *langue simplifiée* (Fr.) ifadesi, Türkçeye ‘sade dil’ olarak çevrilmişse de ‘sade’ sözcüğü, konuşma dilinde ‘sadece’ anlamına da gelebildiğinden bu çalışmada ‘yalın dil’ ifadesi yeğlenerek anlamsal bulanıklıktan kaçınılmaya çalışılmıştır.

² Türkçede *-(y)Abil* eki, aynı anda hem olasılık, hem izin, hem de yeterlik ifade edebilmektedir. *-Ar/İr* ekininse *-(y)Abil* olmadan da yeterlik anlamı taşıyabileceği alanyazınında ortaya konulmuştur (Savaşır, 1986). Bu nedenle, *-Ar/İr* ekini taşıyan “okunur” terimi yeğlenerek, özellikle yeterlik anlamı vurgulanmaya çalışılmıştır.

³ Veri tabanındaki çoğu birim, yapısal bütünlük taşıyan tümceler veya tümce olmasalar da anlamsal bütünlüğü bulunan (alt)başlıklardır. Dolaysız aktarım dolayısıyla bir başka tümce içine yerleşmiş tümcelerle ayrı birer birim olarak sayılmıştır (örn. ... Bakanı “...” dedi.).

⁴ Derslerde işlenen konular ve kesitlerin saniye cinsinden süreleri şöyledir: 7. sınıf Matematik: Tam sayılarla işlemler (97); 8. sınıf Fen: Mevsimlerin oluşumu (139); 8. sınıf Matematik: Çarpınlar ve katlar (133); 9. sınıf Coğrafya: Coğrafi konum (90); 10. sınıf Matematik: Tekrarlı permütasyon (63); 11. sınıf Felsefe: MS. 2. yy- MS. 15. yy felsefesi (96); 11. sınıf Kimya: Yükseltgenme basamakları (136); 11. sınıf Tarih: Değişen dünya dengeleri karşısında Osmanlı siyaseti (1595-1774) (183); 12. sınıf Biyoloji: ATP ve fosforilasyon mekanizmaları (117); 12. sınıf Kimya: Anorganik ve organik bileşikler (99).

⁵ Bu haberlere şu yolla ulaşılmıştır: Söz konusu internet sitesinin arama kutusuna 15 Ağustos 2021 tarihinde “engelli” anahtar sözcüğünü yazılmış ve toplam sözcük sayısı 10 bine ulaşana kadar geriye doğru ilerlenmiştir. Bu aşamada “200 metre engelli koşu” gibi konulardan bahsedilen haberler çıkarılmıştır.

⁶ Konuşmacıların yer aldığı kanal, yayın tarihi, konu ve kesitlerin saniye cinsinden süreleri şöyledir: K1 (CNNTURK_2407; kadın beyni-erkek beyni; 80); K2 (HALKTV_0108; Ankara Gar Binası’nın tahsisi; 120); K3 (NTV_0108; güzellik baskısı; 125); K4 (TELE1_3007; lise kontenjanları; 70); E1 (TELE1_2607; AYM’nin hak ihlali kararı; 106); E2 (HALKTV_2407; Lozan Antlaşması; 90); E3 (HABERTURK_3007; Türkiye’deki Suriyeliler; 162); E4 (NTV_2407; Suriye’de üniter yapı; 104).

⁷ EBA TV öğretmenlerinin ortalama konuşma hızı dakikada 100,33 sözcük (toplam sözcük sayısı/toplam

saniye*60); uzman konukların ortalama konuşma hızı dakikada 120,63 sözcük olarak hesaplanmıştır.

- ⁸ Bu yazıda geçen bazı terimlerin İngilizce karşılıkları şunlardır: bağdaşıklık (coherence), bağlaşıklık (cohesion), başsözcük (lemma), bürünsel (prosodic), eksilti (ellipsis), eşdizimli yapı (collocation), Flesch Okunabilirlik Sayısı (Flesch Reading Ease), Otomatik Okunabilirlik Dizini (Automated Readability Index), sözcüksel çeşitlilik (lexical variety) ve sözcüksel yoğunluk (lexical density).
- ⁹ Adı geçen çalışmada, Türkçe için ortalama sözcük uzunluğu 2,6 hece, ortalama tümce uzunluğu 9-10 sözcük olarak kabul edilmiştir. Formül hesaplanırken en kolay metin için sözcük uzunluğu 2,2 hece; tümce uzunluğu 4 sözcük; en zor metin için sözcük uzunluğu 3 hece; tümce uzunluğu 30 sözcük olarak alınmıştır (Ateşman, 1997, ss. 73-74).
- ¹⁰ (3)'teki formül, bu çalışmanın kısıtlı kapsamında tutarlılık ve geçerlilik bakımından sınınamamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada sunulan okunurluk değerlerine göreli bir sıralama dışında bir işlev yüklenmemelidir.
- ¹¹ Örneklerde yatık yazıyla verilen sözcükler (ekler farklı olsa da) aynı zamanda akıllı tahtada görüntülenmektedir.
- ¹² Yazılı metinlerde vurgu ve tümce ezgisi gibi bürünsel özelliklerden yararlanılamayışı, bulanıklık olasılığını arttırmaktadır. (i)'deki haber başlığı, hem çekişleli *ile* nedeniyle hem de atlanan çoğul eki yüzünden (vatandaşlar ile bakıcılarını), “tek bir engelli vatandaş, aşı ekipleriyle beraber hareket ederek, aşı ekiplerinin bakıcılarını aşıyor” biçiminde anlaşılabilir.
- (i) Bursa’da mobil aşı ekipleri, engelli vatandaş ile bakıcılarını evlerinde aşıyor (H13)
- ¹³ Başlık-altbaşlık-gövde bölümlerindeki içerik, görsel olarak (3 farklı yazıtipinin farklı büyüklük ve biçimleri (kalın/düz/yatık) yoluyla) ayrıştırılmışsa da haber metni, ekran okuma yöntemiyle seslendirildiği takdirde bu ayırım yitirilecek ve bağdaşıklık daha da zayıflayacaktır.
- ¹⁴ Haber metni toplam 20 tümceden oluşmaktadır. Ayrıca içindeki ilk rakam, söz konusu tümcenin bütün metin içindeki sırasını göstermektedir.
- ¹⁵ EBA ortamında öğrenci-öğretmen etkileşimini sağlamak için sadece adı ve sesiyle var olan “sanal” öğrenci de kullanılabilir. (i)'de konunun tam anlaşılması için sorulması gereken soru/yapılması gereken gözlem/yorum, dış sesle sunulmuştur.
- (i) a. Şimdi, 36 sayısının pozitif tam sayı çarpanları, 1, 2, 3, 4, 6, 9, 12, 18 ve 36 olarak buluruz. Evet, Vildan’cığım, dinliyorum sorunu.
b. Dış ses (öğrenci): Öğretmenim, burada 6’yı yine 2 kere yazmadık.
c. Evet, daha önce sorduğum gibi, aynı şekilde. (8Matematik)

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM). (2020). *Erişilebilirlik Kılavuzu*. Ankara: Uzman Matbaacılık.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi. *TÖMER Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Boersma, P. & Weenink, D. (2020). Praat: doing phonetics by computer [bilgisayar yazılımı]. Sürüm 6.1.16, Erişim tarihi: 15 Haziran 2020, <http://www.praat.org/>.
- Carroll, J., Minnen, G., Canning, Y., Devlin, S. ve Tait, J. (1998). Practical simplification of English Newspaper Text to Assist Aphasic Readers. *AAAI-98 Workshop on Integrating Artificial Intelligence and Assistive Technology*, 7-10.
- Devlin, S. ve Tait, J. (1998). The use of a psycholinguistic database in the simplification of text for aphasic readers. *Linguistic Databases*, 161-173.
- Evans, R., Orăsan, C. ve Dornescu, I. (2015). An evaluation of syntactic simplification rules for people with autism. *Proceedings of the 3rd Workshop on Predicting and Improving Text Readability for Target Reader Populations (PITR) Association for Computational Linguistics* (s. 131-140) içinde. doi: 10.3115/v1/w14-1215.
- Felsenfeld, C. (1981). The Plain English Movement in the United States. *FLASH: The Fordham Law Archive of Scholarship and History*. 408-421. Erişim adresi: https://ir.lawnet.fordham.edu/faculty_scholarship.
- Flesch, R. (1979). *How to Write in Plain English: A Book for Lawyers and Consumers*. New York: Harper and Rowe.
- Johnstone, D. (2001). *An Introduction to Disability Studies* (2. baskı). New York: David Fulton Publishers.
- Rello, L., Baeza-Yates, R., Dempere-Marco, L. ve Saggion, H. (2013). Frequent words improve readability and short words improve understandability for people with dyslexia. P. Kotzé ve diğerleri (Yay. haz.) INTERACT 2013, Bölüm IV, *Lecture Notes in Computer Science* 8120 (s. 203-219) içinde. doi: 10.1007/978-3-642-40498-6_15.
- Rennes, E. (2020). Is it simpler? An Evaluation of an Aligned Corpus of Standard-Simple Sentences. Gala, N. ve Wilkens, R. (Yay. haz.). *Proceedings of the LREC 2020 first workshop on Tools and Resources to Empower People with READING Difficulties (READI)* (s. 6-13) içinde. Paris: European Language Resources Association.
- Säuberli, A., Ebling, S. ve Volk, M. (2020). Benchmarking Data-driven Automatic Text Simplification for German. Gala, N. ve Wilkens, R. (Yay. haz.). *Proceedings of the LREC 2020 first workshop on Tools and Resources to Empower People with READING Difficulties (READI)* (s. 41-48) içinde. Paris: European Language Resources Association.
- Savaşır, İ. (1986). Habits and Abilities in Turkish. D. Slobin & K. Zimmer (Yay. haz.) *Studies in Turkish Linguistics* (s. 137-146) içinde. Amsterdam: John Benjamins.
- Shardlow, M. (2014). A Survey of Automated Text Simplification. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications* 4, 1, 58-70. doi: 10.14569/SpecialIssue.2014.040109.
- Sikka, P. ve Mago, V. (2020). A Survey on Text Simplification. *Journal of the Association for Computing Machinery (J. ACM)* 37, 4, Article 111, 1-26. doi: 10.1145/1122445.1122456.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afgan Öğrencilerin Sözcük Öğrenme Stratejileri*

Vocabulary Learning Strategies Utilized By Afghan Students Who Learn Turkish as a Foreign Language

Nabila NAZARI**^{ORCID}, Mehmet GÜRLEK***^{ORCID}

*Bu çalışma "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Afgan Öğrencilerin Sözcük Öğrenme Stratejileri" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir

***(Doç. Dr.) İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, Genel Dilbilimi, İstanbul, Türkiye

ORCID: N.N. 0000-0001-9457-4563;
M.G. 0000-0002-3601-8005

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Nabila NAZARI,
XXXXXXXXXXXX
E-posta: nab_nazari@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 24.12.2021
Kabul/Accepted: 13.01.2022

Atıf/Citation: Nazari, N. & Gurlek, M. (2021).
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afgan öğrencilerin sözcük öğrenme stratejileri.
Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics, 37,
89-104.
<https://doi.org/10.26650/jol.2021.931029>

Öz

Sözcük öğrenme stratejileri bir yabancı dil ediniminde önemli bir konuma sahiptir. Yabancı dil öğrenim/öğretiminde sözcükler dilin yazma, konuşma, okuma ve dinleme becerilerinin gelişmesini sağlayan güçlü öğelerdir. Bu araştırma, 2019-2020 öğretim yılında Kabil Üniversitesi ve Yunus Emre Enstitüsünde öğrenim gören 202 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada nicel araştırmalardan olan betimsel analiz uygulanmıştır. Verileri elde etmek için alanyazında mevcut olan Schmitt (1997), Oxford (1990), Kocaman ve Kızılkaya Cumaoğlu (2014) ölçeklerinden uyarlanan 25 maddelik sorudan oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Verilerin analizinde Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney-U testlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Afgan öğrencilerin sözcük öğrenirken en çok kullandıkları strateji üst-bilişsel strateji olurken daha az kullandıkları sözcük öğrenme stratejisi ise belirleme ve sosyal stratejilerdir. Katılımcıların sözcük öğrenirken etnisite değişkenine bakıldığında, Farsça konuşanların Türk kökenli olanlara göre daha çok strateji kullandığı görülmüştür. Sözcük öğrenirken istatistiksel olarak bakıldığında cinsiyetler arasında kayda değer bir fark görülmemiştir; ancak yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Afgan Öğrenciler, Sözcük, Sözcük Öğrenme Stratejileri

ABSTRACT

Human language includes many features, such as grammar, vocabulary, and communicative strategies. However, at the core of language is vocabulary, the key to clearly expressing ideas to other people. Therefore, while learning a foreign language, students develop strategies to ease the immensely difficult process of learning the vocabulary items in the target language. Vocabulary-learning strategies have an important position in learning a foreign language. In other words, vocabulary is the powerful element that enhances writing, speaking, reading, and listening skills. Essentially, for learning vocabulary in a foreign language, memory-based, determination-based, cognitive, social, and metacognitive strategies are employed for the most part.

Keywords: Afghan Students, Vocabulary, Vocabulary-learning Strategies

EXTENDED ABSTRACT

This research study explores the vocabulary-learning strategies used by Afghan students. The participants of the current study consisted of 202 students attending Kabul University and Yunus Emre Institute during AY2019–2020. Out of 202 participants, 92 were female (45.6%), and 110 (53.9%) were male. Based on the age distribution, the participants formed three groups (Group 1: 18–20, Group 2: 21–23, and Group 3: >24). A descriptive analysis quantitative research method was utilized to study the problem. To this end, the participants were given survey questions (N = 25) adapted from the Schmitt (1997), Oxford (1990), and Kocaman and Kızılkaya Cumaoglu (2014) surveys. The survey questions were focused on memory, determination, and cognitive, social, and metacognitive vocabulary-learning strategies. The data acquired through survey questions was analyzed via Kruskal-Wallis-H and Mann-Whitney-U tests after checking whether the data were distributed normally, via the Kolmogorov-Simironov, Skewness, and Kurtosis tests.

The results of the study indicate that among memory-based, determination-based, cognitive, social, and metacognitive vocabulary-learning strategies, Afghan students use the metacognitive strategy most frequently and the determination and social strategies least frequently. The results of the study also show that when ethnic differences among the students are considered, Persian speakers utilized more numerous vocabulary-learning strategies than Turkish-heritage students did. There was no statistically significant difference between genders in preference for vocabulary-learning strategies. However, according to the results, age was statistically significant. In other words, it is seen that participants between 18 and 20 years of age use strategies most often, and as a general tendency, the use of vocabulary-learning strategies seems to be negatively correlated to age. In other words, there is a decrease in the use of vocabulary-learning strategies as age increases. Additionally, the participants aged 18–20 years and those aged 24 years and above used metacognitive and social strategies in a similar way.

In conclusion, the study revealed that Afghan students studying the Turkish language had different levels of success with different vocabulary strategies (memory-based, determination-based, cognitive, social, and metacognitive). Furthermore, as a second factor determining the use of vocabulary-learning strategies, ethnicity affects the range and the use of vocabulary-learning strategies. Moreover, as age increases, the use of vocabulary-learning strategies diminishes, making age difference another factor influencing the use of vocabulary-learning strategies. However, gender difference is not a statistically significant factor in terms of the use of strategies. The findings of the study suggest that learning the crucial task of studying while learning a foreign language is affected by various factors, including the type of vocabulary-learning strategy, ethnicity, and age difference. Therefore, future studies should be conducted to reveal more about both, the vocabulary-learning process and the vocabulary-learning strategies, to ease the learning a foreign language.

1. Giriş

İnsan dili, belirli seslerle sınırsız tümce üretmeyi sağlayan bir mekanizmadır (Ungan, 2013, s. 15). Dili kültürel bir olgudan çok bir içgüdü ve biyolojik yapının bir parçası olarak ifade eden Pinker'e göre dil, doğal bir biçimde gelişen ve mantuksal bir arayış olmadan uygulanan, nitelik yönünden her kişide aynı bilgiyi farklı genel yeteneklerle işleyen özel bir beceridir (Pinker, 1995, s. 18). Ana dili ve yabancı dil öğreniminde sözcük dağarcığı dilin merkezinde yer alır ve dil öğrenenler için önemli rol üstlenir (Hatch & Brown, 1995). Dilin yapı taşlarını oluşturan sözcüklerdir.

Tam bir iletişimin gerçekleşmesi için sözcükleri bilmenin yanında onları doğru bir biçimde kullanmak da önemlidir. Sözcük öğretiminin bütünüyle derslerde gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir, bu sebeple ders dışında da öğrencilerin hangi stratejilere başvuracağını bilmesi ve uygun stratejileri kullanması gerekmektedir (Serçe, 2015, s. 44). Wilkins ise (1972, s. 111) yabancı dil öğretimi sürecinde "dil bilgisi olmadan birçok şeyin ifade edilebileceğini, ancak sözcük olmadan duygu ve düşüncelerin aktarılamayacağını belirterek iletişimin önemini vurgulamıştır.

Yabancı dil öğreniminde yapılan araştırmalara göre, dil öğreniminde dilin dört becerisi ve dil bilgisi öğretimi öncelenmekte, dilin önemli ögesini oluşturan sözcükler ihmal edilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Macaro, 2003; Folse, 2004). Anlama ve ifade etme becerilerinin ilerletilebilmesi sözcük bilgisi ile doğrudan ilgilidir. Söz varlığı geniş bir birey duygu ve düşüncelerini aktarmada önemli bir avantaja sahiptir (Özdemir, 2017, s. 58). Sözcükler öğrenimi hızlı bir biçimde gerçekleşen bir eylem değildir, fakat bu eylemi kolaylaştırmak için bazı stratejiler bulunmaktadır.

Nation'a göre (2000, s. 217) sözcükler dil ve öğrenme stratejilerin bir parçasıdır. Sözcük öğrenme stratejilerini Rubin (1987, s. 29) bilginin edinilmesi, depolanması ve kullanma süreci biçiminde tanımlamış; Schmitt (1997, s. 203) ise her bir sözcük öğrenme stratejisinin süreç üzerinde önemli etkilerinin olduğunu vurgulamıştır. Takaç'a (2002) göre stratejiler, dil öğrenenlerin ilk defa karşılaştıkları bir sözcük ile ilgili bilgiler için kullandıkları eylemler, yöntemler ve tekniklerdir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi açısından bakıldığında bu konuda yapılan çalışmaların genellikle sözcük öğretimi konusunda olduğu, stratejiler konusunda ise çalışmaların sınırlı olduğu söylenebilir (Tanın, 2004; İnce, 2006; Karatay, 2007; Apaydın, 2007; Hasekioglu, 2009; Erol, 2014; Saydam, 2018; Bozali, 2019).

Sözcük öğrenimi stratejileri alanında ortaya konan çalışmalardan Yığın (2013), Türkçenin yabancı dil olarak sözcük öğreniminde öğrenciler tarafından hangi sözcük öğrenme stratejileri kullandıkları ve bu stratejileri kullanırken bildikleri diğer diller ile benzerlik taşıyıp taşımadıklarını ele almış; Syed (2014) ise Hindistanlı öğrencilerin Türkçe öğrenirken hangi stratejileri kullandıkları belirlemesi üzerine çalışma yapmıştır.

Bu çalışmada, Afgan öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken kullandıkları sözcük öğrenme stratejilerini belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca en çok tercih edilen stratejilerin

belirlenmesinin yanında bu konunun dil seviyeleri, etnik köken, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre nasıl bir durum arz ettiğinin de ortaya konması amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli araştırılmak istenilen veya var olan durumu ortaya çıkarmak üzere kullanılan bir yöntemdir (Söznmez & Alacapınar, 2011). Verilerin incelenmesi ve analiz edilmesinde Schmitt (1997), Kocaman ve Kızılkaya Cumaoglu (2014), Oxford (1990) ölçeklerinden uyarlanmış 25 maddeden oluşan bir ölçek kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testlerinden yararlanılmıştır.

. Araştırmanın çalışma grubunu Afganistan’da Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Kabil Üniversitesi ve Yunus Emre Enstitüsünde eğitim gören 202 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında 92’si (%45.6) kadın, 110’u (%53.9) ise erkektir, yaş dağılımına bakıldığında ise üç grup (18-20, 21-23 ve 24 üstü) yer almaktadır.

Araştırmada verilerin analizi için SPSS programından yararlanarak anketteki 25 soru beşli likert tipi “hiç kullanmam, nadiren kullanırım, ara sıra kullanırım, genellikle kullanırım, her zaman kullanırım” kullanılmıştır. Verileri karşılaştırmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığını bakmak için normallik testi yapılmıştır. Normallik testlerinden Kolmogorov-Simironov testi, Skewness ve kurtosis testi (çarpıklık-basıklık) değerlerine bakılmıştır ve verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Dolayısıyla verileri normal dağılmayan testleri yani non-parametrik testlerden betimleyici istatistik, Kruskal Wallis-H testi, Mann Whitney-U testi ve çoklu yanıt analizleri yapılmıştır.

Ankete katılan öğrencilerin dil seviyeleri temel, orta ve ileri biçiminde olması nedeniyle öğrencilerin soruları doğru biçimde algılayabilmeleri için hem Türkçe hem Farsça anket sunulmuştur. Temel seviyedeki öğrencilere Farsça, orta ve ileri seviyedeki öğrenciler için Türkçe anket verilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bulgular bölümünde amaçladığımız problemleri cevaplamak üzere öğrenciler tarafından kullanılan sözcük öğrenme stratejilerinin belirlenmesinde betimleyici istatistik, Kruskal Wallis-H testi ve Mann Whitney-U testi analizleri yapılmıştır.

3.1. Öğrencilerin Kullandıkları Sözcük Öğrenme Stratejilerinin Belirlenmesiyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Afgan öğrencilerinin en çok kullandıkları sözcük öğrenme stratejilerinin neler olduğu konusunda yöneltilen ilk soruda elde edilen dağılım tablosu aşağıda 1. Tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Katılımcıların Kullandıkları Stratejilerin Dağılımı						
Stratejiler	N	En az	En çok	Ort.	S	Oran
Bellek	202	1.00	5.00	3.4861	.72723	Orta
Belirleme	202	1.00	5.00	3.2069	.84344	Orta
Bilişsel	202	1.00	5.00	3.5584	.92497	Yüksek
Üst-bilişsel	202	1.00	5.00	3.5911	.77685	Yüksek
Sosyal	202	1.00	5.00	3.2545	.84076	Orta

Öğrencilerin tercih ettikleri stratejileri ortaya koymak için betimleyici istatistik yöntemi uygulanmıştır. 1. Tablo incelendiğinde, Afgan öğrencilerin üst bilişsel stratejileri 3.59 oran ile yüksek seviyede kullandıkları; 3.20 ortalama ile belirleme, 3.25 ortalama ile sosyal stratejileri düşük düzeyde kullandıkları gözlemlenmiştir. Elde edilen bu ortalamalar Oxford (1990) ve Schmitt (1997) stratejilerin kullanım puanlama sistemi açısından bakıldığında (2.4 altı düşük, 2.4-3.5 arasında orta ve 3.5 üzeri yüksek) öğrencilerin bellek, belirleme ve sosyal stratejileri orta seviyede kullandıkları, üst bilişsel ve bilişsel stratejileri ise yüksek seviyede kullandıkları görülmüştür. Diğer bir deyişle öğrencilerin birden çok stratejiyi tercih ettiği tespit edilmektedir.

Araştırmada 25 sorudan oluşan stratejileri beş boyut altına toplanmıştır. Öğrencilerin Türkçede sözcük öğrenirken hangi alt boyuttaki stratejiye daha çok başvurduklarını bulmak için betimleyici istatistik analizi uygulanmıştır.

Tablo 2. Bellek Stratejilerinin Kullanımıyla İlgili Betimleyici İstatistik Sonuçları					
Strateji	Sorular	Ort.	S	Oran	
Bellek	1. Türkçe sözcükleri öğrenirken sözcük türüne (ad, sıfat, eylem...) bakarım.	3.5644	1.19215	Yüksek	
	2. Türkçe sözcüğü unuttuğumda, eşanlamlısını hatırlamaya çalışırım.	3.6139	1.1960	Yüksek	
	3. Türkçede yeni öğrendiğim sözcükleri aklımda tutmak için küçük kartlara yazarım.	2.9653	1.4369	Orta	
	4. Bir Türkçe sözcüğü hatırlamak için o sözcüğün resmini zihnimde canlandırırım.	3.4307	1.35222	Orta	
	5. Sözcüğün anlamını bağlamdan tahmin ederim.	3.8564	1.02418	Yüksek	

2. Tabloya bakıldığında bellek stratejilerinin diğerleri ile karşılaştırıldığında daha az tercih edilen stratejiler arasında yer aldığı görülmektedir. Bu grubun içinde yer alan alt stratejiler arasında bulunan içerikten ya da bağlamdan tahmin etme yöntemini öğrencilerin kullandıkları görülmektedir. Ayrıca bir sözcüğü unuttuklarında eşanlamlısını hatırlamaya çalıştıkları da tespit edilmektedir. Bu alt stratejiler içinde öğrencilerin en az tercih ettikleri ise sözcük kartları ile öğrenmedir. Bellek puanlamalarına göre sözcük kartları hazırlamak ve sözcüğün görselini

zihinde tasarlamak orta derecede; sözcüğün türü ve eşanlamlısını ile sözcüğü bağlamdan tahmin etmenin yüksek düzeyde tercih edildiği görülmektedir.

Strateji	Sorular	Ort.	S	Oran
Belirleme	1. Türkçe sözcük öğrenirken Türkçe-Farsça ve Farsça-Türkçe sözlük kullanırım.	3.6089	1.39313	Yüksek
	2. Yazılı metinde bilmediğim sözcük olduğunda yandaki şema, resimlere bakarak tahmin ederim.	3.3960	1.19351	Orta
	3. Türkçe sözcük öğrenirken sözcüklerin ek ve köklerini analiz ederim.	3.2871	1.24458	Orta
	4. Yeni sözcükleri öğrenmek için sözcük kartları kullanırım.	2.6832	1.39958	Orta
	5. Sözcüğün kök, önek ve aldığı eklere çalışırım.	3.0594	1.23241	Orta

Sözlük kullanma, belirleme stratejilerinden öğrencilerin ilk defa gördükleri sözcükleri öğrenmede en fazla tercih ettikleri stratejidir. Öğrenciler sözlükler arasında Türkçe-Farsça ve Farsça-Türkçe ikidilli sözlükleri kullanmaktadır. Puanlama açısından bakıldığında en çok tercih edilen alt stratejinin sözlük kullanımı olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca sözcükler için görsellere bakma yoluyla tahmin etmenin de tercih edildiği görülmektedir. Yine 2. Tabloda da olduğu gibi sözcük kartları hazırlamak veya hazırlanan sözcük kartlarına bakma da bu grupta az kullanılan stratejiler arasında yer almaktadır. Buna ek olarak öğrencilerin ilk defa gördükleri sözcüklerde önek ve sonek gibi biçimbilimsel ayrımlara girmedikleri de tespit edilmektedir.

Strateji	Sorular	Ort.	S	Oran
Bilişsel	1. Türkçe sözcük öğrenirken sözcük defteri tutarım.	3.5000	1.37949	Orta
	2. Öğrenmek istediğim Türkçe sözcükleri not olarak çalışırım.	3.6980	1.29018	Yüksek
	3. Türkçe sözcük öğrenirken yazarak ve konuşarak tekrar yaparım.	3.8564	1.1634	Yüksek
	4. Türkçe sözcükleri eş veya karşıt anlamlarıyla birlikte öğrenirim.	3.4653	1.16384	Orta
	5. Türkçe sözcük öğrenmek için sözcük liste oluştururum.	3.2723	1.34576	Orta

Öğrencilerin bilişsel stratejiler içinde en çok tercih ettikleri alt stratejiler arasında yazma ve konuşma yoluyla öğrenme yer almaktadır. Yine tabloda da görüleceği üzere öğrenciler sözcükleri eş ve karşıt anlamlarıyla birlikte öğrenme yoluna gittikleri ve bununla orta derecede bir frekansa sahip olduğu görülmektedir. Bu grup içinde öğrencilerin sözcük listelerini oluşturma yoluna başvurmaları en az tercih edilen bir alt strateji olduğu tespit edilmektedir.

Tablo 5. Üst-bilişsel Stratejilerin Kullanımı Üzerine Uygulanan Betimleyici İstatistik Sonuçları				
Strateji	Sorular	Ort.	S	Oran
Üst-bilişsel	1. Türkçe sözcük öğrenirken planlı bir biçimde öğrenirim.	3.2376	1.28635	Orta
	2. Sözcük öğrenirken en uygun yöntemi bulmaya çalışırım.	3.7525	1.06883	Yüksek
	3. Türkçe bir film veya video izlerken bildiğim Türkçe sözcüklerin kullanılması dikkatimi çeker.	4.0891	1.08906	Yüksek
	4. Türkçe şarkılar dinlerken sözcük öğrenirim.	3.8465	1.18078	Yüksek
	5. Sözcükleri öğrendikten sonra belli aralıklarla tekrar etmek için bir program ayarlarım.	3.0297	1.26927	Orta

Üst bilişsel stratejiler Afgan öğrencilerin en fazla tercih ettikleri strateji grubudur. Sözcük öğreniminde görsel ve işitsel unsurların yani film veya dizi izleyerek ya da şarkı dinleyerek sözcükleri bağlam içinde tespit ettikleri, süreci kolaylaştırdıkları ve bu yolla öğrenmeyi pekiştirdikleri görülmektedir. Yine 5. Tabloda görüldüğü gibi 2., 3. ve 4. alt stratejilerin puanlarının yüksek olduğu, bunlara yüksek düzeyde başvurdukları açıktır. Ayrıca sözcükleri belli aralıklarla göre tekrar ederek kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmek için çaba sarf ettikleri de tespit edilmektedir.

Tablo 6. Sosyal Stratejilerin Kullanımı Üzerine Uygulanan Betimleyici İstatistik Sonuçları				
Strateji	Sorular	Ort.	S	Oran
Sosyal	1. Bilmediğim Türkçe sözcükleri öğretmenden bir bağlam içinde kullanmasını isterim.	3.3218	1.23805	Orta
	2. Türkçe sözcük öğrenirken, öğretmenin yardımına ihtiyaç duyarım.	3.0792	1.32096	Orta
	3. Bilmediğim sözcük anlamını sınıf arkadaşlarıma sorarım.	3.2376	1.25106	Orta
	4. Öğrendiğim Türkçe sözcükleri yanlış söylediğimde arkadaşlarımdan düzeltmelerini isterim.	3.3762	1.34462	Orta
	5. Sözcüklerin yeni anlamlarını grup aktivitelerinde keşfederim.	3.2574	1.31697	Orta

6. Tablonun sunduğu bulgulara bakarak öğrencilerin sosyal strateji grubunu az tercih ettikleri görülmektedir. Alt stratejiler açısından bakıldığında bir sözcüğün yanlış kullanımında arkadaşları tarafından düzeltilmesinin biraz daha yüksek frekansa sahip tespit edilmektedir. Bunun dışında yer alan eğiticinin yardımına soru sorarak başvurma ya da bir bağlamda örnek kullanımını talep etmenin daha düşük bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

Sözcük öğrenirken katılımcıların en çok başvurdukları strateji üst bilişsel yani sosyal medya kullanımıyken (video, televizyon, şarkı, gazete...); daha sonra kendilerine uygun yöntem bulma,

yazarak ve konuşarak tekrar yapma ve içerikten tahmin etme stratejilerini kullanarak sözcük öğrenimini gerçekleştirmektedirler.

3.2. Cinsiyete Göre Sözcük Öğrenme Stratejilerin Kullanımı

Çalışmada cinsiyet farklılığı strateji kullanımında anlamlı bir farka sahip olup olmadığına değerlendirilmiştir. Bu konuda elde edilen veriler 7. Tabloda dikkate sunulmuştur.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Sözcük Öğrenme Stratejilerin Kullandıkları İle İlgili Mann Whitney-U Test Analiz Sonuçları						
Stratejiler	Cinsiyet	N	Sıra ortalama	Sıra toplamı	U	P
Bellek	Kadın	92	106.08	9759.5	4636.5	.307
	Erkek	110	97.67	10743.5		
Belirleme	Kadın	92	103.92	9561	4837	.589
	Erkek	110	99.47	10942		
Bilişsel	Kadın	92	107.67	9903	4495	.171
	Erkek	110	96.36	10600		
Üst-bilişsel	Kadın	92	100.54	9249.5	4971.5	.830
	Erkek	110	102.30	11253.5		
Sosyal	Kadın	92	99.01	9108.5	4830.5	.578
	Erkek	110	103.59	11394.5		
Genel Ort.	Kadın	92	104.68	9630.5	4767.5	.479
	Erkek	110	98.84	10872.5		
p>0.05*						

7. Tablo değerlendirildiğinde öğrencilerden elde edilen analiz sonuçları $p>0.05$ değerine sahip olduğundan cinsiyet değişkeninin anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bilişsel strateji grubunda yer alan “yazarak ve konuşarak tekrar yapma”, üst bilişsel stratejilerden “şarkı dinleyerek sözcük öğrenme” ile sosyal stratejilerden “yanlış kullanımda arkadaşlardan düzeltme isteme” alt stratejilerin cinsiyet değişkeninde farklılık gösterdiği de görülmektedir. Diğer bir deyişle bu alt stratejileri kadınların erkeklerden daha fazla tercih ettikleri tespit edilmiştir.

3.3. Yaşa Göre Sözcük Öğrenme Stratejilerin Kullanımı

Çalışmada strateji tercihinde yaş değişkeni de değerlendirilmiştir. Bu konuda elde edilen veriler 8. Tabloda dikkate sunulmuştur.

Tablo 8. Sözcük Öğrenme Stratejileri Yaşa Göre Kullanımı							
Stratejiler	Yaş	N	Sıra ortalama	Sd	X ²	P	Fark
Bellek	18-20	59	110.75				
	21-23	64	100.80	2	2.438	.296	-
	24 üzere	79	95.15				
Belirleme	18-20	59	111.08				
	21-23	64	99.35	2	2.366	.306	-
	24 üzere	79	96.08				
Bilişsel	18-20	59	122.88				1-2
	21-23	64	88.58	2	11.784	.003*	1-3
	24 üzere	79	96.00				
Üst-bilişsel	18-20	59	104.58				
	21-23	64	97.33	2	.521	.771	-
	24 üzere	79	102.58				
Sosyal	18-20	59	104.52				
	21-23	64	99.73	2	.233	.890	-
	24 üzere	79	100.68				
Genel Ort.	18-20	59	115.87				
	21-23	64	96.51	2	5.073	.079	-
	24 üzere	79	94.81				

8. Tablo değerlendirildiğinde öğrencilerden belirleme, bellek ve üst bilişsel stratejilerden elde edilen analiz sonuçları $p>0.05$ değerine sahip olduğundan yaş değişkeninin anlamlı bir farka sahip olmadığı görülmektedir. Öte yandan bilişsel stratejiler açısından bakıldığında $p<0.03$ değerini gösterdiğinden bu konuda bir farklılık ortaya konduğu da tespit edilmektedir.

Çalışmada 18-20 yaş arasında yer alan öğrencilerin en fazla strateji kullanan grup olduğu, yaşın ilerlemesiyle birlikte öğrenme stratejilerini kullanım yönünde bir azalma eğiliminin de sergilendiği tespit edilmektedir. Strateji benzerliği söz konusu edildiğinde üst bilişsel ve sosyal stratejilerin benzer bir şekilde kullanıldığı da görülmektedir.

Bilişsel strateji tercihinde yaş farklılıklarının tespit edilmesi ile ilgili analiz sonuçları 9. Tabloda gösterilmiştir.

Stratejileri	Yaş	N	Sıra Ortalama	Sıra toplamı	U	P
Bilişsel	18-20	59	73.19	4318.50	1227.50	.001*
	21-23	64	51.68	3307.50		
	18-20	59	79.69	4701.50	1729.50	.009*
	24 üzere	79	61.89	4889.50		
	21-23	64	69.40	4441.50	2361.50	.498
	24 üzere	79	74.11	5854.50		

9. Tablo değerlendirildiğinde bilişsel strateji tercihinin 18 ile 20 yaş arası gruplarda söz konusu olduğu, diğer gruplarda bilişsel strateji tercihi açısından anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Bilişsel strateji dışında tüm yaş gruplarında benzer bir eğilimin var olduğu tespit edilmiştir.

3.4. Düzeylere Göre Sözcük Öğrenme Stratejileri Kullanımı İle İlgili Bulgular ve Yorum

Çalışmanın amaçları arasında yer alan, dil seviyeleri açısından strateji tercihinde farklılık olup olmadığı konusunda elde edilen verilerin analizi 10. Tabloda dikkate sunulmuştur.

Stratejiler	Düzeyler	N	Sıra ortalama	Sd	X ²	P	Fark
Bellek	A1	30	108.78				
	A2	27	104.65				
	B1	31	106.10	4	1.338	.855	-
	B2	42	95.54				
	C1	72	98.78				
Belirleme	A1	30	110.50				
	A2	27	113.57				
	B1	31	98.97	4	3.025	.554	-
	B2	42	92.44				
	C1	72	99.60				
Bilişsel	A1	30	118.37				
	A2	27	114.48				
	B1	31	100.06	4	6.702	.153	-
	B2	42	86.77				
	C1	72	98.81				

Üst-bilişsel	A1	30	94.47				
	A2	27	108.68				
	B1	31	117.74	4	5.732	.220	-
	B2	42	87.49				
	C1	72	102.94				
Sosyal	A1	30	108.98				
	A2	27	99.43				
	B1	31	103.56	4	1.142	.888	-
	B2	42	94.75				
	C1	72	102.21				
p>0.05*							

10. Tablo değerlendirildiğinde öğrencilerin dil seviyelerine göre strateji tercihleri için ortaya çıkan sonuç $p>0.05$ biçiminde görüldüğünden seviyelerine göre strateji tercihlerinde anlamlı farkın olmadığı tespit edilmiştir. Sıralarına göre elde edilen ortalamalara bakıldığında ise strateji tercihinde en az bulunan grubun B2 olduğu; en çok strateji kullanan seviyenin ise A1 ve A2 grupları olduğu belirlenmiştir.

3.5. Katılımcılar Sözcük Öğrenme Stratejilerin Öğrenimini Zorluk derecesi Olduğunu Düşünüp Düşünmedikleri İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Çalışmada değerlendirilen diğer bir konu da dilin okuma, yazma, konuşma, dil bilgisi, sözcük öğrenimi gibi konulara öğrencilerin bakış açısını ortaya koymaktır. Bu konuda elde edilen veriler ve verilerin analizi 11. Tabloda dikkate sunulmuştur.

Konular	Yanıtlar		Vakaların yüzdesi
	N	%	
Dil bilgisi	100	31.5%	49.5%
Sözcük	41	12.9%	20.3%
Okuma	23	7.3%	11.4%
Dinleme	26	8.2%	12.9%
Yazma	76	24.0%	37.6%
Konuşma	51	16.1%	25.2%
Toplam	317	100.0%	156.9%

Afgan öğrencilerin sözcük öğreniminin zorluk derecesini belirlemek için çoklu cevap istatistiksel analizi kullanılmıştır. Buna göre elde edilen veriler değerlendirildiğine 11. Tabloda gösterilen konu başlıklarından en fazla dil bilgisinin öğreniminin zorlayıcı olduğu belirgin bir

biçimde görülmektedir. Bunu ise sırasıyla yazma becerisinin edinimi ve konuşma becerisi takip etmektedir. Sözcük öğreniminin ise sıralama açısından 4. sırada yer alan bir zorluk seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Sözcük öğrenimi ile karşılaştırıldığında dinleme ve okuma becerisi öğrencilere daha kolay gelen bir konu olarak görülmektedir.

Öğrencilerin dil seviyelerine göre konuların zorluk düzeylerini tespit etmek için yapılan istatistiksel analiz sonucunda ise temel düzeyi (A1) ve ileri düzeydeki (C1) öğrenciler sözcük öğrenimini zor bir konu olarak değerlendirmektedirler. Temel düzeyindeki öğrenciler yeni bir dili öğrenmeleri ve ileri düzeydeki öğrenciler ise sözcükleri farklı bağlam ve içerikte kullanmaları gerektiği için sözcük öğrenme stratejilerine ihtiyaç olarak değerlendirilebilir.

3.6. Etnik Kökene Göre Sözcük Öğrenme Stratejilerin Kullanımı İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Çalışmanın amaçları arasında yer alan sözcük öğrenim strateji tercihinin etnik kökene göre farklılık gösterip göstermediği ile ilgili elde edilen veriler ve verilerin analizi 12. Tabloda dikkate sunulmuştur.

Stratejiler	Etnisite	N	Sıra ortalama	Sd	X ²	P	Fark
Bellek	Peştun	32	89.31				1-2
	Tacik	62	112.04				1-5
	Özbek	34	86.19				2-3
	Türkmen	41	97.83	5	16.883	.005*	2-6
	Hazara	24	132.94				5-1
	Diğer	9	69.94				5-3 5-4 5-6
	Peştun	32	110.17				1-3
Belirleme	Tacik	62	105.96				2-3
	Özbek	34	76.54				3-5
	Türkmen	41	97.74	5	9.273	.099	3-6
	Hazara	24	115.38				
	Diğer	9	114.33				
	Peştun	32	110.00				1-3

Bilişsel	Tacik	62	111.79				1-4
	Özbek	34	74.25				2-3
	Türkmen	41	91.27	5	13.011	.023*	3-5
	Hazara	24	115.40				6-3
	Diğer	9	112.89				
	Peştun	32	103.28				1-3
Üstbişsel	Tacik	62	119.48				1-4
	Özbek	34	80.26				2-3
	Türkmen	41	92.63	5	11.560	.041*	2-4
	Hazara	24	100.65				3-5
	Diğer	9	94.22				5-3
	Peştun	32	107.78				
Sosyal	Tacik	62	97.12				
	Özbek	34	87.68	5	6.994	.221	-
	Türkmen	41	101.02				
	Hazara	24	126.23				
	Diğer	9	97.78				
Genel	Peştun	32	104.00				1-3
	Tacik	62	111.04				1-4
	Özbek	34	72.78				1-6
	Türkmen	41	93.23	5	16.322	.006*	2-3
	Hazara	24	129.58				3-5
	Diğer	9	98.17				5-2 6-5
P<0.05*							

12. Tablo değerlendirildiğinde etnik kökenlerin strateji tercihinde sosyal strateji ile belirleme stratejileri yönünden anlamlı farklılık göstermediği buna karşın bilişsel, üst bilişsel ve bellek stratejileri açısından bakıldığında ise anlamlı farklılık ortaya konduğu görülmektedir.

4. Sonuç

Yabancı dil öğrenenlerin dili kolaylıkla kavramalarını sağlayan önemli bir faktör stratejilerin farkındalığı oluşturmalarıdır. Öğrenci, stratejileri öğrenip kendi yöntemleriyle öğrenim gerçekleştirirse dili daha etkili bir biçimde kullanır. Çalışmada elde edilen verilerin analizi sonucunda aşağıdaki sonuç ve önerilere ulaşılmıştır:

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Afgan öğrenciler en fazla üst bilişsel stratejileri tercih ederken, sosyal stratejiler ile belirleme stratejilerini ez az derecede tercih ettikleri tespit edilmiştir. Üst bilişsel stratejiler içinde yer alan alt stratejilerden de film ve video izlerken kullanılan Türkçe sözcüklere daha fazla dikkat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada cinsiyet değişkeni yönünden kadın ve erkekler arasında sözcük öğrenim stratejileri değerlendirildiğinde sıra ortalamasında kadınların erkeklere göre daha fazla strateji kullandığını gösterse de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Çalışmada yaş değişkeni yönünden bilişsel strateji kullanımında anlamlı bir farklılık tespit edilmekle beraber belirleme, bellek, üst bilişsel ve sosyal stratejilerinin kullanımında bir farklılık görülmemiş, yaşın ilerlemesine koşut olarak strateji tercihinin azaldığı belirlenmiştir.

Dil seviyeleri ile strateji kullanımı arasında istatistiksel ilişki açısından yapılan değerlendirmede sıralama yönünden belirleme, bellek, üst bilişsel ve sosyal stratejileri B2 seviyesindeki öğrencilerin daha az tercih ettiği görülmekle birlikte anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Çalışmada zorluk derecesi yönünden düzeylere göre sözcük öğrenimini zor bir konu olarak görüp görmedikleri incelendiğinde, dinleme ve okuma becerileri en kolay konu olarak ifade edilmiş, sözcük öğrenme ise dil bilgisi, konuşma ve yazma becerilerinden sonra zorluk derecesinde değerlendirilmiştir.

Etnik köken ile strateji kullanımı arasındaki ilişki yönünden elde edilen istatistiksel veriler değerlendirildiğinde Hazara etnisitesinin diğerlerine göre bütün stratejileri kullandığı görülmüş, Özbeklerin bilişsel stratejileri daha az tercih ettikleri belirlenmiştir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilere strateji konusunda yardımcı olmak için eğiticilerin bu konuya da odaklanmasında fayda görülmektedir, zira sözcük öğretimi diğer becerilere göre görece ihmal edilmiş bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlama, dinleme ve konuşma becerisi öğrencinin söz varlığı ile doğrudan ilgili olduğundan öğrenciler bu konuda yönlendirilmeli, her bir stratejinin birbirini destekler nitelikte olduğu unutulmamalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Apaydın, D. (2007). *Türkçenin yabancı dil öğretiminde sözcük öğrenimi üzerine bir yöntem denemesi* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=2cAT2T1bPqW67dki0JVF8A&no=_qPUmnVNIuKoHV4REhcfhw
- Bozali, S. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde/öğreniminde kelime kazanımına ilişkin oyun içerikli materyal geliştirme örneği: B1 düzeyi* (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim adresi: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/8850>.

- Erol, H. (2014). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel seviyede kelime öğretimi* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=0kCZymGnUuZTzTQ5y2Bv0Q&no=Wavc2xfx3G2MYcYPM-66gA>
- Folse, K. (2004). *Vocabulary myths: Applying second language research to classroom teaching*. Ann Arbor: Michigan Press.
- Hasekioğlu, I. (2009). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük bilgisi öğretimi Yeni Hitit yabancılar için Türkçe 1 serisinde sözcük öğretiminin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=glc7piTAlcdaNujP9ZpQlw&no=EE7NtWxoOH_z5P-ODY-Wrg
- Hatch, E., & Brown, C. (1995). *Vocabulary, semantics and language education*. Cambridge: Cambridge University Press.
- İnce, H. (2006). *Türkçede kelime öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=0f-PDRA7_M8Hz83zuHkLiA&no=yZPx-B5P757jVRGdmT1kHA
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Kocaman, O. & Cumaoglu, G. (2014). Yabancı dilde kelime öğrenme stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 293-303.
- Macaro, E. (2003). *Teaching and learning a second language*. New York: Continuum.
- Nation, I. (2000). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, R. (1990). *Language learning strategies what every teacher should know*. Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- Özdemir, B. (2017). *Sözcük öğretimi ve kalıp sözlerin öğretimi*. H. Develi, C. Yıldız, M. Balci, İ. Gültekin, D. Melanlıoğlu içinde. Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı (Cilt 1). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Pinker, S. (1995). *The language instinct the new science of language and mind*. New York: Penguin Books.
- Rubin, J. (1987). *Learner strategies: Theoretical assumptions learner strategies: Theoretical assumptions, research history and typology*. (A. W. Rubin, Ed.) Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Saydam, M. (2018). *Kelime öğretimi stratejileri açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitapları üzerine bir inceleme* (Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/1/11790/9582.pdf?sequence=1>
- Schmitt, N. (1997). Vocabulary learning strategies. In N. Schmitt, & M. McCarthy, *Vocabulary. Description, acquisition and pedagogy* (pp. 199-227). Cambridge: Cambridge University Press.
- Serçe, H. (2015). *Dil öğrenme stratejileri*. Ankara: Pegem Akademisi.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Syed, S. (2014). *Determination of vocabulary learning strategies of students of Turkish as a foreign language at Jamia Milia Islamia University* (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=rnldtXrzb0wpIEw0WUFpQ&no=oJ4cCBswcIUbbsUpUE_OAA
- Takač, V. P. (2002). Vocabulary learning strategies used by university students. In: Petrović, E. (ed.) The First Twenty-five Years of English Studies in Osijek. Sv. J. J. Strossmayera, Osijek. *Faculty of Education Faculty of Education*, 149-160.

- Tanın, R. (2004). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük bilgisi ve öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/40112.pdf>
- Ungan, S. (2013). *Dil ve dünya dilleri*. M. Durmuş, & A. Okur içinde. Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Wilkins, D. A. (1972). *Linguistics in language teaching*. Lonon: Edward Arnold.
- Yığın , M. (2013). *Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde öğrencilerin kullandıkları kelime öğrenme stratejileri* (Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=AGldq-lWpImcyxwj33yHIg&no=9LmnHEVtf8auf66UMDIyAw>

Dilbilim Tarihinde Unutulmuş Bir Kaynak: Husserl'in *Mantıksal Araştırmaları**

A Forgotten Source in the History of Linguistics: Husserl's *Logical Investigations*

Simone AURORA**^{ID}, Çeviren: Tuba YILMAZ***^{ID}

*Üç dilden müteşekkil bu çalışmanın Fransızca ve İngilizce kısımlarını biz tercüme ettik. Almanca çevirimizi kontrol eden Viyana Üniversitesi'nden Rukiye Sancar'a ve müellif Simone AURORA'ya teşekkür ederiz. Metnin orijinali için bk. Bulletin d'analyse phénoménologique XI 5, 2015 ISSN 1782-2041 <http://popups.ulg.ac.be/1782-2041/>

** (Öğretim Üyesi), Padua Üniversitesi, Felsefe, Sosyoloji, Eğitim ve Uygulamalı Psikoloji Bölümü, Padova, İtalya

*** (Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

ORCID: T.Y. 0000-0003-1110-2574

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Tuba YILMAZ,
İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye
E-posta: tuba.yilmaz@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 06.03.2021

Kabul/Accepted: 16.12.2021

Atıf/Citation: Aurora, S. (2021) Dilbilim tarihinde unutulmuş bir kaynak: Husserl'in mantıksal araştırmaları (T. Yılmaz, Çev.). *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 37, 105-117. <https://doi.org/10.26650/jol.2021.892241>

Öz

Görünüşe göre, Edmund Husserl'in (1859-1938) yazılarının dilbilimsel araştırma üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı gibi Alman filozofun dille ilgili yazdıklarının da dilbilim tarihinde yer almaya değmez olduğu görülür. Makalenin amacı, Husserl'in ilk başyapıtının- *Mantıksal Araştırmalar / The Logical Investigations* -dilbilim tarihi içerisindeki hem konumunu hem de rolünü yeniden değerlendirerek bu görüşü tam olarak karşılaştırmaktır. Bu amaçla ağırlıklı olarak üçüncü (*bütün ve parça teorisi*) ve dördüncü (*bağımsız ve bağımsız olmayan anlamlar arasındaki ayırım*) bölümler üzerinde durulacaktır. *Araştırmalar*, Husserl'in mereolojisine ve genel saf dilbilgisi fikrine özel önem verir. Çalışma, üçüncü ve dördüncü bölümlerde *Mantıksal Araştırmaları (The Logical Investigations)* geç on dokuzuncu yüzyıl ve erken yirminci yüzyılın genel şartları içinde konumlandırmaya çalışır ve dahası yirminci yüzyılın en önemli dilbilimi "ekoller"inden birinin, yani yapısasal dilbilimin, doğuşu ve gelişiminde *Mantıksal Araştırmaların* tarihsel ve teorik önemini göstermeyi amaçlar.

Anahtar kelimeler: Edmund Husserl, Mantıksal Araştırmalar, Dilbilim Tarihi

ABSTRACT

In appearance, Husserl's (1859-1938) writings seem not to have had any influence on linguistic research, nor does what the German philosopher wrote about language seem to be worth a place in the history of linguistics. The purpose of the paper is exactly to contrast this view, by reassessing both the position and the role of Husserl's early masterpiece — *the Logical Investigations* — within the history of linguistics. To this end, I will focus mainly on the third (*On the theory of wholes and parts*) and fourth (*The distinction between independent and non-independent meanings*). *Investigations*, paying special attention to Husserl's mereology and to the idea of a general pure grammar. The paper tries to situate the third and fourth *Logical Investigation* within the general context of late nineteenth-century and early twentiethcentury linguistics and furthermore attempts to show the historical and theoretical importance of the *Logical Investigations* for the birth and the development of one of the most important linguistic "schools" of the twentieth century, namely structural linguistics.

Keywords: Edmund Husserl, Logical Investigations, History of Linguistics

1. Husserl ve Dilbilim Tarihi

Dilbilim tarihi üzerine yapılan çalışmaların çoğunda, tarihsel karşılaştırmalı dilbilimiyle karakterize edilen on dokuzuncu yüzyılı, teorik veya genel dilbilimleriyle işaretlenmiş yirminci yüzyıla dönüşümün bir basamağı olarak okumak olağandır. Tarihsel karşılaştırmalı dilbilimlerinde ilk tanım, dilin bilimsel çalışması ile ilgilenen *dilbilim bölümünün* ana hedef olarak belirli dillerde gözlenen zamanla dilin değişimini, değişikliklerin açıklamasını yapmaktır. Ayrıca bu bölüm, dil öncesi tarihin yeniden inşasını, dillerin dil aileleriyle sözde ilişkilerine göre gruplandırılmasını, dil değişimi ile ilgili genel teorilerin gelişimini, kelimelerin tarihinin incelenmesi ve dilsel değişim fenomenini daha iyi anlayabilmek amacıyla konuşma topluluklarını gösterir (Bk. Campbell: 1999: 4-6). Genel veya teorik dilbilim, bir taraftan, çoğunlukla “tüm dillerin çalışılması için genel ilkeler ve insan dilinin bir fenomen olarak özelliklerini belirlemek” (Crystal: 2008: 284) ile ilgilenmektedir. Bu nedenle, insanlığın tüm dillerinde ortak olan dil genelcelerinin (linguistic universals) araştırılmasını içerir.

Her ne kadar söz konusu periyodikleştirme oldukça kaba bir sadeleştirmeyi temsil etse de teorik ve genel yaklaşımlar gerçekte on dokuzuncu yüzyıl dilbiliminde, en bariz şekilde Wilhelm von Humboldt'ın araştırmasında ve son yüzyılda da tarihî dilbilim çalışmalarında izlenebilir olduğundan sürekli gelişmektedir- yine de tartışılmaz bir tarihsel gerçeğe dayanmaktadır: Gerçekten de tarihsel dilbilim, on dokuzuncu yüzyılın başında Bopp, Rask ve Grimm gibi bilginlerle ortaya çıkmaktadır. Bu bilginler, yüzyılın sonunda teknik ve ilkelerini, Alman dilbilimci Hermann Paul'ün ve yeni dilbilimcilerin¹ (neo-grammarian) okulunun çalışmaları ile kesin olarak tanımlamaktadır. Husserl tarafından dördüncü *Araştırma*'da bahsedilen Paul, öne çıkan bir yorumlayıcı olarak kabul edilebilir. Öte yandan, John Lyons'ın *Teorik Dilbilime Giriş*'inde (*Introduction to Theoretical Linguistics*) not ettiği gibi “[...] on sekizinci yüzyılın sonuna geldiğinde, *a priori* ve sözde “mantıksal” açıklamalar ve tarihsel akıl yürütme tercihi genel bir memnuniyetsizlik geliştirmişti” (Lyons: 1995: 23). Gerçek şu ki teorik yaklaşımlar mevcut olmasına rağmen, on dokuzuncu yüzyılda aslında daha seyrekti. Zaten sistematik sonuçlar elde etmek, bir dizi ortak teknikler geliştirmek, yirminci yüzyılın başlarına kadar, daha doğrusu, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün bilimsel çalışmalarının ve başyapıtı olarak kabul edilen metnin yayımlanmasına kadar, yani 1916'dan kalma ve önemli bir biçimde “Saussurean break”² olarak adlandırılmasına yol açan *Genel Dilbilim Dersleri*'nin (*Course de linguistique générale*) yayımlanmasına kadar mümkün değildi.

“Saussurean break” olarak tanımlanan yeni yönelimde önemli olan dile sistematik bir yaklaşımın getirilmesidir. Nitekim -yirminci yüzyılın en etkili dilbilimcilerinden biri olan-

1 August Leskien (1840–1916), Karl Brugmann (1849–1919) ve Hermann Osthoff (1847–1909). Yeni dilbilimcilerin doktrinleri hakkında bk. Olga Amsterdamska, (1987) *The Neogrammarian Doctrine*, *Sociology of the Sciences Monographs*, vol 6. Springer, Dordrecht (çn).

2 Bilindiği gibi *Genel Dilbilim Dersleri* (*Course de linguistique générale*) aslında ölümünden sonra yayımlandı. Çalışma, 1907-1911 yılları arasında Cenevre Üniversitesi'nde Saussure tarafından düzenlenen derslerde öğrencilerinden C. Bally ve A. Sechehaye tarafından tutulan notların yürütülen bir transkripsiyon ve yeniden düzenlenmesinden oluşuyor.

Émile Benveniste'in yazdığı gibi “bu düşüncede, doktrininin yenilikçiliği, dilin bir sistem oluşturduğunun anlaşılması ve gelişmesi, uzun zaman alması gereken sonuçları açısından zengindir” (Benveniste: 1962: 32). Aslında Saussure tarafından ifade edildiği gibi “dil, tüm terimlerin birbirine bağlı olduğu ve birinin yalnızca bir değerinin eşzamanlı varlığından kaynaklandığı bir sistemdir” (Saussure: 1995: 159). Saussure, “Dil” (*La langue*) kitabının ilk bölümünün üçüncü kısmında yine dil için; “tüm tarafların eş zamanlı dayanışmalarında dikkate alınması ve düşünülmesi gereken bir sistemdir” (Saussure: 1995: 124) der. Bu görüşe göre dilbimi (linguistics), birbirine bağımlı elemanların sistemi olarak anlaşılmalı dil bilimi (science of language) olarak tanımlanmalıdır ve Saussure’ün sözleriyle ifade edilirse; “tüm dillerde daimî ve evrensel bir şekilde etkili olan güçleri araştırmak ve tarihin kendine mahsus tüm belirli fenomenlerini dayandırabileceğimiz genel kanunları ortaya koymak” (Saussure: 1995: 20) şekliyle dilin amacı ilk konumda olmalıdır. Bu yüzden Saussure, 1916’da kaleme aldığı başyapıtında “yapı” (structure) kelimesini çok nadir kullanılır ve bu asla teknik anlamda değildir. Onun dilbilim teorisinin, yirminci yüzyılda dile ve daha belirgin olarak yapısal dilbilime teorik yaklaşımların önünü açtığı söylenebilir. Aslında yapısal dilbilimde -yapısal dilbilimin önde gelen sözcülerinden birisi olan Roman Jakobson, 1958’de yazdığı bir makalede belirttiği gibi- “biri ya da birileri dilin gramer ve fonolojik *sistemi*, yapısının kuralları, parçalarının birbirine bağımlılığı ve parçalarının tümü hakkında konuşur” (Jakobson: 1962: 525). Émile Benveniste bu fikri şöyle özetler:

“Bu, bir sistem olarak dilin yapısını analiz etme meselesidir. Birbirini koşullandıran birimlerden oluşan her sistem, bu birimlerin iç düzenlemeleriyle yapılarını oluşturan bir düzenlemeyle diğer sistemlerden ayırt edilir. Bazı kombinasyonlar sık görülür, diğerleri daha nadirdir, diğerleri nihayet teorik olarak mümkün değildir. Bir dil düşünün, (veya bir dilin, fonetiklerini, morfolojisini vb. her bir parçasını) onu algılanacak ve tarif edilecek bir yapı tarafından organize edilen bir sistem olarak kabul etmek “yapısalcı” bakış açısını benimsemektir” (Benveniste: 1962: 36).

Bilindiği gibi Husserl, Jakobson’ın parçalar ve bütün arasındaki ilişkilerin resmi bir çalışması olarak tanımlandığı üçüncü *Mantıksal Araştırmalarda*, resmi bir mereolojiyi geliştiren ilk kişidir. Onun için Kit Fine gibi önde gelen çağdaş bir filozof bile şunu yazmıştır: “Husserl’in üçüncü *Mantıksal Araştırması* belki de felsefi literatürde bulunan parça kavramına ilişkin en önemli incelemedir” (Fine: 1995: 463). Dahası, dördüncü *Mantıksal Araştırma*’da Husserl, üçüncü *Araştırma*’da elde edilen sonuçları anlam ve dil alanına uygular ve Benveniste tarafından atıfta bulunulan türde ifadeler, dolayısıyla göreceğimiz gibi, anlamlar, arasındaki olası kombinasyonları düzenleyen bir dizi resmî kanunu tarif etmeyi amaçlar. Dahası, Husserl dilbilim tarihine -örneğin Berlin Üniversitesi’nde neogrammarian okulunun birçok temsilcisinin hocası olan Heymann Steinthal gibi- çağdaş dilbilimcilere açıkça atıfta bulunur.

*Mantıksal Araştırmaları*nı yazdığı yıllarda dilbilimsel çalışmalara egemen olan bilimsel çevre göz önüne alındığında -yani 1894 ve 1901 yılları arasında- Husserl’in dil hakkındaki tutumu ne beklenen ne de sıradandır. O, dil çalışmalarına alışılmış, geleneksel, tarihsel ve karşılaştırmalı

yaklaşımları keskin bir şekilde eleştirir³. Bu yaklaşımların yerini artık, konumunu Husserl'in sözlerini kullanarak bir canlanma ve gelişme yani “eski ve hatta bir apriori dilbilgisi fikri” (Husserl: 1984: 49) alır. Dördüncü *Araştırma*'nın son sayfasında açıkça belirttiği gibi, Antoine Arnauld ve Claude Lancelot tarafından on yedinci yüzyılın ikinci yarısında geliştirilen ve *Port-Royal Grammar (Grammaire de Port-Royal)* olarak bilinen *Genel ve makul dilbilgisi* 'ne (*Grammaire générale et raisonnée*)⁴ yapılan göndermede Port-Royal Gramer'in genel olduğu söylenebilir, fazla ayrıntıya girmeden, belirli dillerle ilgili değildir, aksine, genel olarak insan dilinin evrensel özelliklerini keşfetmeyi amaçlar ve dilin işleyişini aklın işleyişine, yani mantığa bağladığı sürece akıl yürütür (Bk. Lakoff: 1976: 349).⁵

Dahası, Husserl'in dördüncü *Mantıksal Araştırma*'dan alınan alıntıyla gösterildiği gibi, zamanının dilbilimsel çalışmalarına karşı tutumu sadece olağandışı değil, aynı zamanda tamamen muttallıdır:

Bilim çağımızda, her alanda olduğu gibi, gramer konularında da genel ampirik araştırmaların yapılmamasına özen gösterilmiştir. Bu durum, çağımızdaki anlamın neredeyse kötüleşmekle tehdit ettiği bir deney öncesi (apriori) ile farklıdır, öyle ki tüm temel anlayışlar onlara (araştırmalara) dönebilir (Husserl: 1984: 346).

2. Mereoloji

Husserl'in *a priori* veya saf dilbilgisi fikri, hem *Grammaire générale et raisonnée*'nin genel anlayışının bir dirilişi hem de yirminci yüzyıl yapısal dilbilim beklentisi olarak görülebilen üçüncü *Araştırma*'da geliştirdiği mereolojiye dayanmaktadır. Mereolojik çerçeveyi ontolojik bağlılıkla birleştiren Husserl -Barry ve David Smith'in ortaya koyduğu gibi, “herhangi tuhaf bir bilgi materyalinden bağımsız” (Smith: 1995: 29) olarak- yani kavramları resmi bir ontolojinin ana hatlarını sunan bir çalışma şeklinde düşünmek mümkün olduğundan kavramları ontolojik bir taahhülle birleştirir. Bu ontolojik bağlılık göz önüne alındığında, Husserl tarafından önerilen mereoloji; parçalar ve bütünlükler arasındaki analiz edilen ilişkiler, nesnelere ve bir dizi nesne arasındaki ilişkiler olarak düşünülmelidir; burada, “nesne” terimi, Husserl'in erken dönemine göre, en basit anlamda, çelişkili olmayan bir temsili gösterdiği gibi anlaşılmalıdır. Bu nedenle, bir şişe (a bottle), bir duygu (a feeling), bir ses (a sound) veya bir melek (an angel) nesnelere

3 Dördüncü *Araştırma*'da Steintal'in genel dilbilgisi ile açık bir zıtlık ve dil çalışmasına dair mantıksal her yaklaşımı reddetmekten kaynaklanan konumuna referansla Husserl: “Karşı tarafta olan Steintal'in nesnelere itirazları da bizim ayrımlarımızla o kadar net bir şekilde çözülmüş görünüyor ki detaylı eleştiriye bundan dolayı son verilebilir” (Husserl: 1984: 351).

4 *Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal* ya da *Grammaire générale de Port-Royal* isimleri ile anılan *Port-Royal Grammar*, dil felsefesinde öncü bir çalışmadır. 1660 yılında Antoine Arnauld ve Claude Lancelot tarafından yayımlanan kitap, Fransızca genel gramer ve konuşma sanatının temellerini açık ve doğal bir şekilde izah eder. René Descartes'in *Regulae ad directionem ingenii (Aklın Yönetimi İçin Kurallar, 1628)* kitabından esinlenilmiştir (çn).

5 “İlk olarak Lancelot ve Arnauld, dilin temelde mantıklı olduğunu varsayarlar. İnsan mantıklı bir hayvandır ve onun dili de bu mantıksal doğasını örneklemelidir. İnsanın doğası tüm insanlar için ortak olduğundan, tüm diller bu mantıksal temeli paylaşmalıdır. Bu yüzden genel “*générale*” olan bir dilbilgisi, otomatik olarak makul “*raisonnée*” olmalıdır; bu kitabı sıradan karşılaştırmalı dilbilgisinden ayıran şey bu varsayımdır.”

olarak tanımlanabilirken çelişkili olduğu için, örneğin bir “kare yuvarlak” “a square round” veya “ahşap demir” “a wooden iron” doğru ifadeler olamaz.

Husserl’in biçimsel ontolojisi de diyebileceğimiz ilk aksiyomu şöyle diyor: “Her öge/nesne gerçek veya olası bir parçadır, yani onu içeren gerçek veya olası bütünlüleri vardır” (Husserl: 1984: 229). Bu, her nesnenin her zaman ve zorunlu olarak bir bütünlüğün parçası olduğu anlamına gelir. Başka bir deyişle, bir nesnenin kesinlikle ve tamamen kendi kendine yeterli olması imkânsızdır, çünkü her zaman onu içeren veya içerebilecek bir bütün, gerçeklik veya olasılık vardır. Her nesne zorunlu olarak bir parçadır, daha sonra her zaman onu diğer nesnelere bağlayan bir ilişkiler ağına dâhil edilir. Bu nedenle, bu anlamda, Husserl’in ifadesini kullanarak tüm nesnelere bağımsız olmadığı söylenmelidir. Yine de hangi nesnelere veya parçaların bunun yerine nispeten bağımlı veya nispeten bağımsız olmadığı söylenebileceği başka bir anlam vardır. Husserl şöyle yazar:

X içeriğinde ve *x* göreceli bir içerik olarak bir *β* içeriğinden bağımsız veya *β*’nin aracılığı ve bazı genel epitomenin içeriğinin kendi bütün parçalarının hepsi [...] tamamen bir yasadan oluşursa buna göre; sadece *x* cinsinin bir içeriği, yalnızca *β* tarafından belirlenen saf içerik türünün toplam epitomundan başka içeriklerde bulunabilir veya bunlarla bağlantılı olabilir. Böyle bir yasanın yokluğunda *x*’i *β*’dan nispeten bağımsız olarak adlandırıyoruz (Husserl: 1984: 264).

Böylece, “A” nesnesi gerekli çıkarımlar yoluyla “B” nesnesiyle bağlanırsa bu, “A”nın “B”ye doğru nispeten bağımsız olmadığı anlamına gelir. “A” ile “B” arasındaki bağlantı keyfi bağlı ya da kazara doğal halindeyse, “A”nın “B”ye göre nispeten bağımsız olduğu söylenebilir. Buna dayanarak Husserl, daha sonra üçüncü *Araştırma*’da, gerekli imâlarla temsil edilen ilişkinin türüne dair bir dizi yasa formüle eder. Örneğin, “A”, “B”, “C” unsurlarından oluşan bir bütün “G” varlığının, mutlaka “A”, “B” ve “C” unsurlarının varlığını ifade eder.

Husserl, iki nesne arasındaki gerekli çıkarım ilişkisini “temellendirim” olarak adlandırır. Dolayısıyla bu nedenle, “A” “B” de *kurulursa* “A” nesnesinin “B”ye göre nispeten bağımsız olmadığını, aksine, “B” de “A” *kurulmamışsa* nispeten bağımsız olduğunu söyleyebiliriz. Husserl’in bahsettiği zorunluluk türü, yazdığı gibi değil, “öznel bir zorunluluk, diğer bir ifadeyle, kendinizi farklı hâyâl edememektir. Bu, nesnel olarak farklı olamamak için ideal zorunluluğun yetersizliğidir” (Husserl: 1984: 242-3). Bağımsızlık ve bağımsızlık dışı ilişkilerde ortaya çıkan bir zorunluluk türü, yalnızca psikolojik değil, ontolojik bir zorunluluktur.⁶ Husserl’e göre, bağımsızlık ilişkisinde, bir şeyin başka türlü varlığını engelleyen şey;

Şimdi ve sadece burada değil, genel olarak kamuoyunda olduğunu söyleyen yasadır. Burada dikkat edilmelidir ki “bağımlı” zamanları tartışmamızda bahsedilen zorunluluk gibi, olgusal varlıklara dayanan ideal veya a priori zorunluluk anlamına geldiği belirtilmelidir. Bu nedenle yasallık, bir hukukî niteliğin, yani ampirik olmayan, kesinlikle evrensel bir yasallığın anlamıyla ilişkilendirilir (Husserl: 1984: 243).

6 “Bağımsız olmayan parçaların diğer parçalarla desteklenmesinin gerekliliği, şeylerin doğasından ve parçaların kendinde bir zorunluluktan kaynaklanır” (Drummond: 2003: 60). Ayrıca (bk. Sokolowski: 1977: 96): “Bu farklı kısımları karıştırmanın gerekliliği, benim veya kültürümdeki herhangi bir psikolojik eğilimden kaynaklanmıyor, ama bir parça da olsa onda temellendirilir [...] Her bölüm, ne olduğuna göre, kendi içinde sahip olması gereken takviyelerin gerekli ilerlemesini belirleyen bir kural içerir [...]”

Bu analizlere dayanarak Husserl, daha sonra “dâhiller” (Inbegriffen) ve “bütünlükler” (Ganzen) olmak üzere iki tür belirlenen nesne (nesne seti) ortaya koyar. Dâhiller yanlışlıkla bir arada duran, yani bir dayanak (temellendirim) ilişkisi imâ etmeyen nesne kümeleridir. Husserl tarafından bütünlükler şöyle anlaşılır:

Bir içeriğin özü, bir bütünü kanıtlanma aracılığıyla ve devamındaki içeriklerin ardışıklığının desteği olmaksızın nasıl yayılır? Biz, böyle bir özün içeriğini parça diye adlandırıyoruz. Bunu kanıtlanmanın tekdüzeliklerinden arınmak için onunla olan her içeriğin, doğrudan ya da dolaylı olarak hepsiyle ilişkili olduğu söylenebilir (Husserl: 1984: 282).

Üçüncü *Araştırma*'da Husserl tarafından önerilen “bütün” (*Ganzen*) kavramının, yapısalıcı “yapı” (*structure*) kavramı ile mükemmel şekilde karşılaştırılabilir olduğuna inanıyorum. Ne de olsa, Göran Sonesson'ın “Yapısalcılık” hakkındaki son makalesinde belirttiği gibi, “yapı daha eksiksiz bir mereolojik çerçevede, yani parça bilimi bütünsel ilişkisiyle ilk önce Twardowski ve Husserl tarafından tanımlanır” (Sonesson: 2004:84). Dahası, sadece yapı kavramıyla aynı şekilde, bir bütün sadece bileşenlerinin toplamı değildir. Birisi, örneğin bir masa gibi karmaşık bir nesneyi algıladığında, bileşenlerinin toplamını basitçe algılamaktan ziyade masayı bir bütün olarak algılar. Bir yapı olarak öncelikle bir dizi unsurdan ve birbirine bağlı ilişkilerden oluşan bu homojen düzenleme, daha sonra örneğin, masanın bacaklarının yüzeyine göre “altta olma” gibi farklı parçalara ayrılabilen bir duruma dönüşür.

3. Saf Gramer

Dördüncü *Araştırma*'da Husserl, teorik çerçeveyi çok özel bir nesne alanına, yani *Mantıksal Araştırmalar* terminolojisinde, anlam taşıyan dilsel işaretlere, yani bir nesne sınıfına referans olan ifadelere uygular.⁷ Her tür nesne gibi ifadeler de bağımsızdır- ve bu durumda bağımsız bir anlam taşırlar- veya bağımsız değildirler- ve bu durumda bağımsız olmayan bir anlam taşırlar. Dördüncü *Araştırma*'da Husserl, öncelikle ifadeler arasındaki olası ilişkilerle ilgilenir ve bu yüzden anlamlar arasında, dikkatini özellikle ifade kümelerine, örneğin “halkının sevgisini kazanan bir kral”- “a king who wins the love of his subjects” cümlesi gibi karmaşık ifadelerde ne dediğine odaklanır. Husserl daha sonra filozof ve dilbilimci Anton Marty tarafından önerilen terminolojiyi izleyerek bağlayıcı ifadeleri ayırt eder. Örnek olarak verilen “a king who wins the love of his subjects” cümledeki kategorik ifadeyi “a”, “king”, “the”, “of”, “his” ve bu durumda “king”, “wins”, “love”, “subjects” gibi ayırıştırır.

Husserl'e göre bağlayıcı terim (syncategoremata) “diğer konuşma bileşenleri ile birlikte tam anlam taşıyan işaretler” (Husserl: 1984: 311), categorematic⁸ olarak “anamlı veya tam ifadelerdir” (Husserl: 1984: 312). Aslında, “who” bağlayıcı ifadesinin, içinde meydana geldiği karmaşık ifadenin dışında bir anlamı yoktur; “king” kategorik ifadesi, içinde meydana

7 İlk *Mantıksal Araştırmalarda* Husserl: “İfade kavramı bir anlam taşımaya içerir. Onu tam olarak diğer işaretlerden ayıran şey budur [...] Anlamsız bir ifadeyi dile getirmek aslında konuşmamaktır, anlamsızlıkta adeta hiçbir ifade yoktur [...] Nesne ile ilişki anlamda kurulur. Yani anlam içeren bir ifade kullanmak ve açıkça nesneye atıfta bulunmak (nesneyi sunmak) önemlidir” (Husserl: 1984: 59).

8 Mantıksal önermede hem özne hem de yüklem olarak tek başına kullanılabilen anlamına gelir (çn).

geldiği -daha geniş ifadeden izole edilmiş olsa bile- anlamını korur. Dolayısıyla, bağlayıcı (syncategoremata) ifadelerin taşıdığı anlamlar her zaman bağımsız değildir, categorematic ifadelerle dile getirilen anlamlar ise her zaman bağımsızdır. Üçüncü *Araştırma*'da Husserl tarafından ortaya konulan terminolojiyi takip ederek bağımsız olmayan anlamların her zaman başka anlamlarda kurulduğunu (destekleyici), yani onların da anlamlı olmaları için mutlaka başka anlamlar imâ ettikleri sonucuna ulaşılır. Gerçekten de parçalanmış sözcüklerden “king” ifadesinin kendisi için tam bir anlamı olduğu söylenebilse de “who” ifadesinin örneğin “the king, who...” cümlesinde olduğu gibi başka ifadelerle bağlantılı olmadıkça hiçbir anlamı yoktur.

“Bağımlı bir anlamın her durumunda [için]” Husserl şöyle yazar “[...] dil, takviye ihtiyacını [karşılıklı için] yeni anlamlarla yani sınıflandırılması gereken bağlantı türlerini ve biçimlerini düzenleyen belirli, [yazarın birazdan örnek vereceği] kendine has kurallara sahiptir” (Husserl: 1984: 325). Dil içindeki ifadelerin olası kombinasyonları ile ilgili bu temel yasaların incelenmesi ve tanımlanması, Husserl’in “saf dilbilgisi” olarak adlandırdığı şeyin kaygısıdır. Gerçekten de Husserl’e göre, “anlam alanında, anlamların önemli bir özü korunurken yeni anlamlara dönüştürülmesi gereken *a priori* yasalar vardır” (Husserl: 1984: 332). Örneğin, “ağaç yeşildir”- “the tree is green” karmaşık ifadesini ele alalım. Tabii ki bu ifadenin biçimi “ağaç güzel”- “the tree is beautiful”, “çocuk yeşil”- “the kid is green”, “yeşil güzel”- “the green is beautiful” gibi yeni ifadeler üreten birçok farklı şekilde değiştirilebilir, ancak her değişiklik gerçekte mümkün [mâkûl de] değildir. Gerçekten de “çocuk”- “the kid is the.”, “yeşil veya”- “the green is or.”, “veya”- “the or is the.” gibi birleşimler kabul edilemez.” Husserl’e göre bu birleşimlerin imkânsızlığı yasalıdır;

Diğer bir deyişle, her şeyden önce, sadece öznel değildir, sadece birliğe ulaşamayacağımız olgusal yetersizliğimizden “manevi organizasyonumuzun kısıtlamaları nedeniyle” birlikteliği gerçekleştiremeyiz. Burada aklımızda tutulan durumlarda daha fazla imkânsızlık ortaya çıkar. “Doğa”da anlam, alanının saf doğasına dayanan “nesnel” ve “ideal bir şey”dir. Bu nedenle apodiktik (zorunlu) kanıtlarla kavranabilir (Husserl: 1984: 326).

Husserl’in belirttiğinin anlamı, dikkate alınan ifade birleşimlerinde yer alan olasılık ve imkânsızlığın kendisini belirli bir deneysel (empirical) dil veya belirli bir psikolojik konuşmacı ile sınırlamaması, daha ziyade dilin anlamsal ve sözdizimsel tertibini belirleyen evrensel temel kurallarla ilgili olmasıdır (Bk. Orth: 1973: 342)⁹ Aslında Husserl’e göre,

Dilin sadece fizyolojik, psikolojik ve kültürel-tarihsel temelleri değil, aynı zamanda a priori temelleri de vardır. İkincisi, temel anlam biçimleri, karmaşıklık ve değişimler a priori yasalarıyla ilgilidir. Söz konusu a priori tarafından önemli ölçüde belirlenmeyecek hiçbir dil düşünülemez [...] Tarihsel dillerin gerçek içeriğinin ve dilbilgisel biçimlerinin bu şekilde ne kadar ampirik olarak belirlenebileceği, bu ideal çerçeveye (yukarıda bahsedilen şartların tümüne) bağlıdır; ve bu yüzden onun teorik araştırmaları, tüm dilin bilimsel olarak netleştirilmesi için temellerden birini kesinlikle oluşturmalıdır [...] Mantıklı sorular sorabilmek

9 “Mantıksal ve epistemolojik yansıma düzeyinde [...] dil iki kat daha önemli hale gelir: öncelikle “anlamlar” sistemi olarak ve [...] “saf mantıksal gramer” olarak adlandırılır. Bunlardan biri Husserl’in anlambilime (semantics), diğeri sözdizimine (syntax) katkısı olarak adlandırılır.”

için şunu [soruyu] aklımızda bulundurmamız gerekir: Almanca, Latince, Çince vb. dillerde “varoluşsal cümle”, “kategorik cümle”, “varsayımsal a priori cümle”, “çoğul”, “olası” “muhtemel” ve “değil” gibi ifadeler nasıl kurulur? (Orth: 1973: 74)

Husserl'in sadece alıntılanan pasajda yazdığı gibi ifadeler alanı ile ilgili anlamlı işaretler içeren iki önemli temel yasa sınıfı *bileşik yasalar* (komplexion- mahiyet) ve *niteleme yasaları* (modifikation) vardır. İlki, anlamlar veya -daha iyisi- anlam kategorileri arasındaki belirli kombinasyonların olasılığını veya imkânsızlığını oluştururken¹⁰ ikincisi, fiillerin, sıfatların, zarfların vb. isimler olarak kullanıldığı adlandırmada (nominalization- isim türetme) olduğu gibi, bir anlam kategorisinin başka bir kategoriye dönüştürülmesi yoluyla ilklerin düzenli işleyişinin değiştirilme şeklini yönetir.

Husserl'in bir *bileşik yasalar*dan (komplexion- mahiyet) anladığı şeyin bir örneği, aşağıdaki kuralla temsil edilir: “M ve N'nin kök bağlantı formu, bağlantının sonucunun yine aynı kategorinin anlamı olduğu kanunu ile M ve N'nin iki ad kökenli (nominal) anlamına aittir” (Husserl:1984:338). *Niteleme yasalarına* (modifikation) referansla Husserl, diğerlerinin yanı sıra,¹¹ aşağıdaki örneği verir:

Her ifade, ne olursa olsun -normal anlamında- kategorik veya bağlayıcı (syncategorematic), daha sonra kendi adı olarak görünebilir. Şöyle ki kendisini gramer fenomeni olarak adlandırılan Husserl'e göre; “ve” bir bağlaç ise kelimeye ve normalde özneye karşılık gelen zaman anlamını veremez, ama burada bağımsız, sözcüğe yönelik ve yönlendirilmiş anlamı temsil eder. Bu alışılmamış anlamlar, tek başına anlamlı olmayan (synkategorematischer) ifadeler değil, bilakis categorematic, kendine ait bir sözcük olarak adlandırılır (Husserl:1984:330-1).

Bu analizlere dayanarak Husserl, iki tür olası uyumsuzluğu ayırt eder. Bir yandan *Saçma* (*Nonsense- Unsinn*) terimiyle, *bileşik yasaların* ihlâli nedeniyle ortaya çıkan tüm uyumsuzlukları, öte yandan, *Anlamsızlık* (*Absurdity- Widersinn*) terimiyle özel bir karmaşık anlamların sınıfı, yani referans nesnelere çelişkili olan, karmaşık anlamların sınıfını ortaya koyar.

İlk durumda, herhangi bir gerekli etkileşim biçimini imâ etmeden tamamen keyfi ve tesadüfen bir arada duran ve dolayısıyla *bütin* olarak tanımlanamayacak olan *anlamların* toplamlarıyla- Husserl'in bu konuda verdiği “A round or.”, “Man and is.”¹² örneklerde olduğu gibi- karşı karşıya kalırız.

10 Husserl özellikle, herhangi bir bütünlük iddiası olmadan, dört anlam kategorisini nominal, sıfat, izâfi ve öneri anlamları olarak tanımladı. Ayrıca bk. (González Porta: 2008).

11 M.A González Porta çalışmasında Husserl'in yedi değişiklik durumunu ele alıyor:

(1) *Varsayımı somutlaştırma*: bir ifade kendi adı olarak ortaya çıkar

(2) *Varsayımı biçimlendirme*: Bir terim genellikle normal anlamının ne olduğunu ifade eder

(3) Sıfatların isimlendirilmesi

(4) Tespit hükümlerinin isimlendirilmesi

(5) Yerine zamir gelen ismi devrikleştirme ve koşullu bir ifadenin sonucu

(6) Ek eylemden niteleme fonksiyonuna sıfatların değişimi; shift of adjectives from the predicative to the attributive function;

(7) isimlerin özne konumundan nesne konumuna kaydırılması. Daha fazla ayrıntı için bk. (González Porta: 2008: 47).

12 “[Bu tür ifadeler] için böylelikle birleşik bir anlamın olmadığı ya da muhtemelen var olabileceği tamamen açıktır. Hiçbir şekilde herhangi bir nesneye atıfta bulunamazlar. Dahası, sadece nesnelere atıfta bulunma sorunu değil, aynı zamanda herhangi bir gerçeklik sorunu da yoktur. Neyin anlamlı olabileceğine dair kuralları çiğniyorlar ve böylece anlamın kendisini kaçııyorlar” (Ortiz Hill: 2003: 73).

İkinci durumda, bunun yerine, herhangi bir bileşik yasanını ihlâl etmeyen ve buna göre sadece bir araya toplanmış (kümesel) olmayan aksine uygun *bütünlükler* (*wholes*) olarak kabul edilebilecek karmaşık anlamlarla ilgileniriz. Bununla birlikte- bu karmaşık anlamlara atıfta bulunulan nesnelere çelişkili olduğu için- bütünü oluşturan anlamların, referans sürecinin normal işleyişini engellediği sürece, bir dereceye kadar, birbirleriyle uyumsuz olduğu hâlâ söylenebilir. Husserl'e göre "yuvarlak kare"- "the round square" veya "ahşap demir"- "the wooden iron" gibi ifadeler *saçma* örnekleridir.

4. Sonuç: Husserl ve Yapısal Dilbilim

Yukarıda özetlenen akıl yürütme çizgisine dayanarak *Mantıksal Araştırmaları* dilsel yapısalcılığın temel kaynaklarından biri olarak kabul etmek mümkün olduğu ölçüde, yapısal dilbilim ve erken fenomenolojinin arasındaki bazı önemli teorik ve tarihsel yakınlıkları da vurgulamak artık mümkündür.¹³ Gerçekten de Saussure ve Husserl'in eserleri arasında doğrudan temas olmadığı doğru olsa da öte yandan, Husserl'in erken felsefesi ile Roman Jakobson'un bilimsel faaliyeti arasında hem tarihsel hem de teorik düzeyde birçok buluşma noktası olduğu doğrudur. Daha genel ölçüde, 1926'da Çek dilbilimci Vilem Mathesius tarafından kurulan ve dilbilimsel yapının en titiz halini aldığı Kopenhag okuluyla birlikte düşünülen Prag dil çevresinin diğer üyelerinin ortak noktaları vardır.¹⁴ Jakobson kesinlikle erken fenomenoloji ve -hepsinden önemlisi *Mantıksal Araştırma*¹⁵ iddialarını- en açık bir şekilde yapısal dilbilim alanına getiren bilim adamıdır. Nitekim Jakobson, Husserl'in fenomenolojisini Prag yapısalcılığının ve Rus biçimciliğinin altında yatan ana kaynaklardan biri olarak açıkça görür ve bilhassa Husserl'in üçüncü *Mantıksal Araştırma*'sını "bir yapısalcı temel görüş"¹⁶ olarak tanımlar. Holenstein'in gözlemlediği gibi, bazı durumlarda Jakobson'un bile "[...] Husserl'den esinlenen yeni

13 Bu düşünce tarzını irdelemek için bk. (Swiggers: 1981: 263-8).

14 Bk. (M. Dennes:1997: 60): "Sonuç olarak, Rusya'da alındığı ve yorumlandığı şekliyle, izlenen yollar ve kapsanan alanlar ne olursa olsun Husserl fenomenolojisinin gelişiminin tüm aşamalarında Prag Dil Çevresi'nin olduğu vurgulanır. Bir yöntemin benimsenmesi ve izlenecek bölgelerin sınırlandırılması fenomenolojinin izini bıraktığı seviyede olduğundan fenomenolojinin uyum sağlama veya ayrıcalıklı alanlara göre etkisinden az ya da çok büyük şekilde söz edemeyiz. Çünkü Rusya'da, bu seviyede, o zamanlar Prag Dil Çevresi'nin faaliyetleri veya yönelimleri üzerinde bazı etkilere sahip olacak tüm felsefi, dilsel veya edebi çevrelere fenomenoloji zaten nüfuz etmişti."

15 *Mantıksal Araştırmaların (Logical Investigations)* yabancı bir dile ilk tercümesi, 1909'da Rusça çevirisiyle gerçekleşmiştir. Ancak bu çeviri Almanca baskının sadece ilk cildini, yani *Saf Mantığa Giriş (Prolegomena to a Pure Logic)* ile sınırlıdır.

Elmar Holenstein'in bize hatırlattığı gibi, "Jakobson üniversite eğitimine 1914/1915'te başladığında, Husserl sadece Rusya'da değil, bu sırada Avrupa'da da günceldi" (E. Holenstein: 1976: 15).

16 Bk. E. Holenstein: 1976: 13: "Rus biçimciliği ve Prag yapısalcılığın mucidi olan Roman Jakobson'a yeni dil ve dilbilim anlayışı için öneriler sorulduğunda: Kazan dil okulu çevresindeki Jan Baudouin de Courtenay, Ferdinand de Saussure's *Cours de linguistique générale* (1916), Husserl'in fenomenolojik felsefesi ve yüz yılın başında şiir, resim ve müzikteki avangard eğilimlerin; bu anlamda fenomenoloji, yapısalcılık olasılığı için tarihsel ve olgusal koşulu oluşturduğunu belirtir." Ayrıca bk. s.16: "In der III. Untersuchung sieht Jakobson das, was [...] als *strukturalistische Fundamentalbetrachtung* bezeichnen kann. Dabei setzt Jakobson Rezeption der *Logische Untersuchungen* keineswegs einer Nebensache an". Ayrıca bk. E. Holenstein: 1975, *Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus*, Suhrkamp, Frankfurt am Main,.

formülasyonla ('imâ' yerine 'temellendirme')¹⁷ kullandığını fark etmek önemlidir, ayrıca, 18 Kasım 1935'te Jakobson'un daveti üzerine Husserl'in, Prag dil çevresinde *Dilin Fenomenolojisi (Phänomenologie der Sprache)* başlıklı, maalesef kayıp olan, bir konferans verdiğini belirtmek gerekir.¹⁸

Dahası, burada daha fazla ayrıntıya girmeden, ihmal edilmiş olmasına rağmen, iki temelin rol oynadığı, yani Husserl'in fenomenolojisi ve Jakobson dilbilimsel düşüncesi, bir diğer ifadeyle Patrick Flack'ın son zamanlarda ilginç bir şekilde ilgi çektiği Gustav Špet ve Hendrik Pos arasındaki aracı rolün öneminden bahsetmek gerekir.¹⁹

Ayrıca Husserl'in etkisi, yapısal dilbilimin Danimarka tarafında, daha az belirgin olmasına rağmen, kesinlikle önemlidir. Örneğin, *Prolegoma*'da Hjelmslev tarafından bir *Dil Teorisine bağlı* olan üç tür bağımlılık, tanımlanmıştır, örneğin üçüncü *Mantıksal Araştırma*'da²⁰ Husserl tarafından ayrıştırılan temellendirim (Fundierung) ilişkileriyle yakından bağlıdır. Dahası, Husserl'in etkisi, Viggo Brøndal ve Paul Diderichsen gibi Kopenhag okulunun diğer üyelerine döndüğümüzde açıkça ortaya çıkıyor. Gerçekten de Diderichsen, Frederik Stjernfelt tarafından hatırlatıldığı gibi "çeşitli vesilelerle, ön sözde (*Prolegomena*), [*Bir Dil Teorisine*] ve *Mantıksal Araştırmalar* arasındaki tam benzerliğe dikkat çekiyor" (Husserl:1984). Brøndal, 1939'da önemli bir denemeyi -Husserl'in üçüncü ve dördüncü *Araştırmaları*nda onun tarafından geliştirilen kavramsal çerçeve ile ilgili olarak mereolojik kavramların kullanımındaki benzerlikler göz önüne alındığında- bütünüyle alıntı yapmaya değer olan aşağıdaki pasajla sonuçlandırıyor:

"Yapı, özerk bir nesne olarak düşünülür ve dolayısıyla o ne toplam ne de kümesel olan unsurların ayırt edilemeyeceği şekilde tasarlanır. Bu nedenle, olası sistemlerin ve onların formlarının çalışılması çok büyük önem taşımaktadır. Ve yine de sistemin bir parçası olan unsurlar, yalnızca yapısal korelasyonların veya karşılıkların türevleri olarak kabul edilemez. Bir sistemin tamamen

-
- 17 E. Holenstein: 1985: 120. Ayrıca bk. Jan Patočka, Holenstein'in 1976 tarihli kitabı incelemesi hakkında Çek filozof şunları yazar: "Jakobson'un, üçüncü *Mantıksal Araştırma*'nın Husserl temel konsepti üzerindeki fonematik birimlerin sistematik 'hijerarşik' düzeninin tanımlanması için tekrarlama karakteristiktir." (J. Patočka, "Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus", in J. Patočka: 1999: 411. Jakobson'un kullandığı terime örnek için bk. "Fundierung", örneğin, R. Jakobson, "Kindersprache, Aphasie, und allgemeine Lautgesetz", in R. Jakobson:1962: 362: "Dünya dillerinde arka ünsüzlerin varlığı, ön ünsüzlerin varlığını; *k* yanı sıra *c* (veya *ŋ* gibi *p*) temeli *p* ve *t* (veya *m* ve *n* ile) gerektirir ve *x* yanı sıra *f* temeli *f* veya *s* ile ve ayrıca *k* veya *c* ile gerektirir." (italikler eklenmiştir).
- 18 Patrick Flack'ın özetlediği gibi, "1930'larda, özellikle bu konuda (dil fenomenolojisi) Roman Jakobson'un aldığı çok sayıda pozisyonla ve yine Prag'da, Edmund Husserl tarafından 1935'te Prag Dil Çevresi'nde konferans üyelerinin açık davetiyle verilen derslerle fenomenoloji ve yapısal dilbilim arasında gerçek bir karşılaşma meydana gelir" (P. Flack: 2013: 118).
- 19 Flack'ın kaleme aldığı gibi, "Yapısalcılık ve fenomenoloji arasındaki ilişkiler için bir değil iki önemli kaynak bulabiliriz. Bir yanda Rus filozof G. Špet, diğer yanda Hollandalı filozof ve dilbilimci H. Pos. Her ikisi de Husserlci (husserlienne) yaklaşımı çok daha "gerçekçi" ve yapısal dilbilimin amaçlarına uygun yönde olduğunu düşünür. Üstelik her ikisi filozofun da Jakobson üzerinde olağan üstü düzeyde, kanıtlanmış etkisi vardır" (Flack: 2013: 122). Ayrıca bk: Flack'ın introduction to H. Pos: 2013: 9-26.
- 20 "Buradaki dil teorisinin temelinde Hjelmslev'in Brentanist geleneğinde çok iyi bilinen üç adet mereolojik bağımlılığın yer alması dikkat çekicidir. Örneğin bunları Brentano'da, sırasıyla 3. LU'da "karşılıklı" (gegenseitige), "tek taraflı" (einseitige) arasında özdeş bir ayırım bulunan ve hiçbir ilişkisinin olmadığı önemli bir yerde buluyoruz." (F. Stjernfelt: 2007: 168).

biçimsel özellikleri ile bunun madde veya maddesi arasında ayırım yapmak gerçekten önemli olacaktır. Verilen yapıya adapte olurken (içine girdiğinden beri) hiçbirini daha az bağımsız değildir ve gerçek kategorilerde, içerik veya tabanlı sistemlerin çalışması, biçimsel yapı için daha az önemli kabul edilecektir. Husserl'in fenomenolojiye nüfuz eden meditasyonları burada herhangi bir dil mantığı için bir ilham kaynağı olacaktır” (Brøndal: 1943: 97).

Son olarak teorik bir bakış açısıyla mevcut makalenin ikinci ve üçüncü bölümünde geliştirilen analizlere dayanarak Husserl'in erken fenomenolojisine karşı yapısal dilbilimin borçlu olduğu ana borçları özetlemek aşağıdaki noktalarda mümkündür:

1. Mereolojik çerçeve ve bütün kavramı.
2. Dil çalışmalarına teorik, genel, a priori ve biçimsel yaklaşımların tercih edilmesi ve (dilbilimsel) psikolojinin eleştirisi,²¹ eleştirilmesinin, yani “dilin psikoloji yoluyla anlaşılması ve açıklanması” (Graffi: 2001: 31) görüşüne göre, yani sadece olgusal, koşullu ve özel kuralları sağlayabilen, ancak mantıksal olarak gerekli nesnel gerçekleri sağlayamayan ampirik ve deneysel bir bilim aracılığıyla.
3. Saf bir dilbilgisi ve anlamların- ifadelerin bir “birleştiricisi” fikri.²²

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Amsterdamska, O. (1987). *The Neogrammarian Doctrine*. Sociology of the Sciences Monographs, vol 6. Springer. Dordrecht.
- Bar-Hillel, Y. (1977). “Husserl’s Conception of a Purely Logical Grammar” in J.N. Mohanty (ed.). *Readings on Edmund Husserl’s Logical Investigations*. Nijhoff. The Hague.
- Benveniste, É. (1962). “‘Structure’ en linguistique” in R. Bastide (ed.). *Sens et usages du terme structure dans les sciences humaines et sociales*. Mouton & Co., The Hague.
- Brøndal, V. (1943). “Linguistique structurale” in V. Brøndal. *Essais de linguistique générale*. Munksgaard. Copenhagen.

21 Wolf-Dieter Stempel’ in 1920’ler ve 1930’ların dilbilimiyle ilgili olarak belirttiği gibi, “o zamanlar yaygın psikolojiye karşı sağlam bir duruş sergilemek, ancak Husserl’in yapabileceği bir şeydi” (Stempel: 1978:15).

22 Önde gelen filozof, matematikçi ve dilbilimci Yehoshua Bar-Hillel’in yazdığı gibi, “ayrıntılardaki tüm eksikliklere rağmen, Husserl’in dil inceleme teknikleri hakkında temel bir kavrayışa sahip olduğu vurgulanmalıdır. Modern dilbilimcilerin *komütasyon- değişim/değiştirim (commutation)* dediği şeyin dilbilimsel analizde oynadığı temel rolü açıkça gören ilk kişi olabilir” (Y. Bar-Hillel: 1977: 132). Çağdaş dilbilimcilerce, *komütasyon* veya *zıt dağılım (contrastive distribution)*, “aşağıdaki gibi davranan bir dilde iki konuşma sesi arasındaki ilişki anlamına gelir: bir kelimeyi veya ifadeyi kullanarak birini ya da diğerini değiştirmek en azından bazı durumlarda tamamen cümleye farklı bir anlam kazandırır” (Trask: 2014: 55).

- Campbell, L. (1999). *Historical Linguistics: An Introduction*. The MIT Press. Cambridge.
- Crystal, D. (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell. Malden-OxfordCarlton.
- Dennes, M. (1997). "L'influence de Husserl en Russie au début du XXe siècle et son impact sur les émigrés russes de Prague" *Cahiers de l'ILSL*. No. 9.
- Drummond, J.J. (2003). "Husserl's Third *Logical Investigation*: Parts and Wholes. Founding Connections, and the Synthetic A Priori" in D.O. Dahlstrom (ed.). *Husserl's Logical Investigations*. Kluwer. Dordrecht.
- Fine, K. (1995). "Part-Whole" in B. Smith, D.W. Smith (ed.). *The Cambridge Companion to Husserl*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Flack, P. (2013). "Le moment phénoménologique de la linguistique structurale" *Cahiers de l'ILSL*, No. 37.
- Graffi, G. (2001). *200 Years of Syntax* John Benjamins, Amsterdam-Philadelphia.
- González, Porta M.A. (2008). "La Idea de una Morfología de la Significación o Gramática Universal en la 4ª Investigación Lógica de Husserl" *Cognitio*. Vol. 9. No. 1.
- Holenstein, E. (1975). *Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus*. Suhrkamp. Frankfurt am Main.
- Holenstein, E. (1976). *Linguistik Semiotik Hermeneutik. Plädoyers für eine strukturelle Phänomenologie*. Suhrkamp. Frankfurt am Main.
- Holenstein, E. (1985). *Sprachliche Universalien. Eine Untersuchung zur Natur des menschlichen Geistes*. Brockmeyer. Bochum.
- Husserl, E. (1984). *Logische Untersuchungen. Zweiter Band. Erster Teil. Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*. Husserliana. Vol. 19 (1), hrsg. von U. Panzer, Nijhoff, The Hague-Boston-Lancaster.
- Jakobson, R. (1962). "Typological Studies and Their Contribution to Historical Comparative Linguistics" in *Selected Writings I. Phonological Studies*. Mouton & Co., The Hague.
- Jakobson, R. (1962). "Kindersprache, Aphasie, und allgemeine Lautgesetze" in R. Jakobson. *Selected Writings I. Phonological Studies*. Mouton & co, The Hague.
- Lakoff, R. (1976). "La Grammaire générale et raisonnée, ou la grammaire de Port-Royal" in H. Parret (ed.). *History of Linguistic Thought and Contemporary Linguistics* de Gruyter. Berlin-New York.
- Lyons, J. (1995). *Introduction to Theoretical Linguistics* Cambridge University Press. Cambridge.
- Orth, E.W. (1973). "Philosophy of Language as Phenomenology of Language and Logic" in M. Natanson (ed.). *Phenomenology and the Social Sciences*. Volume I. Northwestern University Press, Evanston.
- Ortiz, Hill C. (2003). "Incomplete Symbols, Dependent Meanings, and Paradox". in D.O. Dahlstrom (ed.). *Husserl's Logical Investigations*. Kluwer, Dordrecht.
- Patočka, J. (1999). "Roman Jakobsons phänomenologischer Strukturalismus" in J. Patočka. *Texte, Dokumente, Bibliographie*, Karl Alber/OIKOYMENH. FreiburgMünchen/Prag.
- Pos, H. (2013). *Écrits sur le langage*. Sdvg Press. Geneve-Lausanne.
- Saussure, F. De. (1995). *Course de linguistique générale*. Payot & Rivages. Paris.
- Smith, B., Smith D.W. (1995). "Introduction" in B. Smith, D. W. Smith (ed.) *The Cambridge Companion to Husserl* Cambridge University Press. Cambridge.
- Sokolowski, R. (1977). "The Logic of Parts and Wholes in Husserl's Investigations" in J.N. Mohanty (ed.). *Readings on Edmund Husserl's Logical Investigations*. Nijhoff, The Hague.

- Sonesson, G. (2004). "The Meanings of Structuralism. Considerations on Structures and Gestalten, with Particular Attention to the Masks of Lévi-strauss" *Segni e Comprensione*, XXVI, No. 78.
- Stempel, W.-D. (1978). *Gestalt, Ganzheit, Struktur. Aus Vor- und Frühgeschichte des Strukturalismus in Deutschland*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- Stjernfelt, F. (2007). *Diagrammatology. An Investigation on the Borderlines of Phenomenology, Ontology, and Semiotics*. Springer, Dordrecht.
- Swiggers, P. (1981). "The relationships between Phenomenology and Structuralism: Some Critical Remarks" *Ars Semiotica*. Vol. 4. No. 3.
- Trask, R.L. (2014). *A Student's Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge, Abingdon-New York.

TANIM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin yayını olan Dilbilim Dergisi, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere yayınlanan, çok dilli bilimsel bir dergidir. 2009 yılında kurulmuştur.

AMAÇ VE KAPSAM

Dilbilim Dergisi, esas olarak sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanlarında dilbilim ile ilgili konuların incelendiği, araştırıldığı bir platform sağlar. Derginin amacı dilbilim konusunda kaliteli makaleler yayınlamak alana ilişkin bilgiye katkıda bulunmaktır. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

Dilbilim Dergisi'nin kapsamı dilbilim, göstergebilim, edebiyat, çeviri çalışmaları ve öğrenme bilimleri ve ilgili alanlardan oluşur. Dergi, Türkçe, Fransızca ve İngilizce araştırma, derleme, kısa bildiri makaleleri yayınlamaktadır.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergi, orijinal araştırma niteliğindeki yazıları yayınlamaya öncelik vermektedir.

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirilmediği ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildiriler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Editör, gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve / veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Makale yayınlanmak üzere dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez. Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez.

Açık Erişim İlkesi

Dergi açık erişimlidir ve derginin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

Derginin açık erişimli makaleleri Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Telif Hakkında

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. CC BY-NC 4.0 lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyuğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

YAZARLARA BİLGİ

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

Yayın Etiği ve İlkeler

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirilmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

YAZARLARA BİLGİ

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.
- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluştan gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmediği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda "yazar" yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler "teşekkür / bilgiler" kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

YAZARLARA BİLGİ

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar atışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kr hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mlk olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu yeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına zen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Dil

Türkçe, İngilizce ve Fransızca makaleler yayınlanır. Gönderilen makalelerde makale dilinde öz ve İngilizce z olmalıdır. Türkçe ve Fransızca makalelerde ayrıca İngilizce geniş zet istenebilir. Ancak makale İngilizce ise, İngilizce geniş zet istenmez.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim> sayfasından erişilen <http://dergipark.gov.tr/login>

üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) Kapak Sayfası; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Yazılar **Makale Şablonu** kullanılarak hazırlanmalıdır. Makale ana metninde, çift taraflı kör hakemlik süreci gereği, yazarın / yazarların kimlik bilgileri yer almamalıdır.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren **Kapak Sayfası** gönderilmelidir. Kapak Sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
3. Giriş bölümünden önce 180-200 kelimelik çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden makale dilinde öz ve İngilizce öz yer almalıdır. Türkçe ve Fransızca makalelerde özlerin yanısıra 600-800 kelimelik İngilizce geniş özet sunulması tercih edilir. Makale İngilizce ise İngilizce geniş özet istenmez. Özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden, 5'er adet anahtar kelime yer almalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, öz ve anahtar kelimeler; geniş özet, ana metin bölümleri, kaynaklar, tablolar ve şekiller.
5. **Makale Türleri:**

Araştırma Makaleleri: Orijinal araştırma makaleleri derginin kapsamına uygun konularda önemli, özgün bilimsel sonuçlar sunan araştırmaları raporlayan yazılardır. Orijinal araştırma makaleleri, Öz, Anahtar Kelimeler, İngilizce Geniş Özet, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar, Kaynaklar bölümlerinden ve Tablo, Grafik ve Şekillerden oluşur.

Öz: Makale dilinde başlık ve İngilizce başlık öz'lerin üzerinde yer almalıdır. Araştırma yazılarında Türkçe ve İngilizce özetler 180-200 kelime arasında olmalı ve çalışmanın amacı, yöntemi, ana bulguları ve sonuçlarını ifade etmelidir. Ayrıca Türkçe ve Fransızca makaleler için özetlerden sonra 600-800 kelimelik İngilizce özet sunulması tercih edilir.

Giriş: Giriş bölümünde konunun önemi, tarihçe ve bugüne kadar yapılmış çalışmalar, hipotez ve çalışmanın amacından söz edilmelidir. Hem ana hem de ikincil amaçlar açıkça belirtilmelidir. Sadece gerçekten ilişkili kaynaklar gösterilmeli ve çalışmaya ait veri ya da sonuçlardan söz edilmemelidir. Giriş bölümünün sonunda çalışmanın amacı, araştırma soruları veya hipotezler yazılmalıdır.

Yöntem: Yöntem bölümünde, veri kaynakları, çalışmaya katılanlar, ölçekler, görüşme/değerlendirmeler ve temel ölçümler, yapılan işlemler ve istatistiksel yöntemler yer almalıdır. Yöntem bölümü, sadece çalışmanın planı ya da protokolü yazılırken bilinen bilgileri içermelidir; çalışma sırasında elde edilen tüm bilgiler bulgular kısmında verilmelidir.

Bulgular: Ana bulgular istatistiksel verilerle desteklenmiş olarak eksiksiz verilmeli ve bu bulgular uygun tablo, grafik ve şekillerle görsel olarak da belirtilmelidir. Bulgular yazıda, tablolarda ve şekillerde mantıklı bir sırayla önce en önemli sonuçlar olacak şekilde verilmelidir. Tablo ve şekillerdeki tüm veriyi yazıda vermemeli, sadece önemli noktaları vurgulanmalıdır.

Tartışma: Tartışma bölümünde o çalışmadan elde edilen veriler, kurulan hipotez doğrultusunda hipotezi destekleyen ve desteklemeyen bulgular ve sonuçlar irdelenmeli ve bu bulgu ve sonuçlar literatürde bulunan benzeri çalışmalarla kıyaslanmalı, farklılıklar varsa açıklanmalıdır. Çalışmanın yeni ve önemli yanları ve bunlardan çıkan sonuçları vurgulanmalıdır. Giriş ya da sonuçlar kısmında verilen bilgi ve veriler tekrarlanmamalıdır.

Sonuçlar: Çalışmadan elde edilen sonuçlar belirtilmelidir. Sonuçlar, çalışmanın amaçları ile bağlantılı olmalıdır, ancak veriler tarafından yeterince desteklenmeyen niteliksiz ifadeler ve sonuçlardan kaçınılmalıdır. Yeni hipotezler gerektiğinde belirtilmeli, ancak açıkça tanımlanmalıdır.

Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler: Metin içinde kullanılan fotoğraf, plân, harita vb. materyallerin ".jpg / .tiff" uzantılı kayıtları gönderilecek dokümanlara eklenmelidir. Bu tür belgelerin baskı tekniğine uygun çözünürlükte (en az 300 piksel) ve sayfa alanını aşmayacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir. Fotoğraf ve levhaların 10 sayfayı aşmamasına dikkat edilmeli ve metin içinde parantezle atıfta bulunulan resim, harita veya diğer ekler makalenin sonuna eklenmelidir.

Derleme: Yazının konusunda birikimi olan ve bu birikimleri uluslararası literatüre yayın ve atıf sayısı olarak yansıtmış uzmanlar tarafından hazırlanmış yazılar değerlendirmeye alınır. Yazarları dergi tarafından da davet edilebilir. Derleme yazısı, başlık, öz, anahtar kelimeler, İngilizce geniş özet (Türkçe makaleler için), ana metin bölümleri ve kaynaklardan oluşmalıdır.

- Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA) 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu yazar/yazarlarına aittir.

Referans Stili ve Formatı

Dilbilim Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6.Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir.

Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayımcının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres

nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisiğl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atfı analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S.J. (2010). Websitestatistics2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140) . Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar**a) Gazete Yazısı**

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- ✓ Makalenin türünün belirtilmiş olduğu
- ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
- ✓ Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi varsa, bunun belirtildiği
- ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
- ✓ Referansların derginin benimsediği APA 6 edisyonuna uygun olarak düzenlendiği
- ✓ Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
- Telif Hakkı Anlaşması Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Kapak sayfası
 - ✓ Makalenin kategorisi
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Yazarların isim soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
 - ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
 - ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
 - ✓ Finansal destek (varsa belirtiniz)
 - ✓ Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
 - ✓ Teşekkür (varsa belirtiniz)
- Makale ana metni
 - ✓ Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almamış olması gerekir.
 - ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
 - ✓ Öz: 180-200 kelime
 - ✓ Anahtar Kelimeler: 5 adet makale dilinde ve 5 adet İngilizce
 - ✓ Makale ana metin bölümleri
 - ✓ Kaynaklar
 - ✓ Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

DESCRIPTION

Journal of Linguistics which is the official publication of Istanbul University, Faculty of Letters is an open access, peer-reviewed, multilingual, scholarly and international journal published biannually. It was founded in 2009

AIM AND SCOPE

Journal of Linguistics provides a forum for studies exploring issues related to linguistics in the fields of social sciences and humanities. Journal aims to contribute to the scientific knowledge in linguistics by publishing high quality articles. The target group of the Journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies, and institutions.

The scope of Journal of Linguistics includes linguistics, semiotics, literature, translation studies and learning sciences.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The subjects covered in the manuscripts submitted to the journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal. The journal gives priority to original research papers submitted for publication.

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

The editor hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims. Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the journal requires written permission of all declared authors. Refused manuscripts and graphics are not returned to the author.

Open Access Statement

The journal is an open access journal and all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes, users are allowed to read, download, copy,

print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

The open access articles in the journal are licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license.

Copyright Notice

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) and grant the Publisher non-exclusive commercial right to publish the work. CC BY-NC 4.0 license permits unrestricted, non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

INFORMATION FOR AUTHORS

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publisher) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.
- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all

these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment. When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

MANUSCRIPT ORGANIZATION

Language

Articles in Turkish, English and French are published. Submitted manuscript must include an abstract both in the article language and in English, and an extended abstract in English is preferred for articles in Turkish and French.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim> and it must be accompanied by a Title Page specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. Manuscripts should be prepared using the Article Template. Due to double blind peer review, manuscript file must not include any information about the author.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, ORCID, postal address, phone, mobile phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract of 180-200 words both in the language of the article and in English. An extended abstract in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used is preferred to be included following the abstracts for articles in Turkish and French. If the manuscript is in English, extended abstract is not required. Underneath the abstracts, 5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in the language of the article and in English.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, references, tables and figures.

5. Article Types

Research Article: Original research articles report substantial and original scientific results within the journal scope. Original research articles are comprised of Abstract, Key Words, Introduction, Methods, Results, Discussion, Conclusion, References and Figures, Tables and Graphics.

Abstract: The abstracts in the language of the article and in English must be between 180- 200 words and state aim, method, result and conclusions of the study. If the article is in Turkish or French an extended abstract of 600-800 words in English is preferred to be included as well following the abstracts.

Introduction: This section must contain a clear statement of the general and specific objectives as well as the hypotheses which the work is designed to test. It should also give a brief account

of the reported literature. It should clearly state the primary and secondary purposes of the article. Only, the actual references related with the issues have to be indicated and data or findings related with the current study must not be included in this section.

Methods: This section must contain explicit, concise descriptions of all procedures, materials and methods (i.e. data sources, participants, scales, interviews/reviews, basic measurements, applications, statistical methods) used in the investigation to enable the reader to judge their accuracy, reproducibility, etc. This section should include the known findings at the beginning of the study and the findings during the study must be reported in results section.

Results: The results should be presented in logical sequence in the text, tables, and figures, giving the main or most important findings first. The all the data in the tables or figures should not be repeated in the text; only the most important observations must be emphasized or summarized.

Discussion: The findings of the study, the findings and results which support or do not support the hypothesis of the study should be discussed, results should be compared and contrasted with findings of other studies in the literature and the different findings from other studies should be explained. The new and important aspects of the study and the conclusions that follow from them should be emphasized. The data or other information given in the Introduction or the Results section should not be repeated in detail.

Conclusions: Conclusions derived from the study should be stated.. The conclusions should be linked with the goals of the study but unqualified statements and conclusions not adequately supported by the data should be avoided. New hypotheses should be stated when warranted, but should be labeled clearly as such.

Figures, Tables and Graphics: Figures, tables and graphics materials should be “.jpg, .tiff or .jpeg” format and they should be submitted with the article. These materials should be min. 300 pixels and they must not be bigger than page size. The illustrations should not exceed 10 pages. All illustrations should be labelled and a list of figures with captions, legends, and credits should be provided on a separate page.

Review Article: Reviews prepared by authors who have extensive knowledge on a particular field and whose scientific background has been translated into a high volume of publications with a high citation potential are welcomed. These authors may even be invited by the journal. Review article should contain title, abstract and keywords; body text with sections, and references.

6. References should be in accordance with American Psychological Association (APA) style 6th Edition.
7. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the journal for publication.

REFERENCES

Reference Style and Format

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same parenthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Türkiye: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Türkiye: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Türkiye: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Türkiye: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Türkiye: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26–38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylali-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree*:

Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure.(1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- ✓ Confirm that the category of the manuscript is specified.
- ✓ Confirm that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
- ✓ Confirm that disclosure of any commercial or financial involvement is provided.
- ✓ Confirm that last control for fluent English was done.
- ✓ Confirm that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
- ✓ Confirm that the references cited in the text and listed in the references section are in with APA 6th.
- Copyright Agreement Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
 - ✓ The category of the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - ✓ All authors' names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
 - ✓ Corresponding author's email address, full postal address, telephone and fax number
 - ✓ ORCIDs of all authors.
 - ✓ Grant support (if exists)
 - ✓ Conflict of interest (if exists)
 - ✓ Acknowledgement (if exists)
- Main Manuscript Document
 - ✓ Important: Please avoid mentioning the the author (s) names in the manuscript
 - ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
 - ✓ Abstract (180-200 words)
 - ✓ Key words: 5 words
 - ✓ Body text sections
 - ✓ References
 - ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)

TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU / COPYRIGHT AGREEMENT FORM

Istanbul Üniversitesi
Istanbul University

Dergi Adı: Dilbilim Dergisi
Journal name: Journal of Linguistics

Telif Hakkı Anlaşması Formu
Copyright Agreement Form

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>	
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>	
Kabul Tarihi <i>Acceptance date</i>	
Yazarların Listesi <i>List of authors</i>	

Sıra No	Adı-Soyadı Name - Surname	E-Posta E-mail	İmza Signature	Tarih Date
1				
2				
3				
4				
5				

Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review, etc.)</i>	
--	--

Sorumlu Yazar: <i>Responsible/Corresponding Author</i>	
--	--

Çalıştığı kurum	<i>University/company/institution</i>	
Posta adresi	<i>Address</i>	
E-posta	<i>E-mail</i>	
Telefon no; GSM no	<i>Phone; mobile phone</i>	

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder:
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını,
Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayımlanmasına izin verirler.
Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfı bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.
Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, fikri mülkiyet hakları saklıdır.
Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslara vuku bulacak hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz.
Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz.
Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work and has not been plagiarized from any prior work,
all authors participated in the work in a substantive way and are prepared to take public responsibility for the work,
all authors have seen and approved the manuscript as submitted,
the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere,
the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone.
İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.
The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights.
I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements and does not contain material or instructions that might cause harm or injury.
This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Sorumlu Yazar; <i>Responsible/Corresponding Author</i>	İmza / Signature	Tarih / Date
	/...../.....